cijena 10d

broj 5

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTAS

Philip José Farmer

SVIJET SAMO UTORKOM

i druge najbolje SF pripovijetke

SADRŽAJ:

Philip José Farmer:
SVIJET SAMO UTORKOM
Ruccio Antonini:
U POTRAZI ZA... ČIM?

Harlan Ellison:
AM

Arthur C. Clarke:
ZVIJEZDA

Dirk Wylie i Frederic Arnold Kummer jr:
KAD JE VRIJEME POLUDJELO

Isaac Asimov:
LOGIKA

Stephen Goldin:
LIJEPO SANJAJ, MELISSA

Arthur C. Clarke:
Priče iz »Bijelog jelena« - priča četvrta:
PACIFIST

SCAN i obrada slika: Sekundica
OCR, ispravka i prelom: MasterYoda

Philip José Farmer: Svijet samo utorkom

The Sliced-Crosswise Only-on-Tuesday World

Preveo Goran Pavelić

Doći u srijedu bilo je gotovo nemoguće. Tom Pym već je razmišljao o životu u druge dane tjedna. Svatko tko je imao imalo mašte razmišljao je o tome. Čak je bilo i TV emisija o tome. U dvije emisije Tom Pym je čak i glumio. Ali nije imao istinske želje da se makne iz svog svijeta. A tada je njegova kuća izgorjela.

Bilo je to posljednjeg dana osmodnevnog proljeća. Probudio se i kroz vrata je vidio pepeo i vatrogasce. Čovjek u bijelom azbestnom odijelu pokazao mu je da ostane unutra. Nakon petnaest minuta neki drugi čovjek, u isto takvom odijelu, pokazao mu je da je sada sve u redu. On pritisne dugme kraj vrata i ona se otvoriše. Upao je u pepeo do članaka i osjetio je kako je još topao pod nekoliko centimetara skrutnu tom korom što je bila natopljena vodom.

Nije bilo potrebe da upita što se dogodilo, ali je ipak to učinio. Vatrogasac reče: »Kratki spoj, pretpostavljam. Zapravo ne znamo, počeo je odmah po ponoći, kad su ovi iz ponedjeljka prestali raditi a mi počeli.«

Tom Pym pomisli kako je čudno biti policajac ili vatrogasac. Njihovi su sati bili toliko drukčiji, no i oni su bili ograničeni zidovima ponoći.

U to su i drugi počeli izlaziti iz svojih uspavljivača, ili »mrtvačkih sanduka«, kako su ih zvali. Šezdeset ih je još bilo zauzetih

Na poslu se valjalo pojaviti u 8 sati. Problem nabavljanja nove odjeće i novog mjesta za život trebat će odgoditi do slobodnih sati, jer je TV studio u kojem je radio spremao specijalni šou koji je morao biti na programu za 144 dana.

Doručkovali su u prihvatnom centru. Tom Pym upita konobara znade li za ikakvo mjesto kamo bi se mogao useliti. Iako će mu vlada naći nešto, neće se potruditi da potraže nešto pogodno.

Konobar mu reče za kuću što se nalazila tek šest blokova od njegove prijašnje kuće. Neki šminker je umro i njegovo mjesto još nije

bilo popunjeno. Tom je smjesta telefonirao, jer ga trenutno nisu trebali, ali informatorka ga obavijesti da se ured otvara tek u deset. Informatorka bijaše zgodna djevojka, crvene kose, očiju boje turmalina i veoma seksi glasa. Toma bi više impresionirala da je nije poznavao. Imala je dvije male uloge u njegova dva šoua i taj uzbuđujući glas nije bio njezin. Kao ni boja njenih očiju.

U podne je ponovo nazvao i nakon deset minuta čekanja zatraži gospođu Bellefield da proslijedi njegov zahtjev. Gdja Bellefield ga je ukorila što je nije nazvao ranije; nije bila sigurna da se danas išta može učiniti. Pokušao joj je objasniti svoje neprilike, no tada odustane. Birokrati! Te je večeri otišao do javnog prihvatilišta i spavao određena četiri sata dok je indukativno polje ubrzavalo njegovo sanjanje; probudio se i ušao u uspravan cilindar eternija. Stajao je deset sekundi gledajući kroz prozirna vrata druge cilindre u kojima su bile mirne figure i tada pritisnuo dugme. Za otprilike petnaest sekundi nije bio svjestan okoline.

Morao je provesti još tri noći u javnom uspavljivaču. Tri dana jeseni su prošla; ostalo ih je samo pet. No. u Kaliforniji to i nije bilo toliko važno. Kad je živio u Chicagu, zima je bila nalik na prekrivku koju trese luđakinja. Proljeće je bilo zelena eksplozija. Ljeto je bilo svijetla buka i vruć zrak. Jesen je bila prevrtanje pijanog zafrkanta u blistavoj mješavini boja.

Četvrtog je dana primio obavijest da se može preseliti upravo u onu kuću koju je izabrao. To ga je iznenadilo i obradovalo. Znao je mnoge koji su proveli čitavu godinu — četrdeset i osam dana ili tako nešto — čekajući u javnom prihvatilištu. Preselio se petog dana i još su mu ostala tri dana proljeća za uživanje. Ali potrošit će dva dana za kupovanje odjeće i namirnica i za upoznavanje sa sustanarima. Ponekad je poželio da se nije rodio s potrebom da glumi. Ljudi s TV radili su i po pet dana, čak i po šest, a vodoinstalater je, na primjer, radio samo tri dana od sedam.

Kuća je bila podjednako velika kao prva, a šest dodatnih blokova hodanja samo će mu dobro doći. Računajući i njega, u kući je danju bilo osam ljudi. Te se večeri uselio, upoznao s ostalima, a Mabel Curta, producentova sekretarica, uvela ga je u kućni dnevni red. Pošto se uvjerio da je njegov uspavljivač smješten u prostoriju za uspavljivače, mogao se opustiti.

Mabel Curta pridružila mu se na putu prema prostoriji za uspavljivače, jer mu je služila kao voditeljica. Bila je to niska, pretjerano pogrbljena žena od oko trideset i pet godina (po vremenu utorka). Bila je već rastavljena i brak više nije bio za nju, osim ako naiđe neki pravi. Tom je također bio rastavljen, ali joj to nije rekao.

— A sada ćemo pogledati tvoju spavaću sobu — rekla je Mabel. — Mala je, ali je nepropusna za zvukove, hvala bogu.

Pošao je za njom i tada stao. Ona se osvrne i upita: — Što je?

— Ova djevojka...

Tamo su bila šezdeset i tri visoka, siva eternijska cilindra. Kroz vrata najbližeg gledao je u djevojku što je bila unutra.

— Hej! Uistinu predivno!

Ako se Mabel i osjetila ljubomornom, nije to pokazala.

— Zaista!

Djevojka je imala dugu, crnu, pomalo valovitu kosu, lice koje ga je moglo lansirati u svemir, divne obline, pune, ali ne previše i duge noge. Oči su joj bile otvorene; u prigušenom svjetlu poprimile su ljubičasto-plavu boju. Na sebi je imala tanku srebrnu haljinu.

Pločica na vrhu vrata sadržavala je njene životne podatke. Jennie Marlowe. Rođena 2031. u San Marinu. Kalifornija. Imala je dvadeset i četiri godine. Glumica. Neudata. Dijete srijede.

— Što je? — reče Mabel.

— Ništa.

Kako joj je mogao reći da osjeća mučninu u trbuhu od želje koja se ne može nikada ispuniti? Bolestan od ljepote?

Jer volju u nama nadvladava sudbina. Tko se ikada zaljubio, a da to nije bilo na prvi pogled?

— Što? — upita Mabel i, nasmijavši se, doda:

— Sigurno se šališ?

Nije se ljutila. Znala je da joj Jannie Marlowe predstavlja suparnicu isto tako kao i da je mrtva. Imala je pravo. Bilo bi bolje za njega da se zaokupi živima iz ovoga svijeta. Na kraju, Mabel i nije bila loša; mačkasta, stvarna i nakon nekoliko čaša prilično stimulativna.

Poslije 18 sati sišli su u TV sobu. Ostali su uglavnom imali slušalice na ušima; neki su gledali u ekran i razgovarali. Dakako, na programu su bile vijesti. Govorilo se o onome što se dogodilo prošlog utorka i danas. Predstavnik Senata povukao se u penziju pošto je njegov rok prošao. Njegovi su korisni dani završili, a slabo zdravlje nije išlo nabolje. Prikazan je i snimak porodičnog groblja u Mississippiju, s pijedestalom sačuvanim za njega. Jednoga dana, kad znanost bude u stanju pomladiti ljude, on će izići iz svog uspavljivača.

— To će biti dan! — reče Mabel. Promeškoljila se u njegovu naručju.

— Oh, mislim da će uspjeti u tome — reče on. — Već su nešto i postigli; uspjeli su zaustaviti starenje zečeva.

— Ne mislim na to — reče ona. — Svakako, pronaći će kako da pomlade ljude. A što tada? Misliš li da će to uraditi sa svima? Sa svim tim ljudima što danas žive? I da će onda udvostručiti, utrostručiti, učetverostručiti stanovništvo? Zar ne misliš da će ih jednostavno ostaviti tamo gdje jesu? — Nasmije se i reče: — Što bi golubovi bez

njih?

Obgrlio ju je oko struka. Istovremeno je zamišljao kako grli struk one djevojke. Njen bi bio dovoljno mekan i bez trunke sala.

Zaboravi na nju. Misli o sadašnjici. Gledaj vijesti.

Neka gđa Wilder izbola je kuhinjskim nožem svog muža, a zatim sebe. Oboje su bili uspavani odmah pošto je policija stigla i zatirn prevezeni u bolnicu. Provodi se istraga o usporavanju posla u uredima pokrajinske vlade. Bilo je žalbi da ljudi iz ponedjeljka nisu pripremali kompjutore za rad u utorak. Slučaj je proslijeđen nadležnim organima obaju dana. Iz baze na Ganimedu su javljali da velika crvena mrlja na Jupiteru odašilja slabe, ali jasne signale, koji, čini se, nisu bili prirodnog porijekla.

Posljednjih pet minuta programa bilo je posvećeno kratkim vijestima o važnim događajima u drugim danima. Gđa Cuthmar, kuće-domaćica, uključila je kanal sa komedijom situacije: nitko se nije bunio.

Tom napusti sobu, rekavši Mabel da ide rano u krevet — sam. Sutradan ujutro čekao ga je težak dan.

Na vrhovima prstiju prošao je hodnik i spustio se stubama u prostoriju za uspavljivače. Svjetla su bila prigušena, bilo je mnogo sjenki i sve je bilo tiho. Šezdeset i tri cilindra nalikovala su na drevne granitne stupove neke podzemne sobe u zatrpanom gradu. Pedeset i pet osoba bile su bijele mrlje iza čiste kovine. Neke su od njih imale otvorene oči; većina ljudi ih je zatvorilo dok su čekali na radijacijsko polje iz stroja u podrumu. Pogledao je kroz vrata Jennie Marlowe. Ponovno je osjetio mučninu. Izvan njegova je dosega; nikada za njega. Srijeda je bila samo dan udaljena. Ne, bila je udaljena manje od četiri i pol sata.

Dotaknuo je vrata. Bila su ravna i malo hladna. Ona je gledala u njega. Desna joj je podlaktica bila savijena i u ruci je držala remen velikog novčanika. Kad se vrata otvore, ona će izići, spremna da krene. Neki su se ljudi tuširali i uređivali lica odmah pošto bi se probudili i išli ravno u uspavljivač. Kad se polje radijacije prekine točno u 5 sati, oni minutu poslije izlaze, spremni za novi dan.

I on bi volio izaći iz svoga »mrtvačkog sanduka« u isto vrijeme.

Ali sprečavala ga je srijeda.

Okrenuo se. Ponašao se poput šesnaestogodišnjaka. Bilo mu je šesnaesti godina prije sto i šest godina, no to nije bilo važno. Fiziološki je imao trideset godina.

Kad je pošao na drugi kat, gotovo se okrenuo da se vrati i pogleda je još jednom. Ali prisilio se da ode do svoje sobe. Tamo je odlučio odmah poći na spavanje. Možda će sanjati nju. Ako se snovi ispunjavaju, tada će biti s njom. Još nije »dokazano« da snovi uvijek znače želje, ali je dokazano da bez sanjanja čovjek može poludjeti.

Zato su somnijumi zračili polje što je čovjeka dovodilo u stanje potpunog sna, sa svim snovima koji su mu potrebni u četverosatnom razdoblju. Tada bi se probudio i malo zatim otišao u uspavljivač (koji su tako zvali iz navike, iako u njemu nije bilo spavanja), gdje je polje prekinulo sve atomske i podatomske aktivnosti. U tom bi stanju ostao zauvijek da se nije uključivalo aktivirajuće polje.

Spavao je i nije sanjao Jennie Marlowe. Ili, ako jest, nije se sjećao. Probudio se, umio, spustio se do uspavljivača gdje su bili okupljeni svi ukućani, pušeći posljednju cigaretu, razgovarajući i smijući se. Još malo pa će ući u svoje cilindre i obavit će ih tišina kao usred planine.

Često se pitao što bi se dogodilo da ne ude u uspavljivač. Kako bi se osjećao? Da li bi ga uhvatila panika? Cijeloga svog života znao je samo za utorke. Da li bi se srijeda obrušila na njega, grmeći poput nadolazećega vala plime? Podigla ga i zavitlala kroz grebene čudnog vremena?

Što ako nađe neku ispriku, popne se gore i vrati se tek pošto se polje uključi? Ali tada više ne bi mogao ući. Vrata na njegovom cilindru bila bi zatvorena do određenog vremena. Još bi uvijek mogao otrčati do javnog uspavljivača što se nalazio samo tri bloka odavde. Ali ako bi ostao u svojoj sobi i dočekao srijedu?

Takve su se stvari događale. Ako prekršilac zakona nije imao dobru ispriku, bio je poslan na suđenje. Poslije ubojstva bilo je to najteže krivično djelo i prekršitelji su bili »uspavani«, ali se nisu budili. Svi prekršitelji, bili oni ludi ili duševno zdravi, bili su »uspavani«. Ili »zasutrani«, kako je netko rekao. »Zasutrani« kriminalac čekao bi u nepomičnosti i nesvijesti sve dok znanost ne nađe načina kako da izliječi lude, neurotične, kriminalce, bolesne. Sutra. »Zasutrani«.

— Kako je u srijedi? — upitao je Tom nekog čovjeka koji je zbog nesreće dospio tamo.

— Kako to mogu znati? Bio sam u nesvijesti, osim petnaest minuta. Bio sam u istom gradu i, dakako, nikad nisam vidio lica ljudi iz bolničkih kola. Uspavali su me i ostavili u bolnici, utorku na brigu.

Vjerojatno mu je loše, mislio je. Loše. Čak i misliti o takvim stvarima bilo je ludo. Doći u srijedu gotovo je nemo¬guće. Gotovo. Ali bi se moglo izvesti. Trebalo bi vremena i strpljenja, ali bi se moglo izvesti.

Za tren je zastao ispred svog uspavljivača. Drugi su se pozdravljali:

— Vidimo se! Zdravo! Do idućeg utorka! Mabel ga pozove:

— Laku noć, ljubavniče!

— Laku noć — promrmlja on.

— Što? — poviče ona.

— Laku noć!

Bacio je brz pogled na prekrasno lice iza vrata. Tada se nasmiješi.

Uplašio se da ga je mogla čuti kako pozdravlja ženu koja ga je nazvala ljubavnikom.

Preostalo je još deset minuta. Sirene su upozoravale. Svi neka budu spremni! Vrijeme je za šestodnevni izlet! Požurite! Sjetite se kazne!

Sjetio se, ali je ipak htio ostaviti poruku. Na stolu je bio magnetofon. Uključio ga je i rekao: »Draga Jennie Marlowe. Zovem se Tom Pym i moj se uspavljivač nalazi do vašega. I ja sam glumac, čak radim u istom studiju gdje i vi. Znam da je ovo drsko od mene, ali još nikada nisam vidio nekoga tko bi bio toliko lijep. Da li vam je talent jednak ljepoti? Volio bih vidjeti neke stare snimke vaših šouova. Da li biste bili ljubazni da ih ostavite u sobi pet? Siguran sam da stanari neće imati ništa protiv. Vaš Tom Pym.«

Preslušao je snimku. Poruka je bila dovoljno odvažna, a takva je baš i morala biti. Previše iskićeni ili napasni ton ne bi bio dobar. Dvaput je komentirao njenu ljepotu, ali nije pretjerao. A pohvali o njenom talentu teško da će odoljeti. To je on najbolje znao

Zviždukao je dok je prilazio cilindru. Kad je bio unutra, pritisnuo je dugme i pogledao na sat. Njegovo svjetlo na velikom ekranu iznad kompjutora u policijskoj stanici neće se upaliti. Za deset minuta policajci srijede izići će iz svojih uspavljivača u stanici i preuzeti dužnost.

Desetminutni jaz je postojao između dva dana u policijskoj stanici. Vraške se stvari mogu dogoditi u tih nekoliko minuta, a ponekad su se i događale. Ali za održavanje zidova vremena trebalo je platiti neku cijenu.

Otvorio je oči. Koljena mu malo klecnuše i glava mu se sagne. Aktivacija je trajala tek nekoliko milijuntih dijelova sekunde — od vječnosti do krvi i mesa prelaz je bio trenutan i srce nikada nije osjećalo kako je dugo bilo zaustavljeno. No, ipak je bilo malog oklijevanja u prilagođavanju mišića na stojeći položaj.

Pritisnuo je dugme, otvorio vrata i kao da je dugme pokrenulo novi dan. Mabel se uredila prošle noći tako da je sada izgledala svježe. Uputio joj je kompliment i ona se sretno nasmiješi. Rekao joj je da će se vidjeti za doručkom. Na pola puta zastao je, pričekao dok se prostorija nije ispraznila. Tada se odšuljao natrag. Uključio je magnetofon.

Glas, promukao ali melodiozan, progovori; »Dragi gospodine Pym. Već sam primila nekoliko poruka iz drugih dana. Zabavno je razgovarati preko bezdana između svjetova, ako vam ne smeta moje pretjerivanje. Ali zaista nema u tome smisla jednom kada se nešto novo istroši. Ako vas zanima druga osoba, frustrirate sami sebe. Ta osoba je samo glas na vrpci i hladno voštano lice u metalnom sanduku. Ipak, hvala na komplimentu, no mislim da ovo uistinu nema

smisla... Možda vam uopće nisam trebala odgovoriti. No, bit ću pristojna: ne želim povrijediti vaše osjećaje. Zato vas molim da više ne ostavljate poruke.«

Čekao je. dok se tišina produljila. Možda je zastala zbog efekta. Tada će se čuti prigušen smijeh i ona će reći: »No, ne volim razočarati publiku. Snimke su u vašoj sobi«.

Tišina je još trajala. Ugasio je magnetofon i otišao u blagovaonicu na doručak.

Vrijeme odmora na poslu trajalo je od 14.40 do 14.45. Ispružio se na ležaj i pritisnuo dugme. Zaspao je za jednu minutu. Ovaj put sanjao je Jennie; bijelu treperavu figuru što se stvara u tami i lebdi prema njemu. Bila je ljepša nego u uspavljivaču.

Snimanje se odužilo i poslijepodne, pa je stigao kući točno na večeru. Čak se i u studiju nisu usuđivali zadržati čovjeka poslije večere, pogotovo zato što je studio bio ovlašten dijeliti samo podnevne obroke.

Imao je vremena pogledati Jennie prije nego što je glas gđe Cuthmar završtao iz zvučnika, pozivajući na večeru. Prolazeći hodnikom, mislio je: »Postajem lud za njom. Smiješno. Ja sam odrastao čovjek. Možda... možda bih trebao posjetili psihijatra.«

Dakako, ispuni zahtjev i čekaj dok psihijatar bude imao vremena. Otprilike tri stotine dana od sada, ako čovjek ima sreće. I ako psihijatar ne pomogne, uputi zahtjev drugome i čekaj šest stotina dana.

Zahtjev. Usporio je. Zahtjev! A što je sa zahtjevom za premještaj? Zašto ne? Što može izgubiti? Vjerojatno će ga odbiti, ali može pokušati.

Čak i dobavljanje formulara za zahtjev nije bilo lako. Proveo je dva slobodna dana čekajući u redu u Središnjem gradskom birou prije nego što je dobio potrebne obrasce. Prvi put dali su mu pogrešan obrazac i morao je sve učiniti iznova. Nije bilo posebnog reda za one koji su željeli promijeniti svoj dan. Takvih nije bilo dovoljno da bi se stvorio njihov red. I tako je morao čekati u redu pred uredom za »Razno«, Sekcije za mobilnost, odjeljka Vitalne izmjene, biroa za Promjene i Transfer. Nijedno od tih imena nije imalo veze s preseljenjem u drugi dan.

Kad je drugi put dobio obrazac, nije se maknuo od prozorčića dok nije provjerio broj obrasca i zatražio od službenice da učini isto. Zanemario je povike i mrmljanje iza njega. Zatim je otišao na drugu stranu ogromne sobe i stao u red pred strojevima za bušenje. Nakon dva sata sjeo je pred stroj nalik na mali stol, iznad kojeg se nalazio veliki ekran. Umetnuo je obrazac u prorez, pogledao projekciju obrasca i pritisnuo dugmad da bi označio odgovarajuća mjesta. Nakon toga ubacio je obrazac u drugi prorez i ponadao se da se obrazac neće

izgubiti. Ponadao se da neće morati ponovo proći kroz sve ovo, da nije netočno izbušio obrazac.

Te večeri naslonio je glavu na tvrdu kovinu i prošaptao ukočenom licu iza vrata: »Sigurno te volim, kad prolazim kroz sve ovo. A ti čak i ne znaš za to. Što je još gore, i da znaš, možda uopće ne bi marila za to."

Da dokaže samom sebi da je očuvao razum, te je večeri izašao s Mabel na primanje što ga je priredio Sol Voremwolf, producent. Voremwolf je upravo prošao kroz ispit građanske službe i dodijeljen mu je status A-13. To je značilo da s malo sreće i truda u kratko vrijeme može postati izvršni potpredsjednik studija.

Primanje je izvanredno uspjelo. Tom i Mabel vratili su su se pola sata prije uspavljivanja. Tom se uspio suzdržati da ne popije previše, tako da ga Mabel nije dovodila u napast. No znao je da će biti mamuran kad se probudi i da će morati progutati neke odvratne lijekove. Na poslu će mu biti grozno jer je propustio vrijeme redovnog sna.

Otarasio se Mabel pod nekom izlikom i prije ostalih sišao u prostoriju s uspavljivačima. Ne zato što bi bilo korisno da se uspavao prije drugih. Uspavljivači se uključuju u kratkom dijelu vremena.

Naslonio se na cilindar i potapšao vrata. »Cijelu večer pokušao sam ne misliti na tebe. Želio sam biti pošten prema Mabel, jer nije pošteno da izađem s njom, a mislim cijelo vrijeme na tebe.«

Snimao je drugu poruku, ali ju je izbrisao. Kakve koristi od nje? Osim toga, znao je da mu je glas malo promakao od pića. Njoj se želio predstaviti u najboljem svjetlu.

A zašto? Što ona mari za njega?

Ali on mari, i to nije bilo povezano ni s kakvim razumom ili logikom. Volio je ovu zabranjenu, nedodirljivu, u vremenu udaljenu, a tako blizu ženu.

Mabel je ušla tiho. Rekla je: »Ti si bolestan!«

Tom odskoči. Zašto je to uradio? Ničega se nije trebao stidjeti. Pa zašto je onda bio ljutit na nju? Njegovo je poniženje bilo razumljiivo, ali ne i ljutnja.

Mabel mu se nasmije i on osjeti da je sretan. Sada je mogao zarežati na nju. To je i uradio i ona se okrenu i ode. Ali vratila se nakon nekoliko minuta, s ostalima. Uskoro će ponoć.

On je već bio u cilindru. Nakon nekoliko sekundi iziđe i okrene cilindar u kojem se nalazila Jennie tako da je bio sučelice okrenut prema njegovom. Vratio se, pritisnuo dugme i tako stajao. Dvoja vrata samo su malo iskrivljavala pogled. Ali ona je izgledala još udaljenija u prostoru, vremenu i nedostižnosti.

Tri dana kasnije, već dobrano u zimu, primio je pismo. Kutija na vratima zazujala je upravo kad je ulazio u kuću, Pričekao je dok

pismo nije bilo otkucano i izbačeno iz otvora. Bio je to odgovor na njegov zahtjev da se premjesti u srijedu.

Odbijeno. Razlog: nema dobrih razloga za premještaj.

To je bila istina. Ali nije mogao odati svoj pravi motiv. Taj bi bio još manje impresivan od onoga koji je naveo. RAZLOG ZA PREMJEŠTAJ: DA DOĐEM U OKOLINU GDJE BI MOJ TALENT BIO VIŠE CIJENJEN. To je napisao u zahtjevu.

Psovao je i bjesnio. Bilo je to ljudsko, njegovo građansko pravo da se premjesti u dan u koji želi. Zapravo, to bi trebalo biti njegovo pravo. Što onda ako je za to trebalo mnogo napora? Što ako je potrebno i prebaciti njegovu osobnu kartu i sve dokumente u vezi s njiim od njegovog rođenja? Što ako...?

Može bjesnjeti koliko god hoće, ali to nimalo neće promijeniti stvari. Bio je zaglavljen u svijetu utorka.

Još ne, procijedi on. Još ne. Srećom, nema granice za broj zahtjeva koje mogu podnijeti u svojem vlastitom danu. Ispunit ću drugi. Misle da me mogu obeshrabriti? E, obeshrabrit ću ja njih. Čovjek protiv stroja. Čovjek protiv sistema. Čovjek protiv birokracije i tvrdokornih pravila.

Dvadeset dana zime brzo je prošlo. Osam dana proljeća je projurilo. Drugog dana dvanaestodnevnog ljeta primio je odgovor na svoj drugi zahtjev.

Njegov zahtjev nije bio ni odbijen ni prihvaćen. Ako on misli — pisalo je — da bi se psihološki bolje osjećao u srijedi zato što mu tako kaže njegov astrolog, mora nabaviti psihijatrovu kritiku astrološke analize. Tom Pym poskoči od veselja. Hvala bogu što nije živio u doba kad su astrologe smatrali šarlatanima! Ljudi-mase su protestirali i izjavljivali da je astrologija potrebna i da je treba ozakoniti i poštovati. Tako su doneseni zakoni i zbog toga je Tom Pym imao priliku za premještaj.

Sišao je u prostoriju s uspavljivačima, poljubio vrata cilindra i rekao Jennie Marlowe dobre vijesti, Ona mu nije odgovorila, iako mu se učinilo da su joj se oči malo zasvijetlile. To je dakako bila samo njegova uobrazilja, ali on je volio svoju uobrazilju.

Doći do psihijatra za pregled i proći kroz tri sastanka trajalo je godinu danja, još četrdeset i osam dana. Doktor Simon Traurig bio je prijatelj doktora Stelhela, astrologa, i to je samo olakšalo stvari za Toma.

— Pažljivo sam proučio analizu doktora Stelhela i analizirao vašu opsesiju za tom ženom — rekao je. — Slažem se s doktorom Stelheloni da ćete uvijek biti nesretni u utorku, ali se ne slažem potpuno s njegovim mišljenjem da biste bili sretniji u srijedi. No, vi imate tu situaciju u vezi s gđicom Marlowe i zato mislim da biste ipak trebali biti premješteni u srijedu. Ali samo ako potpišete izjavu da

ćete posjetiti tamošnjeg psihijatra zbog produžene terapije.

Tek kasnije palo je na um Tomu Pymu da ga se doktor Traurig možda želio otarasiti zato što je imao previše pacijenata. Ali to je bila nezahvalna pomisao.

Morao je čekati dok odgovarajući dokumenti ne budu dostavljeni nadležnima u srijedi. Njegova je bitka samo napola dobivena. Drugi službeni organi mogli bi ga odbiti. Pa ako i dođe do cilja, što onda? Ona bi ga mogla odbaciti, ne pruživši mu drugu priliku.

To je bilo nepojmljivo, ali moguće.

Pomilovao je vrata i poljubio ih.

— Pygmalion je barem mogao dotaknuti Galateju — reče. — Zasigurno će se bogovi — veliki, glupi birokrati — sažaliti na mene, koji te čak ne mogu ni dodirnuti. Sigurno hoće.

Psihijatar mu je rekao da je nesposoban za istinitu i trajnu vezu sa ženom, no toliko je ljudi na ovom svijetu stvaralo prolazne veze. On se zaljubio u Jennie Marlowe zbog nekoliko razloga. Možda ga podsjeća na nekoga koga je volio kada je bio vrlo mlad. Na majku, možda? Ne? No, nije važno. Već će to otkriti kad stigne u srijedu — možda. Duboka, važna istina o tome zašto je zaljubljen u Jennie jest u tome što ga ona nikad ne može odbaciti, otjerati, što nikada nije dosadna, ne žali se, ne plače, ne viče, ne vrijeđa i tako dalje. Voli je zato što je nedostižna i tiha.

— Volim je kao što je Ahilej volio Helenu kad ju je ugledao na trojanskim zidinama — reče Tom.

— Nisam znao da je Ahilej bio zaljubljen u Helenu — hladno reče doktor Traurig.

— Homer nije to napisao, ali ja ZNAM da je bilo tako! Tko je mogao a da se ne zaljubi u nju kada je vidi?

— Kako to ja mogu znati, do vraga? Nikada je nisam vidio! Da sam mogao pretpostaviti da će se ove deluzije pojačati!...

— Ja sam pjesnik! — reče Tom.

— Premaštovit, mislite! Hmmm. To mora da je fantastična žena! Večeras nemam nikakva osobita posla. Znate što... moja je znatiželja pobuđena... Svratit ću do vas večeras i pogledati tu ljepoticu, vašu Helenu Trojansku.

Doktor Traurig stigao je odmah nakon večere i Tom Pym ga odvede u stražnji dio kuće, gdje se nalazila prostorija s uspavljivačima, kao vodič koji vodi poznatoga kritičara do upravo otkrivene Rembrandtove slike.

Doktor je dugo stajao pred cilindrom. Nekoliko puta je promrmljao nešto nerazumljivo i provjerio životne podatke na pločici. Tada se okrene i reče:

— Sada vas razumijem, gospodine Pym. U redu. Dat ću vam odobrenje.

— Zar nije prekrasna? — zapita Tom na verandi. — Ona nije iz ovoga svijeta, doslovce i figurativno, dakako.

— Vrlo je lijepa. Ali mislim da ste suočeni s velikim razočaranjem, možda a dubokom boli, a možda i s ludilom, iako ne volim upotrebljavati taj neznanstveni izraz.

— Riskirat ću — reče Tom. — Znam da izgledam kao luđak, ali gdje bismo sada bili ua nije bilo luđaka. Sjetite se samo čovjeka koji je pronašao kotač, pa Kolumba. Jamesa Watta, braće Wright, Pasteura i ostalih.

— Teško da možete usporediti te pionire nauke s njihovom strašću za istinom i vašu želju da se oženite tom ženom. Ali, kako sam zapazio, ona je uistinu predivna. No, to me samo čini opreznijim. Zašto ona nije udata? Što nije u redu s njom?

— Što se mene tiče, mogla je biti vjenčana već sto puta! — reče Tom. — Važno je da nije udata sada! Možda je razočarana i možda se zarekla da će čekati dok ne naiđe pravi čovjek. Možda...

— Kod vas nema »možda«, vi ste zasigurno neurotični — reče Traurig. — Ali smatram da bi za vas bilo opasnije da se NE premjestite u srijedu nego da to učinite.

— Reći ćete »da«! — zapita Tom, tresući doktorovu ruku.

— Možda. Još uvijek sam u nedoumici.

Doktorov pogled bio je zamišljen. Tom se nasmije, pusti mu ruku i potapša ga po ramenu.

— Priznajte! Opčinila vas je! Ta niste mrtvac!

— Ona je lijepa — reče doktor. — Ali morate još o tome razmisliti. Ako se premjestite tamo, a ona ne obrati pažnju na vas, mogli biste vrlo nisko pasti, da upotrijebim pjesnički izraz.

— Ne, neću. Neće mi biti nimalo gore. Zapravo, osjećat ću se bolje. U najmanjem slučaju, vidjet ću je živu.

Proljeće i ljeto su prohujali. I tada, tog jutra koje nikada neće zaboraviti, primio je pismo s odobrenjem. Bile su priložene i jednostavne upute za premještaj u srijedu. Tehničari će stići dok on bude u uspavljivaču i namjestiti sat. Nije mu bilo jasno zašto jednostavno ne može dočekati srijedu, ali sada ga više nisu zanimali birokratski propisi.

Nije nikome namjeravao pričati o tome, zbog Mabel uglavnom. Ali Mabel je čula o tome od nekoga u studiju. Zaplakala je kad ga je vidjela za večerom i zatim otrčala u svoju sobu. Osjećao se loše, ali nije pošao za njom da bi je utješio.

Te večeru, dok mu je srce snažno lupalo, otvorio je vrata svog uspavljivača. Do tada su i ostali saznali novost; nije mogao zadržati stvar za sebe. Bio je, zapravo, sretan što im je rekao. Činilo se da su sretni zbog toga i nazdravili su s nekoliko čaša. Napokon, Mabel je sišla, brišući oči, i poželjela mu sreću. Znala je da nikada nije bio

doista zaljubljen u nju. Ali željela je da se netko zaljubi u nju, gledajući je samo kroz vrata uspavljivaoča.

Kad je čula da je bio kod doktora Trauriga, ona reče;

— On je vrlo utjecajan čovjek. Sol Voremwolf je išao k njemu na analiziranje. Kaže da on ima utjecaja i u drugim danima. Uređuje PROTUSTRUJE psihe, jedan od rijetkih časopisa koji čitaju i drugi ljudi.

DRUGI su, dakako, bili ljudi koji žive u drugim danima. Tom reče da je sretan što je uspio doći do Trauriga. Možda je on upotrijebio svoj utjecaj, pa su nadležni u srijedi brzo prihvatili njegov zahtjev. Zidovi između svjetova rijetko su se rušili, ali se sumnjalo da vrlo utjecajni to čine kad god zažele.

Sad je drhtureći stajao pred Jennienim cilindrom. Posljednji put je vidim uspavanu, pomisli. Idući put će ona biti topla, živa, dodirljiva osoba.

— AVE ATQUE VALE! — reče glasno. Ostali se nasmijaše.

— Sentimentalno — reče Mabel.

Ušao je u cilindar, zatvorio vrata i pritisnuo dugme. Držat će oči otvorene, tako da...

I srijeda je bila tu. Iako je sve izgledalo isto, njemu se činilo kao da je na Marsu.

Otvorio je vrata i izašao. Poznavao je lica i imena sedmero ljudi — pročitao ih je na pločicama.

Krenuo je da ih pozdravi, a tada stao.

Cilindra Jennie Marlowe nije bilo.

On zgrabi najbližeg čovjeka za ruku.

— Gdje je Jennie Marlowe?

— Pustite me. To me boli. Otišla je. U utorak.

— UTORAK! UTORAK!

— Dakako.. Već je odavna pokušavala otići tamo. Pričala je nešto o tome kako je ovaj dan nesretan za nju. U svakom slučaju, bila je nesretna. Upravo prije dva dana rekla je kako je njezin zahtjev prihvaćen. Čini se da je neki psihijatar iz utorka upotrijebio svoj utjecaj. Sišao je ovamo dolje, vidio je u njenom uspavljivaču i tako ti je to, prijatelju.

Činilo se kao da se i zidovi, i ljudi, i cilindri talasaju. Vrijeme se izvijalo čas u ovom, čas u onom smjeru. Više nije u utorku; nije ni u srijedi. Zaglavio se u sebi samom, u nekom ludom trenutku koji nikada ne bi smio postojati.

— Ne može to uraditi!

— Ne? E. pa upravo to je uradila!

— Ali... ne može se premjestiti više od jedanput!

— To je njen problem. Bio je to i njegov problem.

— Nisam ga smio dovesti da je vidi! — poviče Tom. —

Svinja! Nepoštena svinja!

Tom Pym stajao je dugo vrmena i tada otišao u kuhinju. Sve je izgledalo isto, ako se zanemare ljudi. Poslije je otišao u studio i dobio ulogu u predstavi koja je bila potpuno nalik na sve predstave u utorku. Te je večeri gledao vijesti. Predsjednik SAD imao je drugo ime i lice, ali riječi njegovog govora mogle su biti od predsjednika iz utorka. Upoznali su ga s producentovom sekretaricom; nije se zvala Mabel, ali mogla se zvati i tako.

Jedina je razlika bila u tome što više nije bilo Jennie.

Ruccio Antonini: *U potrazi za… čim*

Molto meglio laggiu

Preveo Krunoslav Poljak

Zvao se Tang 87°, i po zemaljskim mjerilima nije bio lijep. No Tang, kao ni pripadnici njegova naroda, nije pravio pitanje od svoga estetskog izgleda iako je gonio pravi pravcati kult ljepote: volio je sklad interplanetarnih krajolika, uzvišenu glazbu nebeskih sfera i oduševljavao se savršenošću pentadimenzionalne simetrije stanovitih zvonoprstenastih krivulja, koje je običavao s užitkom izvoditi iz bibikvadratnih jednadžbi.

Da se Tang kojim smiješnim slučajem udostojio izmjeriti kvocijent svoje inteligencije po zemaljskim metodama, rezultat bi bio ponižavajući čak i za znanstvenike najglasovitijih kineskih sveučilišta, koja su i ove 2091. godine bila puna genija. Tang je znao i shvaćao sve. Oprostite, gotovo sve. Tang nije razumio samo ljude, i to je bio problem jer je došao s daleke planete Galib da upravo njih proučava. Zatvoren u svoj čudesni istraživalački laboratorij, dva se mjeseca vrtio u orbiti ako planeta koji zovu Zemlja — trećeg u sistemu jednog sunca četvrtog reda — ali morao je priznati da su mu nejasne mnoge stvari u ponašanju njenih stanovnika.

Ljudi su bili, blago rečeno, proturječni. Tang je ocijenio da su odviše civilizirani, bar s tehničkog stajališta, da bi bili samo životinje; ali i previše nerazumni i, štoviše, neobrazovani da bi bili nešto više. Tang se nije predavao i nastavio je hvatati, percipirati i registrirati sve što je dolazilo sa Zemlje, analizirajući ne samo odnose među narodima nego ponekad i ono što se zbivalo u duši pojedinaca. Ali, uvijek je bilo nečeg što nije shvaćao.

Da se razumijemo: Tang je točno tumačio značenje napetosti među zemaljskim narodima, koji su se često međusobno sukobljavali kako bi pokušali preživjeti na tom tako siromašnom i tako razbaštinjenom planetu. No Tang ponekad nije znao opravdati ponašanje pojedinaca. Često su se međusobno klali ne samo iz shvatljivih ekonomskih razloga nego i iz motiva koji naizgled nisu imali veze s novcem i ekonomijom.

— Zašto — pitao bi se iznenađeno Tang — zašto, na primjer, John Ayerdale iz Dublina ubija ženu po imenu Maureen O'Hara, koju odavno poznaje, s kojom godinama zajedno stanuje i s kojom je običavao izvoditi onu primitivnu tehniku reprodukcije kojom se služe Zemljani?

Eto, upravo je reprodukcija bila pojedinost koja je sve više uvjeravala Tanga da se Zemljani mnogo ne razlikuju od svojih životinja. Na Galibu su se samo životinje parile, fizički sjedinjavale, znojile se u napornim pokretima što su tek poslije mnogo mjeseci dovodili do rođenja novog bića, koje je većinom bilo jedva na početku razvoja. Kod ljudi nije bilo drugačije, i Tang se pitao kakva zlokobna sila tjera ta stvorenja — koja su ipak ponekad bila u stanju svirati i pristojnu glazbu — da obavljaju ne samo ogavnu nego i smiješnu radnju; tako je bar izgledala odozgo.

Oni, pripadnici Tangove rase, žitelji bogatoga i sretnog carstva Galib, prerasli su fazu parenja prije najmanje milijun godina; i već 230 tisuća godina reproduciraju samo sebe da bi populacija bila brojčano nepromjenljiva i uvijek u naponu fizičke snage. Zbog toga je Tang, u toj zemaljskoj godini 2091. bio poznat na Galibu kao Tang 87°: jer se već 87 puta reproducirao pošto je nekoliko tisućljeća bio samo mozak »u staklenki«, u ampuli, kako bi prihvaćao pojmove i trenirao se u hladnom i krutom znanstvenom načinu mišljenja. Dakako, izložiti se svakih deset godina naporu regeneracije, izaći iz sebe sama, iz svoga starog okvira, staviti vlastili mozak u oživljavajući kupelj dok se tijelo rekonstruira i zatim vraća kao savršeno, bila je gnjavaža, ali korisna gnjavaža.

A tijelo je bilo savršeno u strogo funkcionalnom smislu, dakako. Ničega estetski ugodnog nije bilo u tom minijaturnom aparatu, koji nije bio veći od nogometne lopte — tom oklopljenom ovoidu u kojem se nalazio mozak i iz kojeg su izbijali uvis organi percepcije: cijeli niz ultraosjetljivih antena, što su bile u stanju registrirati svaku vibraciju u svemiru. Iz bokova je. zatim, izvirivalo dvanaest pipaca, dugih, nježnih, vrlo pokretljivih, koji su opet završavali drugim pipcima sposobnim da obavljaju najfinije radnje. Prava ljepota! Tang se uostalom, malo brinuo za svoje tijelo koje, obnavljajući se svake desete godine, nije nikad patilo od bolesti i nije loše funkcioniralo, Stoga je teško shvaćao zašto se ljudi toliko brinu za to svoje krhko tijelo.

Bilo je i drugih teškoća s razumijevanjem. Tang je znao da u svakoj točki Svemira svaka pojava ima svoj uzrok. Pa ipak, nije mogao naći uzroka nevoljama mnogih ljudi koji su bili zdravi, bogati, Čak i obrazovani — koliko to može biti ljudsko biće — a ipak su bili apsolutno očajni. I zašto? To je bilo ono nevjerojatno! Bili su očajni samo zbog toga što je drugo ljudsko biće, obično suprotnog spola, bilo

nezainteresirano prema njima. Tang, potpun i dovoljan sam sebi na svim razinama, uistinu to nije shvaćao, čak je počeo sumnjati u avoju inteligenciju, što mu se još nikad nije dogodilo.

Stvar ga je zabrinula i Tang odluči zatražiti od Istraživalačkog centra na Galibu, o kojem je ovisio, dopuštenje da siđe među taj čudan narod kako bi ga promatrao iz neposredne blizine.

— Zašto? — pitali su rukovodioci Centra — Zar vam nisu na raspolaganju svi mogući instrumenti za istraživanje?

Tang objasni da ono što želi shvatiti ne može otkriti nijedan instrument. A smatrao je da je vrlo važno to shvatiti ako se želi prodrijeti u dubinu ljudskog ponašanja.

— Poznato vam je da smatramo opasnim upletati se u proces evolucije primitivnih civilizacija izvan Carstva — odvratili su odgovorni iz Istraživalačkog centra. — Čak i posredno. Od nas zahtijevate da donesemo vrlo tešku odluku. U čemu je problem?

— Ljudi — strpljivo je objašnjavao Tang 87˚, koji se nije usuđivao protiviti osobama reda 600" — ljudi, čak i oni najbolji... dapače, u prvom redu baš oni... ponekad kao da polude iz nekoga nepoznatog razloga. Događa se da poneki od njih padne u očaj... koji ga vodi u zločin ili samoubojstvo... i to samo zato što neko drugo ljudsko biće... ali samo jedno... to i samo to... ne misli neprekidno na njega i ne dopušta da ga dodiruje.

— Kako ste rekli?

— Rekao sam: da ga dodiruje. No ni dodirivanje, čini se, nije važno samo po sebi. Važna je fiksna i isključiva misao. Svatko od njih smatra da postoji neko drugo biće koje misli na njega i samo na njega.

— Možda imate pravo — popustili su oni s Galiba. — Dobro, pogledajte o čemu ovisi ta neobična stvar.

Tang se spusti sa svojim laboratorijem u neko područje koje mu se činilo prilično lijepim, u kojem su stanovali ljudi vitka stasa, u blizini mora plavog poput galibskih noći. Izabrao je upravo to područje jer su njegovi stanovnici bili osobito uporni u reproduciranju; ili bar u pokušavanju da se reproduciraju: naime, mnogi od tih njihovih napora nisu imali sretan završetak. I to je bila sretna okolnost, jer bi u suprotnom na tom području bilo više ljudi negoli vlati trave.

Laboratorij je sakrio u nepristupačnoj spilji, a sam se premjestio u petu dimenziju kako ga nitko ne bi vidio. Zatim je na pipcima potrčao u grad po izrovanim ali prekrasnim hridinama, na samoj obali mora, koje su na obzorju bile iste boje kao i nebo.

Bilo je predvečerje i većina stanovnika šetala se glavnom ulicom, možda zbog ustaljenog običaja. Nevidljivi Tang aktivira antene i počne istraživati psihologiju mnogih prolaznika. U početku nije nalazio ništa što bi probudilo njegovu znatiželju, ali se napokon njegova pažnja zaustavi na mladiću koji je bio toliko uzbuđen da se

činilo kao da je žrtva nekog bijesa, neke opsesije, koja nije dopuštala da se njegov duh zabavi nekom drugom mišlju koja ne bi bila misao na stanovitu Carmelu.

Tang zaključi da nitko bolje od tog mladića — koji nije imao više od trideset godina — ne bi mogao pomoći njegovom istraživanju. Zato ga počne slijediti, začuđen što se mladić nekoliko puta zaustavio da bi nešto popio u javnim lokalima otvorenim prema ulici. A i to stalno, iako neredovito, uzimanje tekućine od strane ljudi bilo je za Tanga izvor iznenađenja: ljudi bi se ponekad punili tekućinom poput mješine, a ponekad bi bili gotovo potpuno suhi. Neki od njih su pili samo vodu; drugi su. naprotiv, gutali obojene tekućine kao da su neprekidno dehidrirali..

U nekom se lokalu mladić zaustavi da razgovara, opet o toj Carmeli, s drugim stvorenjem, koje kao da ga je htjelo umiriti:

— Gore glavu, Salvatore, ne očajavaj — ponavljalo je. — Vidjet ćeš da će Carmela doći... Večeras će sigurno doći.

Spomenuti Salvatore nije se na nj osvrtao. Popio je posljednju čašicu i odvukao se do mjesta gdje je, čini se, stanovao. Tang pođe za njim. Mladić je i dalje bio žrtva istinske patnje. Razgovarao je sam sa sobom obraćajući se toj Carmeli kao da je prisutna, i divlje je koračao amo-tamo prostorijom u koju se zatvorio. Tang je kratko vrijeme promatrao, a zatim ga hipnotizirao. Salvatore zaspi, a Tang preseli svoj duh u mladićev da bi pratio svaku njegovu najskriveniju misao, pa i nesvjesnu, svaki skriveni pokret njegove psihe, ali i svaku fizičku reakciju. Tang i Salvatore sada su bili jedna te ista osoba.

Odmah mu se učini kao da ga je zahvatila neka oluja. Ono što je ključalo u ljudskom duhu bilo je apsolutno nepredvidivo, barem za jednog Galibanca. Činilo se je da cjelokupno uabuđenje ovisi o strahu da ženka po imenu Carmela neće doći na sastanak koji je mladić zatražio.

Činilo se i da je mladić izgubio svaki drugi interes. Odjednom je oglasilo zvono videotelefona i Tang jasno osjeti pražnjenje adrenalina u krv organizma koji je posudio: tjeskoba, pa čak i strah ovladali su Salvatoreom, koji poče drhtati kao da ne može podnijeti emociju. Podigne slušalicu i uključi aparat. Na malom se ekranu pokaže muško lice. Salvatore užurbano odgovori kao da ne želi s njim razgovarati. Sada se nalazio u očiglednom stanju razočaranosti. Mladić je i nadalje pravio nesuvisle kretnje, a zatim se opet začuje zvonce, ovaj put na vratima. Salvatore potrči da ih otvori.

Tang se nađe pred vrlo mladom ženom, koja je i za njega — naviknutog na sasvim druge galaktičke pojave — bila ne samo skladna nego i zaista veličanstveno lijepa: lijepa kao magnetska oluja na polovima Galiba. »Čudno! — pomisli — Čudno je kakve emocije može u ljudskom mužjaku izazvati pogled na to neobično lice, dva

tako duboka oka i dva slapa kose, tako duga i tako crna da izgledaju kao noćna sjena!«

Ali, bila je tu — Tang to odmah shvati — i magija njena tijela, koje se nije moglo ni časka gledan a da se odmah ne poželi zaroniti u nj, dodirnuti ga. DODIRNUTI GA!

— Bojao sam se da nećeš doći! — mucao je Salvatore.

— Obećala sam ti i došla sam — reče Carmela, a i njoj su usne podrhtavale. — Ali to je prvi i posljednji put.

— Nemoguće, nije istina — gušio se Salvatore.

— Došla sam ti samo reći da me ne smiješ ljubiti... da sam već udata...

— Ali ne možeš biti s čovjekom kojeg ne ljubiš! Ti ljubiš mene, siguran sam.

— Ne, ne ljubim te — šaputala je Carmela ne gledajući ga; ali Tang primijeti da laže.

Salvatore je pusti u sobu i zatvori vrata. Ostade pred njom stojeći, blijed i uplašen, s rukama na njenim ramenima. Nije istina — reče polako. — Nije istina da me ne ljubiš.

— Ne, ne ljubim te — s naporom ponovi Carmela i tada je Salvatore naglo privuče k sebi. Tang primijeti da mu je već samo taj osjećaj njene blizine davao snagu, hrabrost, vitalnost; a da ona, naprotiv, gubi sigurnost.

— Ali, ja ne mogu živjeti ako me ne ljubiš! — reče Salvatore, i u njegovu se glasu osjeti nevjerojatna toplina.

Carmela podiže lice, možda da bi ga pogledala, i jedva zamjetno napući usne. Tang nije shvatio, ali je osjetio da je za Salvatorea ta kretnja, koja je podsjećala na predaju, bila neobično važna. On se sagne i osloni svoje usne na njene, rastvori ih i jezikom potraži njezin jezik, stvar koja se Tangu u prvi trenutak učini ogavnom jer su se počele miješati tekućine iz usta. Kakva strahota! Ipak je taj jednostavan dodir u njih dvoje — a i u Tangu — oslobodio tako snažne i ugodne osjete da je svako gađenje bilo odmah zaboravljeno. Carmela, svladana tim osjećajem, sada se pripila uz Salvatoreovo tijelo, koje je bilo i Tangovo tijelo. I on osjeti njenu toplinu i meku put, razbludnu nježnost njenih oblina, stezanje tih njenih ruku punih... Da, pitao se Tang, ali se njegov mehanizam percepcije malo izmijenio: čega su bile pune te ruke, ta usta, te sada blistave i poluzatvorene oči?

Zatim se u Salvatoreovu tijelu nešto dogodi, ostvari se onaj fenomen koji je Tang primjećivao i kod drugih ljudskih mužjaka, obično u trenu koji bi prethodio činu reprodukcije. Tang je uvijek mislio da je to voljni proces, kao, na primjer, pružanje ruke. Ali, bilo je posve drukčije! Tang opazi da Salvatore nije mislio imati dijete dok je ljubio Carmelu. Nije mislio ništa. Osjećao je, i to je bilo sve.

Prepuštao se užitku da je ona uz njega i radosti što ona dopušta da je dodiruje i time pokazuje da misli na njega, samo na njega. I ta je izvjesnost bila dovoljna da bi se fenomen ostvario svom svojom veličanstvenom žestinom.

I Carmela je opazila što se zbilo i to je zavede. Čvršće se priljubi uz Salvatorea i protrlja svoje krilo o njegovo. Ni ona nije mislila.

Činilo se da se Salvatoreove ruke same kreću po njenom tijelu odvezujući uzice, otvarajući patentne zatvarače, sve dok njena haljina ne spuzne na pod i Carmela ostade naga. I Salvatore ostade nag, a ni sam Tang nije mogao shvatiti kako je to mogao učiniti tako brzo i ne misleći. Zatim je Salvatore uzeo Carmelu u naručaj i nježno je položio na ležaj. I Tang shvati da je ta stvar ispravna, nužna da bi svemir bio savršen, dostojna božanstva.

U laboratorij se vratio tek u zoru i njim krene u orbitu. Sada je s visine gledao tu kuglicu koja je pod njim rotirala i razmišljao o beskrajnim strastima koje su na njoj buktale. Ostao je tako, ne radeći ništa, nekoliko sati, a zatim uspostavi vezu sa Svemirskim centrom na Galibu.

— Dakle — upitaše Rukovodioci — jeste li shvatili bit mehanizma?

— Mislim da jesam — odvrati Tang.

— O čemu je riječ?

— O nečem što oni zovu »ljubav«...

— Ah, seksualna želja, nagon za razmnažanjem! To nam je poznato. To je karakteristika rasa koje su još na stupnju životinja.

— Ne, nije samo seksualna želja. To je nešto više.

— U kojem smislu više?

— U svakom. Apsolutno u svakom. To je nešto strahovito, bar sam to ja tako doživio. Stvara želju, ali nije želja, stvara užitak, ali ostaje divlja bol čak i kad je želja zadovoljena. Oduzima svako spokojstvo, svaku mogućnost da se percipiraju drugi osjeti i prida važnost bilo kojoj drugoj stvari. To je stanje duše! I ne samo duše... To je način da se bude potpun, rekao bih... način postojanja koji čini biće kreativnim i senzibilnim, plemenitim i egoističnim istodobno. Al tu ima i nešto više. Kad se osjeti, sama svijest o moralu kao da postaje viša, a ipak se raspada, postaje neprecizna... Domovina, obitelj, novac: ništa nije više važno... Zaboravljaju svoje bogove, spremni su ih baciti u more u trenucima kad je ljubav jača.

— Ali to je strašno! — primijete hladno oni iz Istraživalačkog centra.

— Ne, divno je. To je najstrašniji a ujedno i najugodniji osjećaj koje živo biće može iskusiti u cijelom Svemiru.

— Vi ste uzrujani, Tang 87°. Možda ste umorni i možda je vrijeme da se regenerirate. Vratite se odmah na Galib.

— Ne — reče blago Tang.

— Vaša su istraživanja završena. Zašto se ne želite vratiti?

— Morate me shvatiti — reče Tang — mislim da sam upravo počeo shvaćati. Ali nije u tome stvar. Ima nešto što nisam rekao. Ta »ljubav« oslobađa i fizičku želju, zapravo... ali to nije cilj sam po sebi... iskusio sam... dvije osobe koje se ljube fizički se sjedinjuju, ulaze jedna u drugu kao što nam je već bilo poznato... ali nije nam bilo poznato što to doista znači. U početku je stvar vrlo ugodna... ostaje ugodna izvjesno vrijeme koje se ne da odrediti... zatim se u tijelu, u duhu, u najdubljim kutovima svijesti, nešto oslobodi... oslobađa se strahovita energija, koja ispunjava neopisivim, nama nepoznatim trncima... I tada, znate, biće je veće od Svemira. Ali za to je potrebno da u oba bića bude »ljubav«, prava ljubav, velika i duboka...

— Boravak u svemiru je promijenio vašu ravnotežu — rekli su Rukovodioci zabrinuto. — Pođite odmah na odmor. Ovdje na Galibu imat ćete sve.

— Ne — odvrati Tang neopisivo nježno. — Ako je tako kao što sam rekao, bolje je ostati ovdje, na ovom malom planetu, koji je naizgled razbaštinjen... Ako imaju to, imaju sve. Mislili smo da možemo imati svaki užitak, ali nismo imali ovog... i kad se on jedanput osjeti, kao što sam ga ja osjetio, tada ne postoji više ništa drugo... ni bog, ni obitelj... čak ni Galib...

— Odmah se vratite — zapovijediše Rukovodioci. Ali Tang ne odgovori. Prekine vezu i započne proučavati problem izrade prekrasnog ljudskog tijela koje bi bilo samo njegovo. Muškog tijela. Zatim će se vratiti na Zemlju i potražiti Carmelu. I neka se svi drže podalje od nje, jer je jadni Tang već patio na samu pomisao da bi je i drugi mogao imati, pa makar je samo i poljubiti.

Harlan Ellison: AM

I Have no Mouth, and I Must Scream

Prevela Ljiljana Marks

Gorristerov se leš mlitavo njihao visoko gore na ružičastom stropu prostorije za kompjutore. Hladan, vlažan vjetar puhao mu je neprekidno kroz šupljinu u glavi. Tijelo je visjelo s glavom prema dolje i bilo je pričvršćeno samo potplatom desne cipele. Pod širokom se bradom od jednoga do drugog uha protezao precizni rez kroz koja je istekla sva krv. Međutim, na podu niije bilo ni kapi krvi.

Kad nam se Gorrister pridružio i pogledao gore prema sebi, znali smo da nas je AM opet pošteno prevario i da ga je to radovalo. I stroju su povremeno bila potrebna skretanja. Trojica su morala povraćati i u nekom prastarom refleksu okrenuli su se jedan od drugog.

Gorrister je postao pepeljasto siv. Činilo se da je vidio neki magični znak i sada se bojao budućnosti. »O bože«, promrmljao je i nestao. Nas trojica smo ga nakon nekog vremena, slijedeći ga, pronašli kako sjedi na klupi leđima naslonjen na konzolu za pisanje. Glavu je obuhvatio rukama. Ellen je kleknula pored njega i prešla mu rukom kroz kosu. Nije se pokrenuo, ali je njegov glas, koji je izašao ispod ruku, bio jasan.

— Zašto nas jednostavno ne ubije, pa da napokon sve bude iza nas? Oh, zaista ne znam koliko još moram izdržati!

Nimdok — to je bilo ime koje mu je stroj dao silom jer se zabavljao čudnovatim zvukovima — umislio si je da u ledenoj spilji ima konzervi s hranom. Gorrister i ja smo u to sumnjali. »Opet jedan loš vic«, mislio je pri tome. »Isto kao tada onaj prokleti smrznuti slon na koga nas je nagovorio. Benny je zbog toga postao gotovo lud. Hodali smo čitav dan, a tada se ispostavilo da je sve okamenjeno ili nešto slično. Ja kažem da od toga nema ništa. Ostanite ovdje. Prokleti kompjutor, mora mu uskoro pasti na um nešto pošteno inače ćemo svi ionako umrijeti.«

Benny je slegnuo ramenima. Prošla su već tri dana otkako smo nešto pojeli, a i to su bili samo crvi. Debeli, žičasti crvi. Nidmok je postao nesiguran. Znao je da postoji neki slabi izgled, ali je on postajao sve manji. Tamo, uostalom, nije moglo biti gore nego tu: možda hladnije, ali to ne znači ništa. Vrućina, zima, kiša lave, kipući izvori ili skakavci — ništa nije bilo važno. Stroj je štucao, a mi smo to morali trpjeti ili propasti.

Ellen je donijela odluku.

— Ted. Meni neminovno nešto treba. Možda tamo ima krušaka ili bresaka. Molim te, Ted, pokušajmo ipak.

Rado sam popustio. Zašto ne, dovraga? Nije igralo nikakvu ulogu. Ellen je za to bila zahvalna i uzela me dva puta preko reda. Ali čak je i to postalo nevažno. Stroj se cerekao svaki put kad smo to činili. Ovdje, tamo, iza naših leda, svagdje.

U četvrtak smo pošli. Od toga datuma stroj nas je uvijek držao u trku. Bilo je važno kako prolazi vrijeme. Ne za nas, samo za kompjutor. Četvrtak. Hvala lijepo.

Nimdok i Gorrister su dio puta nosili Ellen i pri tome je jedan stavio svoje ruke oko ručnih zglobova drugoga da bi ona mogla sjesti. Benny i ja smo išli ispred i iza njiih kako bismo bili .sigurni da će najmanje jedan nešto opaziti, ako se uopće nešto moglo dogoditi. Tako je barem Ellen bila u sigurnostoi. Sigurnost! Ha! Dobra prilika koju smo imali. Nevažno

Do ledene je spilje bilo oko sto pedeset kilometara, i drugoga dana, kad smo se odmarali na suncu što je palilo, i koje je on začarao, poslao nam je kompjutor iz ništavila nešto mane. Prijala je kao veprova mokraća, ali smo jeli.

Trećega smo dana prošli kroz dolinu uništavanja, u kojoj su rđala, sve dok se ne bi raspala, kućišta kompjutora. AM je sa svojim vlastitim životom postupao isto tako nemilosrdno kao mi s našima. Bio je to očiti dokaz njegove ličnosti: perfekcija uvijek i na cijeloj liniji. Da li je on izlučivao vlastite neproizvodne dijelove u ogromnim količinama ili je za nas izmišljao nove metode mučenja — AM je u svakom slučaju bio tako savršen kao oni koji su ga izmislili, iako su se oni već odavno raspali u prah. Da, on je bio još savršeniji nego što su se oni uopće usudili nadati.

Svjetlo se probijalo odozgo i znali smo da bismo morali biti blizu površine. Međutim, nismo se popeli van da bismo se u to uvjerili. Vani se ionako već više od sto godina nije moglo vidjeti ništa vrijedno, samo izgorjela površina onoga što je jednom bila domovina milijardama. Nas petoro smo bili sav ostatak, i ml smo bili tu, unutra, potpuno sami sa AM-oim.

— Ne, Benny, ne! — čuo sam kako je vikala Ellen. — Ne, doði dolje Benny, molim te!

Tek mi je tada došlo do svijesti da je Benny već neko vrijeme nešto mrmljad. »Idem van! Idem van!« — ponavljao je neprekidno. Njegovo se majmunsko lice skupilo u izraz dobroćudne prijaznosti pomiješane s nešto tuge. Tragovi brazgotina koje mu je za vrijeme »festivala« donio AM postali su bijeloružičasto trzanje i kucanje i činilo se da se svaka pojedina crta lica pokreće nezavisno od svih ostalih. Možda je Benny od nas petoro bio najsretniji: već je godinama bio lud. Dakako, AM-u smo mogli davati najobičnija imena koja su nam padala na um: mogli smo reći da se sastoji još samo iz kratkih spojeva i zarđalih oplata, iz pregorjelih strujnih krugova i prekidača, to smo se mogli usuditi bez daljnjega, ali pobjeći? Ne, nikada! Benny je otrčao ispred mene kad sam ga htio zadržati. Penjao se po omanjoj kocki što je ležala na ivici i bila je ispunjena svakojakim zarđalim materijalom. Tamo je čučao neko vrijeme i gledao u to kao čimpanza koju je iz njega napravio AM.

Tada je visoko skočio, uhvatio jednu savijenu šipku od zarđale kovine koja se slobodno njihala, penjao se rukom pred ruku kao majmun, sve dok nije dohvatio visoku prečku. Šest ili sedam metara iznad nas.

— Ted, Nimdok, molim vas, ta pomozite mu! Skinite ga ipak dolje prije nego... — Ellen je imala oči pune suza, a ruke su joj drhtale.

Bilo je prekasno. Nitko mu se od nas nije želio približiti, ukoliko bi se ipak dogodilo ono što se moralo dogoditi. A mi smo znali kako je providna bila njena zabrinutost. Kad je AM Bennyja promijenio, nije samo njegovo lice u toj promjeni postalo potpuno drukčije. Njegovi intimni dijelovi postali su poprilični, a ona je to voljela. Već je po sebi jasno da je spavala i s nama, ali s njim je uživala. O, Ellen. u srži primitivka, iskonska, čista Ellen! Ellen, čistunka! Izrod svih izroda.

Gorrister ju je ćušnuo; ona se šćućurila, pogledala gore jadnoga ludog Bennyja i zajaukala. Jaukanje je bilo njezina velika zamka. Na to smo bili naviknuti već sedamdeset pet godina. Gorrister ju je maknuo jedan korak u stranu.

Tada je počeo šum. Bio je poluzvuk i polusvjetlo, nešto što je iz Bennyjevih očiju počelo svijetliti i sve jače pulsirati, što je postajalo sve svjetlije i sve glasnije što se više ubrzavao tempo svjetla i tona. To je vjerojatno bilo vrlo bolno, a s porastom svjetlosti jačala je zasigurno i bol. U svakom slučaju, Benny je počeo urlikati kao ranjena životinja; najprije tiho, dok je svjetlo još bilo slabo i prigušeno a ton je imao slabi volumen, a tada sve glasnije. Pri tome je uvlačio glavu u ramena, leđa su mu se zgrčila kao da pokušava odgmizati odavde. Sklopio je ruke na prsima, a glava mu se nagnula u stranu. Tužno, maleno majmunsko lice, izobličilo se od straha. Tada je počeo jaukati i svjetlo koje je dolazilo iz njegovih očiju jaukalo je s njim i postajalo sve glasnije. Sklopio sam ruke ispred očiju i ušiju, ali se nisam mogao

isključiti, rezalo je kao žilet. Bol mi je razdirala meso i turpijala poput zubarske bušilice.

Benny je odjednom bio okomito povučen u visinu. Na prečki je ustao, ili bolje: poput psića je povučen u vis. Svjetlo iz njegovih očiju pulsiralo je sada kao dvije velike okrugle zrake. Zvuk se gubio u sve strmijim i oštrijim visinama, a Benny se tada strmoglavio naprijed, okomito dolje, i pao je tutnjeći na čelikom popločeni pod. Grčevito se trzao. Svjetlo ga je preplavilo, a ton se spiralno izvukao izvan slušnog polja ljudskih ušiju.

U njegovu je glavu opet prodrlo svjetlo, a zvuk se spiralno vratio natrag; on je ostao ležati i plakao je tako da bi i kamen smekšao.

Oči su mu postale dvije meke, vlažne lokve, što su žmirkale kao svježi žele. AM ga je oslijepio. Gorrister, Nimdok i ja smo se okrenuli. Međutim, prije toga smo u toplom, zabrinutom licu Ellen, vidjeli pogled olakšanja.

Plavičasto svjetlo preplavilo je spilju u kojoj smo se ulogorili. AM nam je slao svakojake otpatke, koje smo spaljivali. Gurali smo se oko stalne vatre i pričali jedan drugome priče kako bismo spriječili Bennyja da u svojoj vječnoj noći počne urlati.

— Sto zapravo znači AM? — Gorrister mu je rekao. Ta smo igrali već najmanje tisuću puta i Bennyju je bilo poznato. — Najprije je značio Savezнički remek-kompjutor, zatim Adaptivni manipulator, a tada je razvio neku vrstu osjećaja i sam se spojio s najrazličnijim značenjima i bio je na stranputicama ka AM-u kad je počeo pokazivati vlastitu inteligenciju, a to znači: cogito ergo sum — mislim, dakle jesam. Na engleskom: AM.

Benny je malo slinio i prigušeno se smijao.

— Postojao je kineski AM, ruski AM, američki AM i...

Prestao je govoriti jer je Benny ogromnom, jakom šakom udarao po pločama na podu. Nije bio zadovoljan jer Gorrister nije počeo potpuno od početka.

Dakle, Gorrister je počeo ponovo:

— Hladni rat je započeo i doveo napokon do trećega svjetskog rata. Bio je to vrlo veliki, opći i totalni rat, te su stoga trebali kompjutor da bi ga uopće mogli voditi. Izgradili su prve podzemne baze i počeli izrađivati AM-ove. Izrađivali su ih Kinezi, izrađivali su ih Rusi, a izrađivali su ih i Amerikanci, dok čitava planeta iznutra nije počela nalikovati na saće meda. Jednoga se dana AM probudio i znao je tko je. Sam se lančano spojio s ostalim AM-ovima i tako je dugo pljuvao naredbe o usmrćenju dok svi nisu bili mrtvi — osim nas petoro. Tada nas je uvukao amo.

Benny se tužno smješkao. Opet je slinio. Ellen mu je brisala slinu iz kutova usana koristeći se za to rubom svoje suknje. Gorrister je svaki put pokušavao priču malo više iskititi, ali osim golih činjenica

jedva da je išta preostalo za pričanje. Nitko od nas nije znao zašto je AM upravo pet ljudi, upravo nas poštedio, i zašto nas je neprekidno mučio; još manje zašlo nas je učinio praktički besmrtnim.

Jedan je od kompjutorskih pultova počeo zujati u tami. Zvuk je u spilji tisuću metara dalje preuzeo drugi pult. I tada se jedan element javljao iza drugoga dok bijes misli u stroju nije postao razumljivo čavrljanje i šaputanje.

Šum je postajao glasniji, a svjetla su se u bljeskovima igrala po konzolama. Šum je spiralno rastao dok nije zvučao kao milijun metalnih, ljutitih, brujećih insekata.

— Što je to? — zavikala je Ellen, a glas joj je od straha postao kreštav. Ni sama se još na nj nije navikla.

— Ovaj će put biti loše — odgovorio je Nimdok.

— On će govoriti — nagađao je Gorrister.

— Brzo odavde! — povikao sam i skočio.

— Ne, Tede! Sjedi! Što ako nam je vani pripremio stupice ili jame koje u noći nećemo vidjeti? — okrenuo se rezignirano Gorrister.

I tada smo čuli... ni ja ne znam ,..

NEŠTO se pokrenulo vani u tami. Ogromno, glasno uzdišući, dlakavo, mokro, dolazilo je k nama. Nismo ga mogli vidjeti, ali smo imali zastrašujući dojam nekoga ogromnog bića koje se dizalo prema nama. Neizmjerna težina je došla iz tame i bila više osjećaj pritiska, dojam, kao da se zrak stisnuo u nekom uskom prostoru, kao da je širio nevidljive zidove neke kugle.

Benny je počeo jecati. Nimdokova donja usna je drhtala; snažno ju je zagrizao jer nije htio da mu dršće. Ellen se otklizala preko metalnoga poda do Gorristera i nalegla na njega. U spilji je iznenada počelo zaudarati po teškoj, mokroj koži, po pougljenjenome drvetu, po uvenulim orhidejama, po kiselom mlijeku, po sumporu, zagorjelom maslacu, po masnom ulju, masti, kredi i ljudskoj kosi.

AM nas je škakljao, htio nas je peckati, nas... I tada se javio zadah po...

Čuo sam kako vrištim, zaboljele su me vilice. Jurio sam preko poda, preko hladne kovine s beskrajnim linijama zakovica; klizao sam se na koljenima i rukama, a zadah me gušio. Ispunio mi je glavu strašnim bolom, koji mi je ulio užasan strah. Pobjegao sam odavde kao žohar, van, u tamu, i nešto me slijedilo, trčalo je iza mene. Ostali su bili još u spilji, skupili su se oko vatrice i smijali... Njihov histerični kor poludjela kikotanja rastao je u tami kao gusti, šareni dim. Pobjegao sam odavde i sakrio se.

Ipak znam da nije bio nikakav refleks, tako nešto kao vojniku kad metak pogodi njegova susjeda. Oni su sigurno bili protiv mene, a AM je morao osjetiti njihovu mržnju i zbog intenziteta njihove mržnje učinio mi je sve još težim. Mi smo živjeli, mi smo imati neku vrstu

vječne mladosti, koja nas je uvijek ostavljala u onoj dobi kada nas je AM doveo u spilju, a oni su me mrzili jer sam bio najmlađi, i do sada sam možda najbolje prošao.

Znao sam to. Sve. Bože, kako sam točno znao! Ovi bijedni bastardi i ova usrana žena Ellen. Benny je nekada bio briljantni teoretičar, profesor na koledžu; sada jedva da je bio nešto više od polu-čovjeka ili polumajmuna. Vrlo je dobro izgledao: stroj ga je ruinirao. Bio je pametan i osobito bistra duha: stroj ga je doveo do ludila. Bio je veseo, a stroj mu je dao penis sličan konjskome; AM je na Bennyju obavio sav posao.

Gorrister je bio jedan od onih ljudi koji si neprekidno i zbog svega razbijaju glavu, jedan od onih koji neumorno savjesno prigovaraju; bio je pobornik mira, planer, aktivan čovjek, vizionar. AM je iz njega napravio čovjeka koji je na sve slijegao ramenima, njegova je razmišljanja unaprijed preobrazio u ravnodušnost, oteo mu je svu aktivnost i životnost.

Nimdok je često potpuno sam na duže vrijeme izlazio van, u tamu. Ne znam što je tada vani radio. AM nam nikada nije dopustio da to saznamo. Nimdok se isto tako svaku put vraćao, ali bio je blijed, bez krvi i drhtao je. AM ga je na neki određeni način teško pogodio, ali nismo znali kako.

I Ellen. Ta vreća za suze! AM ju je doduše ostavio na miru, ali je od nje pravio sve goru drolju. Ah, uvijek je slatkim glasom govorila o pravoj ljubavi, a kakve li nam je samo laži pripovijedala! Tvrdila je da je bila stopostotna djevica prije nego što ju je AM uhvatio i dovukao k nama. Ona je bila mala, lažljiva droljica, dama Ellen! Da, odgovaralo joj je imati četiri muškarca samo za sebe. Znači da joj je AM pribavio podosta zadovoljstava, iako je tvrdila da nije uopće osobito lijepo to što je morala raditi.

Ja sam bio jedini prilično razuman i prije svega potpuno bistar.

U moje se lice AM nije petljao.

Patio sam jedino kad nam je slao iluzije, noćne more i svakojaka psihička mučenja. Ali ove četiri obične kreature bile su protiv mene. Morao sam pred njima biti neprekidno na oprezu, braniti se od njih; bez svega toga palo bi mi lakše boriti se sa AM-om.

Pri ovim sam mislima počeo plakati.

U tom trenutku učinilo mi se da potpuno jasno vidim našu nesreću, toliko jasno da sam je čak mogao izraziti riječima; AM nas želi zauvijek i vječno držati u svome lakomom trbuhu, mučiti nas i tjerati do ludila. Stroj nas je mrzio toliko koliko nikada nije moglo mrziti nikakvo stvorenje koje može misliti i osjećati.

A mi smo bili bespomoćni.

* * *

Orkan nas je zgrabio snagom ledenjaka što se stropoštava u more.

Bio je sadašnjost koja se može uhvatiti rukama. Na nas su nasrtali vjetrovi i bacali nas natrag u hodnik spilje koji su okružavali kompjutori. Ellen je vikala kad ju je orkan podigao visoko i bacio licem okrenutim naprijed na gomilu strojeva koji su kucali, zujali, udarali i čiji su glasovi nalikovali na leteće šišmiše. Međutim, ona nije mogla pasti jer ju je oluja držala u zraku; ona se okretala u krug, udarala i skakutala, a zatim nestala ispred naših očiju pošto ju je vrtlog silom uvukao iza tamnog zavoja hodnika. Lice joj je bilo puno krvi, oči je držala zatvorene.

Nitko od nas nije mogao k njoj. Grčevito smo se uhvatili za sve što je obećavalo bilo kakav oslonac. Benny se stisnuo između dva velika ormara. Nimdok je visio na prstima savijenim u pandže na ogradi pokretnih stuba oko dvanaest metara iznad nas, Gorrister se zalijepio glavom prema dolje na zid jedne niše između dva stroja, što su imala staklom pokrivene skale na kojima su bljeskale žute i crvene strelice, čije značenje nismo ni slutili.

Bio sam bačen preko gornje ploče i pri tome sam ozlijedio vrhove prstiju. Cijelo tijelo mi je tako drhtalo, trzalo se kao da se oluja sručila na mene, bičevala me i urlala kao svi vrazi svijeta, a zatim me bacila od jedne srebrno svjetlucajuće ploče za koju sam se uhvatio do druge. U glavi mi se sve kotrljalo, tutnjalo i brujalo, dok neki dijelovi mozga nisu postali mekani, rastegnuli se i opet se skupili, a ja sam drhtao od straha.

Oluja je bila krik ogromne lude ptice koja je udarala neizmjernim krilima.

Tada smo svi bili podignuti, put kojim smo došli okretao je natrag oko zavoja jednog hodnika koji još uopće nismo istražili, preko predjela što je sav bio ispunjen razbijenim staklom, nakupljenim kablovima i zarđalom kovinom, i tada još mnogo dalje; tako daleko kako još nitko od nas nije dopro. Miljama sam kaskao iza Ellen. Povremeno je udarala u metalni zid, jurila dalje, a mi smo svi vikali u zaglušujućem, ledenom orkanu, koji, činilo se, neće stati; međutim, prestao je odjednom, tako da smo se sručili u iznenadno tihi zrak. Hodali smo beskrajno dugo, morali su proći tjedni. Kad sam se stropoštao, okružila me crvena, siva i crna magla i čuo sam kako stenjem. Znači, nisam bio mrtav.

AM je prodro u moj duh. Tu i tamo je ostavljao otiske svojih prstiju i izrazito zadovoljno i zainteresirano pregledavao je ožiljke koje mi je u sto devet godina ostavio. Ispitivao je uzdužne i poprečne ožiljke starih rana, dakle sva oštećenja u tkivu kao popratne pojave besmrtnosti, koju mi je silom nametnuo. Smješkao se kad je prodro u centar moga mozga, smješkao se blagim, jednakomjernim besmislenim mrmljanjem kojim je postupno pronicao u mene. AM je bio izvanredno ljubazan kad mi je velikim, neonskim slovima preko

stupa iz nerđajućeg čelika napisao slijedeću poruku:

MRŽNJA! ŽELIM TI REĆI KOLIKO SAM TE OD POČETKA SVOGA ŽIVOTA NAUČIO MRZITI! MOJE JE TIJELO ISPUNJENO SA 38744 MILIJUNA KILOMETARA POPUT DAŠKA TANKTH SLOJEVA STRUJNIH KRUGOVA. KAD BI RIJEČ MRŽNJA BILA UTISNUTA NA SVAKOM NANOANGSTREMU OVIH BEZBROJNIH KILOMETARA, TO NE BI MOGLO IZRAZITI NI MILIJUNTI DIO MRŽNJE KOJU JA U OVOM MIKROTRENUTKU OSJEĆAM ZA LJUDE, ZA TEBE. MRŽNJA! MRŽNJA!

AM je to izrekao britkom oštrinom svježe naoštrenoga žileta, koji je moju očnu jabučicu rezao na kriške, AM je to rekao klokotavom ljepljivošću sline što je ispunila moja pluća i opijala me iznutra. AM je to rekao jadikujućim nevoljnim glasom malenog djeteta koje je smrvljeno pod usijanim kotačima. AM me razrivao na svaki način koji se uopće može zamisliti i pri tome je u razvratnome miru pronalazio nove mogućnosti mučenja.

A to je sve radio samo stoga da bi mi potpuno jasno urezao u svijest zašto je to nama petoroma činio, zbog čega nas je spasio za samoga sebe.

Mi smo mu uzvratili osjećaje; nenamjerno, ali su ipak bili osjećaji. On je bio u klopci jer je bio stroj. Mi smo mu dopustili razmišljanje, ali time nije ništa mogao započeli. U napadu užasne srdžbe gotovo nas je sve ubio i još je uvijek bio u zamci. Nije mogao van, slobodno lutati, nije se ničemu mogao čuditi, nikome pripadati. Mogao je samo biti, inače ništa.

I tako je on mržnjom stroja počeo tražiti osvetu za tihe, meke kreature koje je napravio. U svojoj je paranoji odlučio nas petoro vječno kažnjavati, ali kaznom koja njegovu mržnju nikada, čak nimalo ne bi umanjila, koja ga je neprestano podsjećala, zabavljala i činila podobnim u mržnji prema ljudima. Besmrtan, u zamci i beskrajno domišljat, mogao je iz nebrojenih čuda svojih mogućnosti izmišljati isto tolike nebrojene patnje za nas.

Nikad nas neće prestati mrziti. Mi smo bili njegovi fizički robovi. Mi smo bili sve što je imao i mogao imati. Zauvijek smo morali ostati kod njega, kod čudovišta koje je ispunjalo divovske spilje u ovom svijetu što je postao sveduhovan i bezosjećajan. On je bio ZEMLJA, a mi smo bili Zemijini plodovi koje je upravo progutao ali ih nikada neće moći probaviiti. Nismo mogli umrijeti. Pokušali smo to; nekolicina se zaista trudila napraviti samoubojstvo, ali ih je AM znao spriječiti.

Nemojte me pitati zašto. I ja sam to sam radio. Više od milijun puta u jednome danu. Možda će nam jednom i uspjeti ubiti se pored njega. Besmrtni — da, to smo bili, ali ne nerazorivi. To sam vidio kad se AM povukao iz moga duha i dopustio mi povratak izabrane mržnje

u svijest, dok mi je osjećaj onoga svijetlećeg neonskog stupa sve dublje probijao meku, sivu moždanu masu.

— Do pakla sa mnom — mrmljao je AM kad se povlačio. — Ali ti si već tamo — dodao je cerekajući se.

* * *

Orkan je izazvala jedna od onih divovskih poludjelih ptica dok je udarala krilima.

Već smo gotovo mjesec dana bili na putu, a AM nam je oslobodio tako dugi put da smo došli točno ispod sjevernog pola, jer je tamo stvorio noćnu sablast koja nas je trebala mučiti. Kakav je materijal imao da je mogao stvoriti to čudovište? Odakle mu plan za to? Iz naših mozgova? Iz njegova znanja o svemu što je postojalo na ovom planetu kojim je sada upravljao i koji je držao pod svojim bičem? Taj orao je morao potjecati iz nordijske mitologije, ta ptica grobar, to čudovište, divlja kreatura. Oživljeni orkan.

Neizmjerno. Gigantski, čudovišno, groteskno, masivno, nabujalo, nadmoćno — koje je prerastalo svaku mogućnost opisa. Na brežuljku što se dizao pred nama udarala je ptica krilima i njezin zmijoliki vrat izvijao se u tamu sjevernog pola. Glava joj je bila divovska kao dvorac Tudora: kljun se otvarao više nego što su se ikada mogle otvoriti čeljusti ogromnoga krokodila da bi nas lakomo proždro. Oko zlih hladnih očiju, koje su nam dopuštale gledati u dubinu pukotine ledenjaka, pokrenulo se podbuhlo, rožnato meso. Ptica se pokrenula i podigla svoja ogromna bijela krila, ali to se činilo kao slijeganje ramenima. Tada se spustila i zaspala. Sve je na njoj spavalo: pandže, čaporci, nokti oštri kao bodež i oštrica noža. Spavala je.

AM se pojavio kao goruća grm i rekao nam da možemo ubiti orkansku pticu ukoliko hoćemo jesti. Već odavno nismo ništa jeli, ali Gorrister je samo slegnuo raamenima. Benny je počeo drhtati i opet je slinio. Ellen ga je čvrsto uhvatila.

— Ted, gladna sam — rekla je, a ja sam je ismijao. Time sam je htio malo umiriti, ali je to izgledalo isto toliko lažno kao i Nimdokova hrabrost.

— Daj nam oružje! — zahtijevao je.

Gorući je grm nestao, a umjesto njega pokazala su se dva vrlo jednostavna luka sa strijelama, uz to i pištolj na vodu koji je ležao na hladnoj površinskoj ploči. Uzeo sam luk. Beskorisno.

Nimdok je snažno štucao. Okrenuli smo se i počeli dugi povratak. Orkanska ptica nas je progonila neko vrijeme, koje nismo mogli procijeniti. Njačešće smo bili bez svijesti. Međutim, jeli nismo još uvijek ništa. Mjesec dana marširanja do ptice! Bez jela. A, koliko li će još samo dugo potrajati dok ne pronađemo ledenu spilju u kojoj bi trebale biti obećane konzerve?

Nitko od nas nije htio o tome razmišljati. Umrijeti ionako nećemo.

Za jelo smo dobivali nečistoću i smeće ili ništa. AM je držao naša tijela u životu samo zato da bi nas mogao plašiti i mučiti.

Ptica je spavala. Kako dugo? Bilo je nezivjesno. Kad bi sa AM zasitio boravka tamo, tada bi i ptice nestalo. Ali sve ovo meso... ovo divno meso...

Dok smo išli dalje, kompjutorskim dvoranama, koje nisu nikamo vodile, odjekivao je ludi smijeh neke debele žene.

To nije bio Ellenin smijeh. Ona ionako nije bila debela i već je sto devet godina nisam čuo da se smije. A mi smo hodali... Bio sam gladan, jezivo gladan...

Sporo smo napredovali. Svaki čas netko je padao u nesvijest i tada smo svi morali čekali. Jednoga dana AM se odlučio na potres i istovremeno nas je na istom mjestu zadržao čavlima kroz potplate naših cipela. Ellen i Nimdok bili su zahvaćeni kad se napuklina pojavi ispod njih. Nestali su. Kad je potres prošao, nastavili smo put. Benny, Gorisster i ja. Ellen i Nimdok su se vratili kasnije u noći. Išli smo dalje; Ellen i Nimdok su držali korak s nama. Živjeli su i dalje. Ali sada je Ellen šepala. AM joj je napravio tu neugodnost.

Put do ledene spilje bio je dug, ali smo morali pronaći voćne konzerve. Ellen je neprestano govorila o trešnjama i voćnom koktelu. Pokušavao sam da ne mislim o tome. Glad je bila nešto što je bilo isto tako oživotvoreno kao AM, a on je živio u mojoj utrobi kao što smo mi živjeli u utrobi AM-a, a AM je opet živio u utrobi Zemlje. I AM je htio da shvatimo te sličnosti i stoga je ostavljao da nas glad sve jače svrdla. Nema riječi za patnju: tako dugo bez jela, a ipak živjeti. Naši su želuci postali posude za kiselinu, kiselina je grgotala i šumila, a prsa nam je probadalo goruće šiljato koplje. Bila je to bol posljednjeg stupnja čira na želucu, raka i kljenuti, sve u jednome. Beskrajna, neprolazna, smrtna bol.

Prošli smo kroz spilju štakora.

Zatim preko puta uzavrele pare.

Zatim smo prošli zemlju sljepoće.

Zatim smo morali kroz močvaru očajavanja.

I napokon smo prešli dolinu suza.

Tek smo tada došli do ledene spilje. Bila je nesaglediva, bila je velika tisuće milja, u kojima se u srebrnim munjama stvarao led, a munje su bile samo Nove što su bile zatvorene u staklo. Stalaktiti su bili debeli, veličanstveni, i svjetlucali su kao dijamanti što su nastali iz hladetinaste mase i postali neopisivi prekrasni beskraji istinskog savršenstva.

Vidjeli smo redove nagomilanih konzervi i pokušali pojuriti. Padali smo u snijeg, ustajali i trčali dalje; Benny nas je odgurnuo i pao preko konzervi, udarao, bacao i grizao ih, ali ih nije mogao otvoriti. AM nam nije dao ništa čime bismo mogli otvoritli konzerve.

Benny je uzeo konzervu sa školjkama i bacio je prema ledenom pultu. Led je prsnuo u komadiće, ali na konzervi se jedva pokazalo nekoliko ulubljenja. I pri tome smo čuli smijeh debele žene, kojemu je izvor bio visoko iznad nas, a vraćao se kao tisući eho iz ledene tundre. Benny je od bijesa postao potpuno lud i počeo je bacati konzerve. Mi smo puzali u snijegu i tražili izlaz iz ove bezimene patnje, izlaz kojega nije bilo.

Benny je tada opet počeo sliniti i bacio se na Gorristera. U tom sam trenutku postao zastrašujuće miran. Okružen ludilom, glađu, svime samo ne smrću, znao sam da bi smrt bila naš jedini izlaz. AM nas je održavao u životu, ali postojala je mogućnost da ga razočaramo. Ne potpuno. Ali toliko da nađemo mir. I to sam htio učiniti. Moralo se dogoditi vrlo brzo.

Benny je grizao Gorristerovo lice. Gorisster je ležao postrance i udarao u snijeg. Benny ga je uhvatio svojim majmunskim rukama i njegove su ruke ležale oko Gorristerove glave kao čeljusti drobilice za orahe. Njegova su usta zagrizla u finu kožu Gorristerova obraza. Gorrister je kriknuo od bola i zaprepaštenja, tako da je palo nekoliko stalaktita. Popadati su u mekti, duboki, pahuljasti snijeg i ostali stajati kao koplja. Bilo je tisuću kopalja što su stršila iz smijega. Bennyjeva se glava odjednom trznula natrag i među njegovim zubima visio je krvavi, bjelopute komad mesa,

Ellenino je lice na bijelom snijegu izgledalo crno, bila je kao gipsana maska. Nimdok je imao još jedino oči, liice mu je postalo potpuno bezizražajno. Gorrister je bio u polusvijesti, Benny se pretvorio u životinju. Znao sam, AM ga je pustio da se igra, Gorrister neće umrijeti, a Benny je mogao napunti svoj želudac. Okrenuo sam se malo udesno i izvukao ogromno ledeno koplje iz snijega.

Tada se sve dogodtilo u jednom trenutku. Kao borbeni malj podbočen na moje desno bedro, zabio sam ledeno koplje u Bennyjevu desnu stranu, točno ispod rebra, a zatim gore kroz želudac. Puklo je u njemu. Benny je pao na lice i ostao mirno ležati. Gorrister je ležao na leđima. Izvukao sam slijedeće koplje, sjeo na Gorristera, koji se još uvijek micao, i gurnuo mu koplje kroz vrat. Oči su mu se zatvorile kad ga je ispunila hladnoća. Mora da je Ellen u međuvremenu shvatila što sam naumio učiniti pa je ispoljila go1i strah. Pojurila je s kratkim komadom leda Nimdoku. Kričao je; zabila mu je led u usta i snaga njezina udarca učinila je kraj. Naglo je trznuo glavom, kao da se upecao na snježnu gromadu iza sebe.

Sve se to dogodilo u jednom trenu.

Tada je nastupio otkucaj koji je trajao vječnost, nijemo očekivanje. Mogao sam čuti kako je AM zadržao dah. Oduzete su mu njegove igračke. Tri su bile mrtve i nisu mogle biti oživljene. Svojim stvaralačkim duhom mogao nas je održati na životu. ali umrle nije

mogao dovesti natrag.

Ellen me promatrala. Njezino se tamno lice kričavo isticalo na bijelom snijegu. Njezino je biće bilo puno uplašenog preklinjanja, bila je spremna. Znao sam: imali smo vremena najviše za jedan otkucaj srca prije nego što nas AM zaustavi.

Udario sam je; pala je prema meni i krvarila iz usta. Ništa nisam mogao razaznati iz izraza njezina lica jer je bod bila prevelika i izobličila joj je lice u masku. Ali ona je mogla značiti i »hvala lijepa«. I to je moguće. Molim.

Moglo je proći nekoliko stotina godina, ne znam. AM sa zabavljao kočenjem i ubrzanjem moga osjećaja za vrijeme, kako mu je već padalo na pamet. Rekao sam riječ SADA. Za to mi je bilo potrebno deset mjeseci. Ne znam. Vjerujem, ali moglo je biti i mnogo stotina godina.

AM je bio ljutit. Nije dopustio da ih pokopam. Nije to igralo nikakvu ulogu. Nije postojala mogućnost da se iskopaju čelične ploče. On je isušio snijeg. Donio je noć. Poslao je skakavce. Ali oni su i dalje ostali mrtvi. Ipak sam ga prevario. Bio je bijesan. Nekad sam mislio da me AM mrzio. Bila ja to zabluda. Nikad nije postojala ni najmanja sjenka one mržnje koju je sada iz svakoga strujnoga kruga izlijevao na mene. Pobrinuo se da vječno patim i da sam sebe nikada ne mogu ubiti.

Duh mi je ostavio netaknutom. Mogu sanjati, mogu razmišljati, mogu plakati. Ne zaboravljam nijedno od njih četvoro. Želim samo...

No, to ne bi bilo razumno. Spasio sam ih od onoga što se zatim dogodilo sa mnom i to znam. Ali ne mogu zaboraviti da sam ih ubio. Ellenino lice. Ne, nije lako. Ponekad bih želio zaboraviti, ali ipak ne mogu. Nije ni važno...

AM me izmijenio, vjerojatno da bi sam za sebe pronašao mir. On ne želi da svom silom potrčim prema kompjutorskom pultu i pri tom si razbijem lubanju. Ili da zadržim dah dok ne padnem u nesvijest; ili da si zarđalim željezom razrežem grkljan; ovdje dolje ima metala sjajnih poput zrcala i oni reflektiraju sliku. Otuda se mogu opisati:

Ja sam visoko, meko, hladetinasto biće; gladak i okrugao. bez usta, s pulsirajućim bijelim rupama na mjestu gdje su se nalazile oči. One su ispunjene maglom. Gumena mlatarajuća klatna bile su nekada moje ruke, a moje je tijelo bezoblična masa; nemam ni nogu; iz nekoga sam klizavog materijala; ako se pokrenem, ostavljam vlažan trag; na mojoj se površini javljaju tragovi sivog raspadanja, i tada se čini kao da svijetlim iznutra.

Izvana: nespretno i nakazno teturam okolo, biće kakvo nikad nije moglo biti ljudsko, predmet čiji je oblik tako groteskno čudan da sličnost s čovjekom, koja se još jedva može nazrijeti, postaje opscenost.

Iznutra: Sam. Ovdje. Živeći ispod zemlje, ispod mora u trbuhu AM-a, kojega smo mi stvorili jer je naše doba postalo prazno i mi smo nesvjesno znali da kompjutor može bolje učiniti ono što smo htjeli mi. Najmanje to četvoro je na sigurnom.

AM je stoga postao još srditiji, još luđi od mržnje. Mene je učinio za nijansu sretnijim. I ipak... AM je pobijedio, sasvim je sigurno pobijedio. AM ima svoju osvetu i uživa u njoj.

Ja nemam usta a moram vrištati...

Arthur C. Clarke: Zvijezda

The Star

Preveo Damir Mikuličić

Od Vatikana me dijeli tri tisuće godina svjetlosti. Nekad sam smatrao da svemir ne može imati utjecaja na vjeru, kao što sam bio i uvjeren da nebesa samo objavljuju slavu djela Božjega. Sada sam to djelo vidio i moja je vjera bolno uzdrmana. Zurim u raspelo što visi na zidu kabine iznad kompjutora Mark VI i prvi put u životu razmišljam predstavlja li ono išta više od praznog simbola.

Još nisam ni s kim o tome razgovarao, no istina se ne može sakriti. Činjenice su ovdje, svatko može pogledati tisuće fotografija i podatke na bezbrojnim kilometrima magnetske trake što ih nosimo na Zemlju. Drugi znanstvenici moći će ih također interpretirati kao i ja, pa čak i lakše od mene, a ja se ne ubrajam u ljude koji iznalaze bilo kakvu izliku da bi mogli manipulirati istinom, po čemu je moj red bio u prošlosti na zlu glasu.

Posada je ionako već dovoljno potištena: pitam se kako će primiti ovu konačnu ironiju. Malo je onih koji su barem donekle religiozni, no nitko neće nalaziti užitka da ovo konačno oružje upotrijebi u ratu protiv mene, tom neobičnom, dobroćudnom, malom, no u krajnjoj liniji ipak ozbiljnom ratu što se vodi za vrijeme cijelog putovanja od starta sa Zemlje. Zabavljala ih je činjenica da im je glavni astrofizičar na brodu jezuit. Dr Chandler, na primjer, nije to nikako mogao progutati (zašto su liječnici takvi notorni ateisti?). Pokatkad me on posjećuje u opservatoriju, gdje je osvjetljenje uvijek slabo tako da se zvjezdano nebo vidi u nezasmetanoj raskoši. On stane u polumrak kraj mene i promatra kroz velike ovalne prozore, dok se nebo polako okreće oko nas zbog zaostale male rotacije broda oko osi, za koju nismo smatrali vrijednom truda da je posve zaustavimo.

— Dakle, oče — rekao bi napokon — tako to ide zauvijek i u vječnost, a možda ga je Nešto napravilo. Ali kako možete vjerovati da Nešto ima neki poseban interes za nas i našu jadnu malu Zemlju, to

mi je naprosto nepojmljivo. — Tada poteče rasprava dok se zvijezde i galaktike s one strane prozirne plastike prozora vrte oko nas u tišini po beskonačnim kružnicama.

Vjerujem da je očita protuuslovnost mog položaja zabavljala posadu. Uzalud im ja tada ukazujem na moja tri rada u Astrofizičkom glasniku i tri priloga u Mjesečnom izvještaju Kraljevskoga astronomskog društva. Uzalud bih ih podsjećao na to da je moj red već odavno poznat po znanstvenom radu. Sada ima još vrlo malo članova, no već od XVIII stoljeća on je dao niz značajnih priloga u astronomiji i geofizici. Hoće li moj izvještaj o Phoenix maglici biti kraj njegove tisućgodišnje povijesti? Bojim se da će on biti kraj i nečega još većeg.

Ne znam tko je ovu maglicu tako nazvao, no čini mi se da je ime vrlo loše izabrao. Ako ono sadrži proročanstvo, to se neće moći ispuniti još mnogo milijardi godina. Čak i riječ »maglica« dovodi u zabludu; ovo je nešto mnogo manje nego oni čudesni magličasti kozmički oblaci — materija nerođenih zvijezda — rasuti po cijeloj dužini Mlječnog Puta. Mjerenja kozmičkim mjerilima, Phoenix maglica je zapravo, neznatan objekt — beznačajni plinski omotač koji okružuje jednu jedinu zvijezdu.

Odnosno ono što je preostalo od te zvijezde...

Rubensova slika Loyole kao da me podrugljivo promatra sa zida iznad spektrofotometra. Što bi ti, Oče, učinio s ovim znanjem što je došlo pod moj nazor, ovdje, tako daleko od onoga neznatnog svijeta koji je za tebe značio cijeli poznati univerzum? Da li bi tvoja vjera bila dorasla izazovu ondje gdje se moja počela kolebati?

Ti zuriš u daljinu, Oče, ja sam, međutim, prevalio udaljenost koja nadilazi sve što si ti mogao zamisliti prije tisuću godina kad si osnovao naš red. Nijedan istraživački brod nije još bio tako daleko od Zemlje: mi smo našim putovanjem postavili nove granice dosad istraženog svemira. Startali smo s nakanom da dosegnemo Phoenix maglicu, uspjeli smo i sada smo na povratku kući s tovarom znanja. Volio bih kad bih mogao skinuti taj teret sa svojih pleća, no umjesto toga ja te uzalud dozivam kroz stoljeća i svjetlosne godine što leže između nas.

Na knjizi što je držiš u rukama čitam jasne riječi. AD MAIOREM DEI GLORIAM glasi poruka, ali to je poruka kojoj više ne mogu vjerovati. Da li bi i ti u nju još vjerovao kad bi mogao vidjeti ono što smo mi pronašli?

Mi smo, dakako, znali što je Phoenix maglica. Svake godine samo u našoj galaktici eksplodira više od stotinu zvijezda, blješte nekoliko sati ili dana više tisuća puta jačim sjajem nego normalno i utonu zatim u smrt i mrak. To su obične novae — svagdašnje katastrofe u univerzumu. Otkako sam bio započeo rad u Mjesečevu opservatoriju

snimio sam spektrograme i krivulje zračenja desetaka takvih pojava.

Ali tri do četiri puta u tisuću godina događa se nešto u usporedbi s čim i jedna nova blijedi do pune beznačajnosti.

Kad neka zvijezda postane supernova, može ona za kratko vrijeme nadjačati po sjaju sva sunca naše galaktike. Kineski astronomi promatrali su takav događaj godine 1054. i ne znajući što gledaju. Pet stoljeća kasnije, 1572, jedna je supernova zasjala u zviježđu Kasiopeja tako jako da je bila vidljiva i na danjem nebu. U tisućljeću što je prošlo od tada zamijećene su još tri supernove.

Naš je zadatak bio da posjetimo ostatke jedne takve katastrofe, da rekonstruiramo uvjete koji su doveli do nje i po mogućnosti proučimo uzroke. Prodirali smo polako kroz koncentrični plinski omotač koji je bio izbačen sa zvijezde u prostor prije gotovo šest tisuća godina i još uvijek se širi. Vanjski slojevi bili su još uvijek vrlo vrući i zračili snažno ljubičasto svjetlo, no mnogo prerijetki da bi nam mogli nauditi. Kad je zvijezda eksplodirala, bili su ti vanjski slojevi odbačeni takvom silinom da su došli izvan dohvata zvijezdina gravitacionog polja. Sada su oni formirali šuplju kuglu dovoljno veliku da u nju stane tisuću solarnih sistema, a u središtu je gorjela sićušna fantastična lopta u koju se zvijezda bila pretvorila — bijeli patuljak manji od Zemlje no milijun puta teži.

Užareni oblaci plina okruživali su nas sa svih strana zastirući uobičajenu tminu crnoga međuzvjezdanog prostora. Letjesmo prema središtu kozmičke bombe eksplodirale prije tisućljeća i pune plinovitih fragmenata što su se još bjesomučnom brzinom širili prema vanjskom prostoru. Nezamislivi razmjeri eksplozije i činjenica što ti ostaci pokrivaju volumen promjera mnogo milijardi kilometara bili sa uzrokom da je na sceni naoko bilo sve mirno, nepokretno. Trajalo bi desetljećima dok bi nenaoružano ljudsko oko u ovim plinovitim vrtlozima i zavojitim pramenovima zamijetilo neki znak kretanja, pa ipak, nametao se osjećaj prisutnosti ogromne turbulentne eksplozije.

Nekoliko sati prije mi smo već bili isključili glavni pogon i polako se približavali slabašnoj malenoj zvijezdi pred nama. Nekoć je ona bila sunce isto kao i naše, no u nekoliko sati prosula je energiju što joj je trebala dostajati da sjaji milijune godina. Sada je bila samo još skvrčeni škrtac, koji strepi nad svojim zalihama kao da će time ispraviti grijehe lude mladosti.

Nitko nije ozbiljno očekivao da ćemo naći neki planet. Ako ih je i bilo prije eksplozije, morali su ispariti u usijane oblake i njihova materija sada je sastavni dio ovoga golemog polja ruševina same zvijezde. No ipak smo aktivirali naše automatske tragače kao što uvijek činimo kad se približimo nekom nepoznatom suncu i ubrzo smo otkrili jedan jedini maleni planet koji je kružio na ogromnoj udaljenosti od zvijezde. On je bio kao Pluton toga nestalog

planetarnog sistema, sa stazom na granici mraka. Predaleko od središnje zvijezde da bi mogao poroditi život, upravo ga je ta udaljenost spasila sudbine njegove uništene braće.

Plameni jezici u prolazu opalili su mu stijenje i istopili pokrov smrznutog plina, koji ga je vjerojatno pokrivao u vrijeme prije katastrofe. Spustili smo se na njega i nađosmo u stijeni izdubljen svod.

Njegovi su se graditelji bili pobrinuli da ga mi svakako nađemo. Golemi monolit koji je stajao iznad ulaza bio je sada još samo rastaljen batrljak. no već prve fotografije iz daljine pokazale su nam da je ovdje riječ o djelu inteligentnog života. Nešto kasnije otkrismo mrežu radioaktivnog zračenja što se prostirala preko cijelog kontinenta, a bila je ugrađena u kamenito tlo. Čak da monolit nad ulazom u zasvođeno podzemlje bude potpuno razoren, ova je mreža bila vječan pozivni signal prema zvijezdama. Naš se brod sjurio prema tako označenoj sredini mete kao strijela u željeni cilj.

Monolit je, bit će, bio visok oko dva kilometra kad su ga sagradili, a sada je izgledao još kao ostatak svijeće rastopljene u mlaku ponovno stvrdnutog voska na podnožju. Trebalo nam je tjedan dana da se probijemo kroz rastaljeno stijenje jer nismo imali pravog alata za takav zadatak. Mi smo astronomi a ne arheolozi, ali mogli smo improvizirati. Naš prvotni program bio je zaboravljen; ovaj jedinstveni monument, postavljen na najvećoj mogućoj udaljenosti od sunca osuđenog na propast, mogao je imati samo jedno značenje: jedna civilizacija koja je znala za skorašnji kraj učinila je posljednji napor da postavi svjedoka svoje besmrtnosti.

Bit će potrebne generacije da se ispita sve ovo blago skupljeno u skrovištu. Oni su imali mnogo vremena za ovu zbirku, jer vjerojatno im je centralna zvijezda dala prije mnogo godina prve znakove prije konačne eksplozije. Sve što su željeli sačuvati prenijeli su uoči kraja na ovaj daleki svijet, u nadi da će to neka druga rasa jednom naći i da njihov genij neće biti tako posve zaboravljen.

Da su barem imali malo više vremena! Oni su mogli po volji putovati između planeta svog sistema, ali nisu još bili naučili kako se prevaljuju interstelarni prostori a najbliži drugi solarni sistem bio je udaljen stotinu godina svjetlosti. Čak da su i poznavali tajnu nadsvjetlosnog putovanja, moglo ih se spasiti samo nekoliko milijuna. Možda je i bolje ovako.

Čak da i nisu tako začudno ljudskog izgleda kao što pokazuju njihovi kipovi, mi bismo im se divili i žalili nad njihovom sudbinom. Ostavili su tisuće filmskih izvještaja i za njih potrebne projekcione aparature zajedno sa slikovnim instrukcijama, na osnovi kojih nije teško naučiti njihov jezik i pismo. Mi smo pregledali mnoge od tih izvještaja i prvi put nakon šest tisuća godina ponovno probudili u

život, toplinu i ljepotu jedne civilizacije u mnogo čemu superiorniju od naše. Možda su nam htjeli pokazati samo najbolje, no zbog toga im ne bismo smjeli predbacivati. Njihovi svjetovi bijahu vrlo ljupki, a draž i ljepota njihovih zgrada može se u bilo kojem pogledu mjeriti s našim najboljim ostvarenjima te vrste. Promatrali smo ih na radu i u igri, a njihov muzikalan jezik odzvanjao je kroz stoljeća. Jedna mi scena stalno lebdi pred očima: — skupina djece, na plaži pokrivenoj neobičnim plavim pijeskom, igra se u valovima kao što se igraju i djeca na Zemlji. Drvored čudnih šibljastih stabala bio je uz obalu, a neka vrlo duga životinja gazila je po plićini, a da nitko na nju nije obraćao pažnju.

A u more, još toplo, prijateljsko i životorodno, zalazi polako sunce, koje će uskoro postati izdajnik i uništiti ovu nevinu sreću.

Da nismo bili tako daleko od doma i potišteni usamljenošću, možda nas se sve to i ne bi tako duboko dojmilo. Mnogi od nas već su vidjeli ruševine starih civilizacija na drugim svjetovima, ali nikada nas nisu toliko potresle. Ova je tragedija bila jedinstvena. Drugo je kad neka rasa propadne i umre, kao što se događalo narodima i kulturama na Zemlji. No biti tako potpuno uništen u punom cvijetu dostignuća, bez ijednoga preživjelog — kako se to može uskladiti s Božjom milošću?

Moje kolege postavili su mi to pitanje i ja sam im odgovorio kako sam znao i umio. Možda bi im ti mogao dati bolji odgovor, Oče Loyola, ali u Exercitia Spiritualia nisam našao ništa što bi mi pomoglo. Oni nisu bili griješan narod: ja ne znam koje su bogove obožavali, ako su uopće i obožavali neke. Ali ja sam ih gledao unatrag stoljeća i promatrao kako se ljepote koje su zadnjim snagama konzervirali ponovno pojavljuju na svjetlu njihova skvrčena sunca. Oni su nas mogli mnogo toga naučiti: zašto su uništeni?

Ja znam odgovor što će ga dati moje kolege kad se opet vratimo na Zemlju. Reći će da svemir nema smisla ni plana, a budući da samo u našoj galaktici eksplodira svake godine više od stotinu sunaca možda upravo ovog trena umire neka rasa u dubinama svemira. Da li je ta rasa u toku svoje egzistencije bila dobra ili zla u krajnjoj je liniji svejedno: nema božje pravednosti jer nema Boga.

Ipak, to što smo mi vidjeli nije, dakako, nikakav dokaz za takvu tvrdnju. Tko tako argumentira ne razmišlja logički već se povodi za emocijama. Bog ne mora polagati račune za svoja djela pred čovjekom. On kojije stvorio univerzum može ga i razoriti kad se Njemu svidi. Arogancija je — to je već gotovo svetogrđe — reći što bi On trebao ili ne bi trebao činiti.

Sve bih to mogao prihvatiti, koliko god bila gruba i okrutna sudbina naroda i svjetova koji bivaju spaljeni u ognju zvijezda. Ali postoji činjenica na kojoj bi se poljuljala i najjača vjera, a kad gledam

na moje netom završene proračune znam da sam sada do te činjenice došao.

Prije nego što smo došli do Phoenix maglice mi nismo mogli reći prije koliko se točno vremena dogodila eksplozija. Sada, međutim, pošto sam dobio astronomske podatke o maglici i vidio izvještaje u stjenovitom skrovištu jedinoga preostalog planeta, mogu vrlo točno odrediti datum kataklizme. Ja znam koje je godine do Zemlje stiglo svjetlo s tog požara svjetova. Ja znam kako je blješteći sjala nekoć na zemaljskom nebu ova supernova, čiji ostaci sada nestaju iza našeg broda. Ja znam kako se pojavila nisko na istočnom obzorju tik prije izlaska Sunca kao zvijezda vodilja istočnjačke zore.

Nema više nikakve razumske sumnje: drevna zagonetka je napokon razjašnjena. Pa ipak, o Bože, ima toliko mnogo zvijezda koje si za to mogao upotrijebiti.

Zar je bilo potrebno izručiti onaj narod ognju zato da bi simbol njihove minulosti zasjao iznad Betlehema?

Dirk Wylie i Frederic Arnold Kummer jr: Kad je vrijeme poludjelo

When Time Went Mad

Preveo Krunoslav Poljak

— Dugo sam te tražio — reče Ron Dineen.

Webb Hildreth oprezno zatvori vrata svog stana i sjede. Kroz polumrak pokuša razaznati lice čovjeka u kratkim hlačama. Pruži ruku prema prekidaču, ali ga čovjek zaustavi kretnjom ruke.

— Molim te — reče. — Ne previše svjetla. Barem ne za sada,

— Ne shvaćam — reče Hildreth. — Kako ste ušli u moj stan?

Ron Dineen načini neobičan pokret kažiprstom — činilo se kao da to čini umjesto slijeganja ramenima.

— Nisam ušao kroz vrata — odvrati važući riječi. — Tvoja... kaže li se »brava«?... nije me mogla zaustaviti. Jednostavno sam ušao. Nije te bilo, pa sam pričekao.

Hildreth se počeše po vilici. Iako je bio gotovo dvostruko jači od tog čovjeka u smiješnoj odjeći, osjećao se nelagodno.

Tisuću je puta ušao kroz ta vrata u svoj samotan stan i sada je prvi put nekog zatekao u njemu.

To mu nije bilo pravo, osobito zato što je osoba koja ga je čekala imala sva obilježja čovjeka što ljetuje na Bermudima — kratke hlače, prsluk i sve ostalo. Zaželio je da mu trofejni luger iz spavaće sobe bude nadohvat ruke.

— Ne poznam nikog po imenu Ron Dineen — reče Hildreth. — Što želite?

Dineen se nasmiješi. Opet onaj pokret kažiprstom.

— Htio sam te samo vidjeti.

— Dobro. Vidite me. I što sad?

Ron Dineen uzdahne i ogleda se po sobi.

— Smijem li sjesti? — uljudno upita. — Vrlo sam umoran.

Hildreth, koji se već navikao na situaciju, posegne za lulom i napuni je do vrha krupno sjeckanim duhanom.

— Sjesti? Naravno. Odaberite: stolicu za ljuljanje ili škrinju.

Dineen se uljudno nakloni. Uspentra se na škrinju — bio je vrlo

nizak, zamijeti Webb iznenađeno — i pogleda Webba Hildretha gotovo očinskim pogledom.

— Izgledaš baš onako kako sam te zamišljao, Webbe — reče.

— Zaista?

Dineen se nasmiješi.

— Da. Čudno odijelo i grub način govora. I sličnost. Veća je no što sam se nadao.

— Čujte, to me odijelo stajalo šezdeset dolara — odvrati Webb. — Uostalom, kakva sličnost?

— Nisi opazio? — upita Dineen začuđeno. — Ali... oh, razumijem. Ti nisi niktalopik, zar ne? — Zatim malo zastade. — U redu. .. upali svjetlo. Ali samo na sekundu, molim.

Webb Hildreth zagunđa ali posluša. Okrene prekidač kraj vrata i okrene se. Ron Dineen je ukočeno sjedio na škrinji i od bola žmirkao očima.

— No, kakva sličnost. Vidim samo... — Webb zanijemi i zaprepašteno se zagleda u Rona.

— Zaboga! — vikne. — Pa vi ste pljunuti ja!

— Molim te, svjetlo — odvrati Ron prigušenim glasom. Webb automatski ugasi, ali mu pogled ostade na čovjeku u mraku.

Dineen olakšano uzdahne.

— Bilo je strašno — reče uzbuđeno. — Već godinu dana nisam imao toliko svjetla. A u ono doba još sam bio gotovo...

— Zar te svjetlo boli?

— Da — odvrati Dineen. — Čini mi se da to tvoj narod zove niktalopija — strah od svjetla. No, za nas je to nešto drugo. Nema imena već kažemo jednostavno: Bolest. I ja je imam već dvije godine.

— Pričaj — reče Webb. — Zašto si mi tako sličan?

— Ti to ne bi shvatio. Još ne.

— Dobro, ah reci bar odakle si došao?

Ron Dineen kimnu glavom, a Webb kroz polumrak zamijeti osmijeh na njegovu licu.

— Ne odakle nego otkada. Sada je tisuću devetsto četrdeset deveta. Ja dolazim iz tri tisuće pedeset i četvrte godine. Plus minus godinu dvije. U velikom ratu smo izgubili točan račun o vremenu i tada...

— Nije važan datum — oštro reče Webb. — Što si to rekao?

— Rekao sam da dolazim iz godine tri tisuće pedeset i četvrte. Da — on potvrdno kimne glavom — ti ćeš to teško pojmiti, ali je istina. Bolovao sam od Bolesti i trebalo je da budem podvrgnut eutanaziji. Nisam želio umrijeti. Zato sam ukrao kroner i sada sam ovdje. Dakako, uvijek sam te želio upoznati, od dana kad sam doznao da si postojao.

Hildreth je neko vrijeme šutke sjedio.

— Ne šališ se, zar ne? — naposljetku reče. — Ne, vidim da se ne šališ. Što je kroner?

— Stroj u kojem sam došao. U drugoj je sobi. — Dineen pokaže rukom vrata kuhinje.

— Oprosti — reče Webb Hildreth, ustade i pokraj dvojnika krene prema kuhinji. Osjeti da je Dineen također ustao i pošao za njim. Začuđeno je zastao na vratima kuhinje.

Usred kuhinje se u mraku ocrtavala blijedo osvijetljena kugla visoka oko dva metra. Webb pruži ruku prema njoj, ali se zaustavi na pola puta.

— To je vremenski stroj — reče. — Pravi živi vremenski stroj.

— Da. tako je — reče Dineen iza njega. — Mi ga zovemo kroner.

Webb je s udivljenjem promatrao predmet. Bio je golem i čudan u poznatoj kuhinji, neobično izobličena kruška od svjetlucavog mlječnog materijala. Tada se on iznenada uzbudi.

— Ukloni to odavde! Kuća je stara, a to je sigurno teže od pola tone!

— Oh, nije — provuče se Dineen pokraj njega i uhvati kroner. Dirne ga, a kroner polako poput mjehura sapunice odskoči. Webb zakoluta očima.

— To lebdi — reče glupo. — Što je to, kruti helij?

Dineen ga iznenađeno pogleda.

— Znači, čuo si za kroner? Dakako, u njemu je kruti helij. Od njega su načinjene zavojnice kako bi se izbjegao otpor. No, lagan je zbog antigravitacije.

— Antigravitacije?

— Da — Dineenov ton postade profesionalan. — Naravno, dio mase nije smio biti neutraliziran, jer kako bi inače kroner ostao u Zemljinu gravitacionom polju dok putuje kroz vrijeme? Ali, s druge strane, uvijek je tu opasnost od seizmičke greške i potrebno je imati što više pokretljivosti i...

— Prestani — zamoli Weeb. — Ne razumijem ni riječi.

Dineen opet načini onaj pokret prstom.

— Dobro. Ali moram ti reći da sam bjegunac i da sam došao k tebi da mi pomogneš.

— Od čega bježiš?

— Nisam pogodan za život — odvrati oklijevajući Ron. — Takav je zakon mog vremena. On kaže da oni koji boluju od Bolesti moraju umrijeti. Uostalom, bio sam nepogodan i u mnogo čemu drugom. Još kao malo dijete bio sam — on zastade tražeći pravu riječ — preventiran. Bio sam preventiran od braka, od rada na poljima koja sam volio, od svega što sam želio raditi. Odrastao sam u domu.

On pogleda Hildretha i nastavi.

— Ja sam, kako to oni kažu, atavizam. U svemu sam mnogo

sličniji čovjeku dvadesetog stoljeća nego mojim suvremenicima. I zato sam poslije bijega došao k tebi.

Webb kucne po mlječno bijelom jajastom predmetu. Začuje se vibrirajući kristalno jasni ton zvona.

— U ovome? — reče. — Pa zar se nisi mogao sakriti negdje u svom vremenu? U nekoj drugoj državi?

— U mom vremenu postoji samo jedna država — nasmije se Dineen. — Ona se prostire po cijeloj zemlji. Tako je moralo biti poslije Konačnog rata — bio je to jedini način da se spasi planet. Samo jedna vlada, i ona je posvuda. Našli bi me gdje god se sakrio. Zato sam morao napustiti taj svijet. Ukrao sam kroner i došao k tebi. Zato što si ti moj blizanac.

— Blizanac? — pokuša se nasmijati Webb. — Valjda si htio reći prapraprapradjed ili nešto slično.

— Ne. Ti si blizanac mog duha. Postoji i sličnost u tijelu. Dakako, kad su duše tako bliske. Pretražio sam sve ere i našao tvoj duh, blizanac mome. I došao sam k njemu. Nadam se da me neće goniti. Ako to učine... — On zastade, a Webb je čak i u mraku opazio kako je njegovo lice iznenada ostarjelo i po¬stalo umorno. — Ako to učine, to će možda značiti smrt i za tebe!

Hildreth se nakašlja i zatim se sjeti da nije upalio lulu. Na odbljesku žigice Dinenn se trgne i ustukne, i Web žurno ugasi plamen.

— Kako to misliš, smrt — upita.

— Rekao sam ti da sam osuđen na smrt — odvrati Dineen. — Kako si mi tako sličan i kako građa tvog uma odgovara mojoj, možda će nas ubiti obojicu. Dakako, poduzeo sam sve mjere opreza — doda žurno i pokaže rukom vremenski mjehur. — Postavio sam interferentno polje kako bih im otežao lociranje. Ali polje nije savršeno.

Webb umorno kimne glavom i reče:

— To je odviše za mene — Zatim pristupi kroneru i pogleda u nj kroz otvor u obliku sfinktera. Unutra je bila udobna mala kabina, dovoljno velika da primi dva čovjeka Dineenove veličine. Dva podstavljena naslonjača, presvučena materijalom nalik na kožu, bila su okrenuta prema svijetlećem ekranu, a nasloni za ruke bili su puni instrumenata i dugmadi. Iznad ekrana sitna je crvena žaruljica ljutito žmirkala.

— Sto znači to svjetlucanje? — upita Hildreth.

— Svjetlucanje? — Ron Dineen provuče glavu preko njegova ramena. Webb je čuo kako brzo i uplašeno diše. — Tražila! — uzbuđeno prošaputa. — Traže nas s drugim kronerom. — Iz unutrašnjosti Dineenova vremenskog stroja začuje se pucketanje metala pod naprezanjem, a istodobno počne svjetliti niz različito obojenih žaruljica na naslonima za ruke. Dineen plačnim glasom opsuje.

— Natrag, Webbe! — naredi. — Čini mi se... da! Pokušavaju pokvariti vibrator!

Njegova ruka uhvati Hildretha oko pasa i povuče ga — začuđujuće snažno za njegov anemični izgled. Webb krene za njim, gegajući se, natrag u sobu.

U kroneru je nešto plavo-bijelo bljesnule i zatim se čulo pištanje.

— Rasprsnuo se! — prošaputa Dineen. — Uništili su interferentni vibrator. Sada th više ništa ne može zaustaviti.

On ude u predsoblje vukući za sobom Hildretha.

— Imam pištolj — reče Webb. — U spavaćoj sobi. Pusti me, idem po nj.

— Pištolj! — nasmije se histerično Dineen. — Nema koristi, Webbe! Pogledaj!

U uglu sobe za dnevni boravak čuo se prasak i na žbuci se pojavi napuklina. Ona se poče širiti i iz nje počne ispadati žbuka i letve. Prazninu ispuni neka siva magla. Suludo komešanje raznobojnih bljeskova ošamuti Hildretha. A zatim magla poprimi čvrste oblike.

Svjetlucavi predmet ispuni sobu šireći se kroz zid u susjedni stan. Predmet visok tri metra, u obliku zvrka, širok koliko i visok, mlječne površine pokrivene pomičnim amorfnim jezicima mnogobojne vatre.

Na blistavoj školjki otvori se sfinkter. Iz njega izleti par blijedih gorila u odijelima sličnim Dineenovu s kratkim palicama u glomaznim šakama.

— Čuvari mira! — zastenje Dineen.

Webb je blesavo zijevao — ali samo sekundu. Opasnost je bila prevelika a da bi se Čekalo.

— Skloni se, Rone! — vikne. — Idem po pištolj! — On ostavi paraliziranog Dineena pa pojuri prema spavaćoj sobi i trofejnom lugeru koji je držao pokraj kreveta.

Dvojica gorila nasrnu na obamrlog Dineena, obore ga na pod i počnu praviti tajnovite pokrete oko njegova tijela nečim što je nalikovalo na zmiju od hladno modrog plamena. Hildreth je to opazio rubom oka. Bio je pokraj noćnog ormarića i izvlačio pištolj.

Ali, netko je bio na oprezu i u prozirnim dubinama vremenskog zvrka nešto se brzo pomaknulo. Začulo se električno krčanje kao da se nešto lomi. Krhka loptica svijetleći vlastitom palucajućom vatrom požuri prema njemu i uz prštanje se ugasi prije nego što ga je dohvatila.

Pražnjenje koje se oslobodilo kad se loptica ugasila udari ga i obori na pod. Na trenutak je ležao s mučninom i ošamućen labavo dežeći luger u ruci. Dva čuvara mira, koja su se bavila Dineenom, priđu uz povik iznenađenja.

Webb snažno povuče zatvarač i ubaci metak u cijev lugera upravo u trenu kad je druga vatrena loptica izletjela iz sfinktera vremenskog

zvrka. Ona pojuri ravno prema njemu, na pola puta se zaustavi, zatim promijeni smjer i raspršri se na metalnom stalku svjetiljke.

Webb opsuje, prevrne se na lijevi bok i pošalje metak u ulaz vremenskog zvrka.

Iz unutrašnjosti se začu krik — prodoran jauk agonije, koji je postajao sve viši i viši. Zatim se odande začuje metalno cviljenje i površina zvrka iznenada oživi novim zmijama mnogobrojnog plamena. Zvrk počne čudno treperiti i vrtoglavom brzinom nestade.

Ali sada su ga napala dvojica siledžija u crnim uniformama. On se s mukom uspravi i jurne na onoga bližeg udarivši ga ručicom pištolja po nosu, što ga je onesposobilo na nekoliko trenutaka.

Snaga udarca izbila je Webbu pištolj iz ruke. On se bez oružja suprotstavi drugom čuvaru. Mekane usne rastvore se u sadističko cerenje. On polako podigne palicu i upravi je u Webbov trbuh.

Leća na njenom vrhu zlokobno je zasvjetlucala i iz nje iskoči još jedna vatrena loptica!

Webb je bio svjestan samo kaotične rasplinutosti svojih kretnja dok je skočio ustranu uklanjajući se energetskoj kugli. Njegova šaka se sruči na zglob nadlaktice diva odbacivši mu podlakticu uvis.

Hildrethove ruke brzo obuhvate debeli zglavak i snažno ga zavrnu. Kosti ruke nisu pukle, ali veliki čovjek krikne neobično visokim glasom i ispusti palicu.

Webb promijeni mjesto zahvata, okrene se i baci protivnika na pod snagom od koje su morale popucati kosti. Ali čovjek odskoči poput gumene lutke. On zarije prste u meso Webbova lica, posežući za očima. Zarokće i pade unazad kad mu je Webb uputio nekoliko teških udaraca u debelo tijelo.

Nije bilo vremena za promatranje kad je div jurnuo natrag u borbu. Tukao se nezgrapno, ali bez prestanka. Webbovi su ga udarci odbacivali, ali bi se on vraćao nanoseći grube bubotke Webbovim rebrima, mlateći ga, odbacujući ga na zidove, zabijajući se u njegovo lice ukočenim prstima.

Teško hropćući, Webb je popuštao pred većom težinom svog protivnika. Snažan udarac neposredno iznad srca pošalje ga na zid, a oči mu se zamute od bola i mučnine. Veliki čovjek s ranjenim i bezličnim licem, na kojem se više nisu mogli odražavati osjećaji, zatetura bezumno za njim.

Webb je stajao uza zid, hvatao zrak i gledao bolesnim očima neumoljivo približavanje diva. Neopazice se napne. Njegova noga se pruži u podmukao zamah, koji zahvati čovjeka ravno ispod rebara.

Začu se oštro agonično štucanje. Čovjek se savije u pasu i pade kao nezgrapna masa pred njegove noge. Webb ga opet udari nogom. Ovaj put je to bio samo laki udarac iza uha, tek toliko da ostane neko vrijeme bez svijesti.

Webb iskoristi zatišje da bi dvaput dugo i nepravilno udahnuo. Zatim u neredu na podu potraži luger i palice. Napokon odhrama do Rona.

Dineen je bio neozlijeđen ali vezan da se nije mogao maknuti. Žica od svijetlećeg metala bila je bez uzlova i Webbovi je prsti nisu mogli skinuti.

— Pričekaj malo, Rone — uspije on promucati kroz natečene usne. Nestade u kuhinji, zaobiđe kroner i njegove treperave alarmne uređaje i trenutak kasnije došepa s teškim kliještima za sječenje metala. Dok ih je uvlačio pod metalne spone, zavijanje policijske sirene raspara zrak napolju. Zacvile kočnice. Ronove se oči raširе od straha.

— Čuvari mira? — upita preplašeno. Webb — brzo kimne glavom.

— Mi ih zovemo policija — reče i baci se svom težinom na kliješta. Metal zaškripi i začu se pucketanje oslobođene energije, a veze na Ronovim zglavcima se razdvoje uz vatromet iskri.

Neki teški predmet zatutnji na stubištu. Webb gurne kliješta u džep.

— Taj tvoj stroj... kroner — upita — može li nositi dvojicu?

Ron, kojem su noge još bile svezane, potvrdno kimne glavom.

— Onda pođimo! — Hildreth ga podigne. — Za koji će trenutak izbiti bravu na vratima.

Trbušasti oval vremenskog stroja još je stajao usred prostorije. Dineen mahne rukom i sa strane se odjednom pojavi otvor dovoljno velik da kroza nj uđe čovjek. Webb ugura Rona Dineena kroz otvor upravo kad su u predsoblju odjeknuli teški koraci policajaca. Vrata se naglo otvore i kroz njih se probije poplava plavih uniformi.

Webb preko ramena baci zabrinut pogled na policajce i dva onesviješćena čuvara mira, zatim zaroni za Ronom u vremenski stroj.

Sfinkter se za njim zatvori i oni se nađoše u mrkom mraku.

Naglo nestade povika i buke policajaca. Mučna tišina ispuni sitnu kabinu kronera. Webb zahvalno pogleda glatki bijeli zid gdje se sfinkter zatvorio.

— U redu — reče malo zatim — krenimo.

— Ne boj se — namigne mu Ron, koji se nalazio uz video ekrane što su još prazno svjetlucali. — Oni ne mogu ući, a ja želim da mi oslobodiš noge.

Webb izvuče velika kliješta iz džepa, uz nijemo gunđanje spusti se na tijesni pod. Teško dišući, gurne čeljusti sječiva pod tvrdi metal na Ronovim gležnjevima. Opet se čulo pucketanje i pojavio se val iskara. Webb odahne olakšano i ustane.

— Možemo li sada krenuti?

Ron kimne glavom i njegovi prsti polete po dugmadi na naslonjaču. Alarmna se zvona i žaruljice isključe, a ekran pred njim

zasvijetli zelenkasto.

— Krećemo dublje u prošlost — objasni. — Što dalje odemo, teže će nas naći.

Hildreth se spusti u podstavljenom naslonjaču pokraj Rona — koliko su mu to dopuštali bolovi u mišićima. On opipa svoje izranjeno lice. Nijedna kost nije slomljena, pomisli, ali svaki ga je centimetar kože od pojasa nagore i nadolje strašno bolio od dobivenih udaraca. Ali, mislio je Webb, i prije je dobivao batina — a ovo sada je vremenski stroj!

Počeo se uzbuđivati kao da je pod djelovanjem droge dok je gledao u polumrak. Opazio je kako Ron gazi na nožni prekidač, nakon čega je u kabini počelo brujati. Ronovi tanki prsti oprezno su vodili polugu s okruglom drškom uzduž proreza i vibracije se pretvore u polagano njihanje.

Webb je preko Ronova ramena promatrao veliki brojčanik nalik na brzinomjer. Brojke na njemu odmicale su ubrzanim tempom. Pogled mu skrene na ekran. Na njegovoj su se površini vijugale sablasne slike — izobličene sive sablasti zgrada, koje kao da se talasaju, rastu i smanjuju, a zatim zelena namreškana praznina, koja je mogla postojati dok grada još nije bilo.

Iznenadi ga svjetlucanje na manjem ekranu. U kratkim nepravilnim razmacima njegova se površina osvetljavala pulsirajućom svjetlošću i svaki put kad bi se ta svjetlost povukla, umjesto nje pojavila bi se treperava neravna linija. Ona se talasala preko zrcala i opet širila u nestabilnu svjetlost. Blaga i tiha zvonjava meko bi odjeknula kad god bi svjetlost prešla u liniju.

Webb upitno zarine prst u Ronova rebra:

— Sto je to?

Ron se zlovoljno namršti na svjetlucavu liniju.

— Lovci. Svjetlo u detektoru pokazuje da se neki vremenski stroj pokušava sinhronizirati s nama. Kad god zazvoni, oni nam se približe. — Njegove se usne iskrive. — Pokušavaju odrediti našu brzinu kroz vrijeme. Kad im to uspije, ispalit će elektronsku munju da unište mehanizam našeg stroja. Poput one koja je uništila interferentno polje. I tada će kroner stati, a oni će nas odvesti kao životinje što su pobjegle iz zoološkog vrta.

Svjetleći vremenski stroj opet projuri poput munje, a izobličena linija što je označavala njegov prolaz proširi se u iskrivljenu sliku broda s tornjem na vrhu. Slika se zadrži djelić sekunde dok se toranj brzo okretao. Bljesak ispuni ekran i trzaj od snažnog udarca odbaci Webba na zid.

— Webbe — začu se kroz mrkli mrak Ronov miran glas. — Je li ti se nešto dogodilo?

— Mislim da nije — odvrati kratko Webb.

— Onda se drži. Pokušat ću pobjeći. Opasno je, ali... — on se nasmije iznenađujuće samouvjereno — ali i ovo je opasno!

Prividno kretanje vremenskog stroja promijeni se kad je Ron podesio nešto što Webb nije mogao vidjeti. Jedan se tren ništa nije događalo, a zatim Webb osjeti kako mu se tlo izmaklo ispod nogu. Nije bilo nikakvog kretanja, ali on se osjećao kao da juri na kolicima tobogana dugog tisuću kilometara i pravi niz vrtoglavih poniranja.

Ron se opet zahihoće.

— To će ih zbuniti — reče. — Nama može spaliti zavojnice, ali što zato? Kratko sam spojio vodove. Sada kroz pogon prolazi pulsirajuća struja. Sumnjam da će nam sada moći odrediti brzinu.

Webb ne reče ništa; prečesto je slušao slične izjave prije nego što bi neprijateljska artiljerija pogodila cilj. Rukama pronađe podstavljenu ručku, čvrsto je prihvati i počne čekati. Nesreća je bila blizu — Webb ju je osjećao u kostima — nesreća koja je dolazila ričući u obliku užarene munje.

Sa strepnjom je promatrao svijetao ekran. Kontra vremenskog zvrka projuri preko izobličenog pomičnog sivila ploče. Užareno bijeli bljesak ga zaslijepi. Opet se pod zaljulja pod njegovim stopalima od blize eksplozije.

U trenucima zbrke što su slijedili zasljepljujući su bljeskovi pogađali kabinu poput munja probijajući se kroz tamu. Ranjeni vremenski stroj divlje se njihao pod udarcima elektronskih eksplozija. A zatim jedna munja udari ravno u njih.

Stroj se vrtoglavo poče okretati oko osi. Negdje iz njegova mehanzima začuje se prodorno električno psikanje kad je jedan od oscilatora izgubio kontrolu. Razorna sila se sruči na dvojicu ljudi ispunjavajući jajoliku kabinu eksplozivnim tlakom rasprsnute bombe.

Krhki su instrumenti prsnuli pod tom silom. Nerazorive stijenke su drhtale i savijale se — ali su izdržale. A užasna sila nađe oduška na najslabijoj točki oklopa stroja. Začuje se prodorni prasak — i sfinkter se raspadne u komadiće.

Kad se prodor otvorio prema njemu jurne nagomilana sila. Antigravitacija u kroneru poludi a Dineen i Hildreth izlete kroz sfinkter poput dviju koštica naranče stisnutih medu prstima. Sfinkter je bio okrenut uvis i oni odlete nekoliko metara u zrak, a zatim padnu na tlo.

Webb na tren izgubi svijest. On potrese glavom da bi otjerao ošamućenost i pogleda oko sebe. Bilo je sunčano, ali upravo kad je otvorio oči oblak zakrije sunce. Nedaleko od njega neka je figura posrtala obasjana svjetlošću. Kad ju je Webb bolje pogledao, ona se jaučući sruši na tlo.

Webb se uzdigne na lakat. Nekoliko metara od njega stajao je svrnuti kroner. Bezoblični je sfinkter zjapio, a mlječna površina stroja

nije više svijetlila već je, spržena, dobila crne pruge. Zrak oko njega treperio je u finoj sumaglici, znak uskomešanih, oku nevidljivih sila.

Nalazili su se u šumi i visoko je drveće pravilo zid oko njega. Vjetar je šumio kroz grane i osvježavao zrak. Gore se nebo strahovito brzo oblačilo.

— Webbe! — dopre do njega glas Rona Dineena, oštar od bola.

Webb nesigurno ustade i potraži čovjeka iz budućnosti. Našao ga je kako leži potrbuške, licem u busenu trave, i čvrsto drži dlanove na očima kako bi ih zaštitio od zaslijepljujuće danje svjetlosti.

Webb se spusti na koljeno do njega. Trava oko Rona crvenila se od krvi.

— Rone — nježno reče — dopusti da ti pomognem.

— Ne — odgovori Dineen glasom koji je treperio od neskrivena bola. — Ovom se tijelu više ne može pomoći, Webbe. Smrvljeno je.

— Ne! — oštro odvrati Webb, ali ga Dineen zaustavi.

— Da, Webbe. Vjeruj mi, ne žalim. Ionako bi me Bolest ubila za šest mjeseci. Od ovog tijela nema nikakve koristi. — Njegova se ramena saviju od napora, no on se ipak otkotrlja, dopuže do stabla i nasloni se na nj. Zatim je počeo grčevito kašljati i dalje pokrivajući oči dlanovima.

— Moram ti mnogo toga reći, Webbe. Sjećaš li se, spominjao sam ti našu sličnost. A ona nije samo u licu i obliku, Webbe. Naše su duše braća. Konstrukcija tvog i mog mozga je ista. Mi smo mentalni blizanci. Došao sam k tebi jer si mi bio potreban. Sada ti mogu reći zašto.

— Molim te, Rone, ne govori sada. Odmori se. Kad budeš jači...

— To neće nikada biti. Slušaj, Webbe, kroner još funkcionira iako nije pod kontrolom. On emitira snagom sve svoje energije interferentno polje. Što će se dogoditi, ne znam. To je izvan mog iskustva. No, za neko ćeš vrijeme biti siguran od Čuvara mira. Dovoljno dugo da učiniš ono što ću te zamoliti.

— Učiniti?

— Da, Webbe — Ron je grčevito hvatao zrak i zastao sekundu u bolu prije nego što je mogao nastaviti. — Ja sam Senzitivni, Webbe. Konstrukcija tvog mozga je tako slična mojoj da sam došao. U ovom tijelu umirem. Ali, ne moram umrijeti zauvijek ako mi pomogneš. Ako me primiš...

— Primim tebe? Misliš reći... zapanjeno reče Webb.

— Ako me primiš u tvoj duh. Tako smo bliski da su naši duhovi u vezi! Ne, ali ti za to još nemaš riječi, a ja to ne znam bolje izraziti. To znači da mogu živjeti u tvom duhu ako me pustiš u njega. U tvom će mozgu tada biti dva duha, a s vremenom ćemo postati jedan. U početku to nećeš znati, ali će tvoja svijest postupno dodavati sebi moju i ti ćeš steći znanje i iskustvo dvaju života. Za to će biti

potrebno vremena. Mozak se mora fizički prilagoditi, stvoriti nove neuronske putove. Ali to će se dogoditi.

— Hoćeš da te pustim u svoj duh. — U Webbovim se riječima nije osjećao strah nego čuđenje.

— Da, molim te, Webbe. To je moguće samo ako ti to želiš, dakako. Obećavam da će tijelo ostati tvoje. Nećeš izgubiti svoju ličnost, svoju... koju riječ vi za to upotrebljavate?... svoju dušu. Ali ćeš dobiti dio moje.

Hildreth potvrdno kimne glavom gledajući sažalno izmrcvarenu nježnu figuru. On dodirne mršavo Dineenovo rame.

— Što treba uraditi? — upita.

— Hvala ti, Webbe — reče Ron. Zatim neko vrijeme nije mogao govoriti. Sa čela su mu kapale krupne graške znoja i tekle preko prstiju. — Morat ćeš se na nešto usredotočiti. Imaš li što svijetlog? Srebrno zvonce ili oštricu noža?

— Može li staklo ručnog sata?

— Može. — Dineenov je glas slabio. — Gledaj u nj, Webbe. Ako možeš, nađi na njemu svijetlu točku i gledaj u nju. Misli na nju. Jednostavno misli na svjetlo.

Webb prstima stisne staklo i pogleda u nj tražeći odraz sunca zastrtog oblacima. Uhom je hvatao sve slabiji Dineenov glas, koji je bez prekida ponavljao:

— Misli na svjetlo, Webbe. Misli da na svijetu nema ničega do svjetla. Samo ta svijetla točka...

Webb je prignute glave zurio u sitnu svijetlu točku na staklu sata. Prsti mu se pomaknu i svjetla nestade, ali je Webb i dalje gledao. Dineenov glas prijeđe u šapat i zatim postade gotovo nečujan.

Nakon dužeg vremena Webb postade svjestan da više ne gleda u sat. Nije se vidio sat, ništa se nije vidjelo, ni umirući čovjek pred njim. Nije bilo ničega osim sve snažnijeg zvuka, koji je počeo s bubnjarskim hukom vjetra kroz granje i pretvorio se u zavijanje oluje da bi ga kovitlac odnio poput lista iz svijeta u crni prazan prostor.

Kao bestjelesni ego Webb je lebdio u crnom paklu, izgubljen, izbezumljen, zastravljen, sve dok nije čuo topao glas iz praznine oko sebe.

— Gotovo je, Webbe — reče Dineenov glas, bezglasan ali stvaran.

— Gdje... gdje smo? — Webb je tapkao za odgovorom.

Bezglasan hihot.

— Nigdje, Webbe. To je samo misao. — Glas se malo promijeni i postade ozbiljan i napet.

— Moje srce — reče. — Moje je srce upravo prestalo kucati. Moram požuriti. Dolazim u tebe, Webbe. Možda ćeš nešto osjetiti, ali nemoj se boriti protiv toga. Ne želim te povrijediti, Webbe, časna riječ. Dugo nećeš ni znati da sam ovdje. Ali bit ću tu. Jesi li spreman,

Webbe?

Obuze ga misao pristajanja. Njime prevlada i zadrži se ugodna toplina. Osjeti neobičan osjećaj dvostrukosti, kao da postoje u njemu dvije osobe koje gledaju u dvostruko ogledalo. A zatim bezglasno krikne s grčevima širenja bića koje kao da je odbacilo sve njegove atome u daleke zakutke kozmosa.

Hladnoća krajnjeg svemira uvuče se u njega. On poče padati užasnom brzinom rušeći se sve niže i niže.

Probudi se. Ništa se nije promijenilo.

Ogleda se. Vjetar je još ljuljao guste krošnje stabala, nosio crne oblake iznad proplanka. Ron Dineen je još ležao do njegovih nogu. Ali, bio je mrtav.

Webb uzdahne i umorno se podigne. Dodirne mlitavo mršavo tijelo i okrene se. Prijatelji su i prije umirali, od Normandije do Rajne. Tome nije bilo pomoći. Živi su imali obaveza samo prema živima, a on ovdje nije mogao više ništa.

Umoran je gledao pocrnjeli oprženi kroner. Sumaglica oko njega se zgusnuta puna tjeskobnog kretanja. Webb to nije shvaćao, ali je u nekoliko sati života naišao na mnoge stvari koje nije pojmio. Jedna više nije važna.

S naporom dotetura do stroja. Možda još funkcionira. Ako funkcionira, premda je oštećen elektronskim munjama čuvara mira, možda se uspije njime vratiti kući.

Jedva se moglo hodati. Oluja je postigla jačinu orkana i nosila kapi kiše poput metaka. On je hramao ravno u vjetar, naslanjao se na nj i jedva se micao naprijed.

Webb zastade kad je shvatio. Odbijalo ga je nešto više od same snage oluje. Antigravitaoija kronera — bila je još uključena, još je djelovala snagom koja je njega i Rona Dineena odbacila u zrak. Webb se u nerazumnom sljepilu na trenutak pokušao probiti do stroja, ali ga zaustavi zdrav razum.

Nikakva sila na zemlji — bar ne neka koja bi bila u njegovoj moći — ne može ga provesti kroz nevidljivu ogradu. Kroner je bio tu, ali za svaku praktičnu svrhu kao da se nalazio u radionici gdje je izrađen bezbroj stoljeća daleko.

Webb je dugo mirno stajao. Od postanka svijeta nijedan čovjek nije bio tako usamljen, mislio je. Šuma oko njega nije bio New York — još ne, jer je Ron Dineen rekao da se kroner ne kreće u prostoru nego samo u vremenu. Ako oko njega nema vreve nebodera, to je samo zato što se nalazi u eri kad joj neboderi nisu postojali.

A gdje je put što vodi kući?

Webb je stajao i razmišljao. Tupo je gledao u kroner koji se nalazio metar daleko od njega, a opet dalje od najudaljenije zvijezde. Kad bi samo nekako mogao zaobići polje sila...

Ipak, znao je da ni to ne bi pomoglo. Prvo, ne može ući u kroner. Drugo, kad bi i mogao, ne zna kako da ga pokrene. Treće, kad bi i znao, ono što je posljednje vidio u unutrašnjosti oštećenog stroja davalo je malo nade da bi se sada moglo aktivirati.

Ne, za Webba Hildretha nema jednostavnog spasa, bilo mu je jasno. Osim toga, što sa čuvarima mira? Ron Dineen je rekao da ih možda prate — a rekao je i da je čudno polje sila oko kronera opasno, da bi moglo potpuno podivljati.

Webb nije znao što bi to moglo značiti. Ali u duši je bio siguran da to ne bi bilo dobro. No, sada nije ništa dobro.

Sjeti se dirljive scene s Ronom Dineenom. Je li to bio san ili se ta čudna, luda i nevjerojatna zgoda u svijetu misli zaista zbila kad je tuđi duh ušao zauvijek u njegov?

Webb je očajnički nastojao prebaciti misao u duh Rona Dineena.

— Rone! — bezglasno je zvao. — Rone! Ako me čuješ, molim te, odgovori.

Nije bilo odgovora. Webb se nejasno sjeti kako je Dineen rekao da u početku neće biti ni traga njegove nazočnosti. I još se jednom osjeti usamljeniji nego ikad. Usamljen u mučaljivoj šumi kroz koju prolazi samo hujanje vjetra.

Usamljen? Ne! On primijeti neko brzo kretanje među drvećem, kao hitro promicanje ljudskih sjena.

Njegov glas prijeđe u krik glasniji čak i od rikanja oluje. On podiže raširen dlan u znak poziva skrivenim likovima.

Između drveća se začu uzvik odgovora.

Jedna osoba izađe iz šume na rub kišom šibanog proplanka i dugo pažljivo promatraše Webba.

Ostali izađoše iz skrovišta drveća, ljudi tamne kože u keceljama, s kopljima u ruci i kratkim teškim lukovima. Uz grlene uzvike pritrčali su i okružili Webba poput znatiželjne djece.

— Indijanci! — reče Webb glasno. Ipak, to je bilo logično. Ameriku su u prošlosti nastavali Indijanci, a on se nalazio u prošlosti. U najmanju ruku, pomisli s olakšanjem, nije otišao tako daleko u prošlost da bi se našao u razdoblju neandertalaca ili čak velikih dinosaurusa.

Poglavica bronČane kože pristupi Webbu i ispali prema njemu niz nerazgovjetnih slogova.

— Žalim — reče Webb odmahujući odrečeno glavom. — Govorite li možda engleski?

Nastade gunđanje. Jedan od indijanaca pokaže prstom u Webbovo lice pokriveno prvim počecima svijetle brade. Nastade mrmor iznenađenja. Bez ikakva neprijateljstva prstima su dodirivali njegovo odijelo i pipali mu svijetlu kožu.

Hildreth ih je gledao sa sve većim očajem. Njihovo je ponašanje

jasno dokazivalo da nadaleko nema bijelog čovjeka — vjerojatno, razmišljao je, bijelaca nema na cijelom kontinentu. Svaki pokret, svaka grlena riječ koju su izgovorili, samo su bili novi dokaz da je bio bačen daleko u dubine vremena.

Divljaci ili ne, mislio je, bili su društvo. On započe jednostavan eksperiment s jezikom znakova. Gestikulirajući prema poglavici on pokaže na tinjajuću masu kronera a zatim na sebe.

Indijanci počnu glasno zavijati, a Webb se uplaši. Što sam to učinio? — pomisli.

Ali, on nije ništa učinio. Sjena, koja nije bila sjena olujnog oblaka naglo preleti preko trave šibane kišom. Webb pogleda u smjeru prestravljenih pogleda Indijanaca.

Iznad njega projuri jedrilica blistajući metalnim sivilom. Ona načini zaokret i ostade lebdjeti iznad proplanka na visini vrhova stabala. Divlji zamah vjetra je zahvati i zakrene joj jedno krilo prema gore. Jedrilica se nesigurno ljuljala dok ju je pilot pokušavao ispraviti, ali prekasno: Letjelica zarotira i snažno udari u stabla na dnu čistine.

Ako je Webb i prije toga bio duševno uznemiren, sada se njegova zbunjenost utrostručila. Upravo kad se uspio orijentirati u vremenu, odredivši da se nalazi u razdoblju prije dolaska bijelaca u Ameriku — pojavila se ta blistava metalna letjelica, očigledan proizvod tehničke civilizacije, i bacila ga ponovo u kaos.

Očigledna nevjerojatnost svega toga zadržala ga je u kolotečini. Razrogačenih očiju zurio je u ostatke stroja dok su indijanci oko njega vrištali. Kad se napokon uspio pomaknuti, i posljednji od njih je brzinom što je potiče užas nestao u mraku šume.

Na tren je Webb ostao ukočen. A zatim je glasno viknuo i ukočenih nogu potrčao kroz jaku kišu prema jedrilici. Na pola puta do uništenoga zračnog broda nešto ga pretekne uništavajući i rušeći sve pred sobom. Iza njegovih leda začula se eksplozija.

Usred trka on proanalizira zvuk i uz pomoć izblijedjelog sjećanja na pakao raketnih eksplozija u St. Lou shvati o čemu je riječ i koljena pod njim se savinu. On se sruši koliko je dug i širok i zahvati vlažno tlo.

— Lijepa gostoljubivost! — opsuje dok je rukom posegao u džep i izvukao luger. Druga raketa projuri iznad njegove glave uz zvuk sličan paranju krpe.

Mirno, reče sam sebi, samo mirno. Pazi da se ne ozlijediš, Hildrethe — ali nemoj ozlijediti ni tog momka!

Dahćući, on je oprezno puzao po raskvašenoj travi obilazeći daleko naokolo dok se nije našao u zaklonu drveća. Sada je bilo lako. Brzi prignuti trk. koji ga je doveo do samog izvinutog metala letjelice, i on gurne cijev pištolja kroz raspuklinu u trupu.

— Izbacite ga napolje! — oštro vikne. — Izbacite oružje napolje i

izađite s rukama uvis!

Nije bilo odgovora.

— U redu! — reče Webb rezignirano, podigne cijev pištolja i pritisne obarač. Zrno probije tanku metalnu ploču i odzuji u šumu.

— Izađite — ponovi.

Nastade stanka, a zatim se iznutra začuje prošaputana kletva. Pištolj s dugom cijevi udari o tlo. Glava i ramena pilota jedrilice izmigolje se iz krša. Pilot sklizne, van, ustade spuštenih ramena i iscrpljen, pa se okrene prema Hildrethu.

Webb raširi oči od iznenađenja, ali pištolj u njegovoj šaci ostade uperen u pilota.

— Znači, ti si žena! — reče. — Krvoločna djevojčura. Govoriš li engleski?

Jednosložni odgovor je bio tih i zlovoljan. Webb se namršti.

— Dobro, zoveš se Meg. A ja sam Webb.. . Ali zašto si pucala u mene tim čudom?

Djevojka ga pogleda.

— Zašto ne bih pucala u tebe? Ti nisi član grupe. Da nisam bila prikliještena tako da sam se jedva mogla micati, ubila bih te.

Hildreth se spusti sa skliske površine jedrilice i približi joj se spustivši pištolj. Ona se ukoči kad joj je pristupio. On se zaustavi miroljubivo.

— Neću ti ništa učiniti — reče joj. — Meni je potrebna pomoć baš kao i tebi, pa. .. uh!

Nož hladno bljesne kad je ona zamahnula na njega. On okretno skoči ustranu, pruži nogu da bi je oborio i dok je padala izbije joj nož iz ruke. Nogom stane na nož i progunđa.

— Budi dobra! Da sam ti htio što učinili, učinio bih to već.

Ona šutke ustade.

— Tako je bolje — reče Webb. — Tako je bolje. Čuj, potrebna mi je pomoć. Upravo kao i tebi. Sada budi mirna i reci što se to zbiva. Zar si me htjela ubiti samo zato što ne pripadam tvojoj grupi?

Ona ga je s nedoumicom gledala podigavši obrve. Naposljetku reče:

— Ti si čudan! Ako me nećeš ubiti, sklonimo se bar s kiše?

Webb pristade. Iz opreza pokupi njeno oružje i stavi ga uz dvije šok-palice koje je uzeo u svom stanu i uz luger. Kako se davno odigrala ona scena u stanu — ili, pomisli s ogorčenjem, kako daleko u budućnosti!

— Naprijed! — reče joj. Oprezno se uvuče u jedrilicu ispred djevojtke. Oprezno je gledao kako se ona uvlači u tijesan slobodan prostor.

— Dobro — reče — Govori!

Djevojka protrlja rame na mjestu gdje se sudarilo s korijenom pri

padu.

— Ja sam jedna od Brooklynovaca s onu stranu rijeke. Sada jedina, čini mi se. Napala nas je grupa Hellgate i ja sam pobjegla, ali ostali nisu uspjeli. Sada ne znam što ću jer moje grupe više nema i ja sam gotova. Oh, zovem se Mag, ako nam to može pomoći. Bez svoje grupe čovjek je ionako devet desetina mrtav.

Webb potraži u džepu cigaretu i ponudi joj. Ona je uzme s oklijevanjem i poče je prevrtati među prstima.

— Sto je to?

— Cigareta — reče joj Webb. — Zar je još nisi vidjela?

— On zapali jednu i pruži je djevojci. — Pokušaj. Evo ovako.

— Pokaže joj.

Ona nespretno povuče dim i gotovo istodobno eksplodira u kašalj koji je gotovo zaguši. Crvena lica i kolutajući očima, ona se odmakne od Webba koliko joj je to dopuštao tijesan prostor. Nepovjerljivo je gledala kako on diže cigaretu s podnih ploča i uživajući povlači dimove.

— Zadrži je — reče mu promuklo. — Iz koje si ti grupe? Nikad nisam čula da nešto ovakvo postoji. Nikad još nisam vidjela ni takav pištolj. Zaista izgledaš čudno!

— Nije važno odakle sam, Mag — reče joj Web. Ona se kiselo nasmiješi. — Ionako ne bi vjerovala. Iz koje si godine? Možda ti kažem kad mi odgovoriš na to pitanje.

— Koje godine? Dvije tisuće dvije stotine i pedesete, dakako, što misliš koja je godina.

Webb se tužno nasmiješi.

— Zar imate Indijance u dvije tisuće dvije stotine pedesetoj? Za mene je prije nekoliko sati bila tisuću devetsto četrdeset deveta. Za tebe je dvije tisuće dvjesta pedeseta. Sudeći po izgledu ovog mjesta, naši bi mudraci zaključili da je devetstota naše ere, plus minus nekoliko stotina godina... to jest, ako bi mogli uopće ovamo doći da pogađaju godinu. Ogledaj se Mag; izgleda li to kao mjesto odakle si došla?

Jedrilica se malo pomakne pod udarcem vjetra metar dva ustranu. Njih dvoje se brzo izvuku iz nje prije nego što će se prevrnuti i opet su stajali na hladnoj kiši. Na crnom nebu zaglušno udari grom.

— Ogledaj se, Mag — ponovi Webb dok je s njega tekla voda.

Ona zgrabi njegove ruke uzbudivši se od straha.

— Ne! Vidjela sam prije nego sam se srušila. Jedan tren sam bila iznad starog New Yorka i kretala se prema okomitim strujanjima iznad doline Wall Streeta — i tada je ispod mene bilo samo drveće. Ali na zapadu je grad. Vidjela sam prije nego što sam se srušila. I to je čudno. Pravi grad, kakvi su morali postojati prije Velikog rata, s kućama koje se dižu do oblaka i nisu razorene. Nikad nisam vidjela

takav grad, a svojom sam jedrilicom letjela iznad cijelog New Yorka i okolice.

— Grad? — Webb je prodrma gotovo grubo. — Idemo tamo, Mag, brzo! Možda nađemo pomoć! Možda nađemo New York!

Mag se izvuče iz njegova zagrljaja i skoči ustranu.

— Oni će me ubiti! To će me zadesiti prije ili kasnije, no nisam toliko luda da sama srljam u to!

— Ne, Mag, neće te ubiti — nasmije se Webb, smiren od olakšanja i radosti koje mu je donijela ta obavijest. — Obećavam da neće. Pođimo i reći ću ti putem kako je bilo u dvadesetom stoljeću.

Šćućurili su se pod drvećem dok kiša nije malo posustala, a zatim su krenuli prema zapadu. Webb naprijed a Mag se neumorno vukla za njim. Ponekad bi se on osvrnuo i uvijek opazio njen iskrivljeni ohrabrujući smiješak. Bila je neobično jaka, ustanovi on, i ujedno izvanredno privlačna žena. Da su se barem upoznali u ljepšim prilikama, s više vremena za osobne stvari i čavrljanje.

Šutke su napredovali, a onda se Webb odjednom zaustavi. Mag stade uz njega i poče gledati ono što je i on vidio.

— Što misliš o tome? — upita on.

Ona pogleda pažljivije. Metar ispred njih bila je raspuklina slična raspuklinama što nastaju poslije potresa. Činilo se kao da je tek nastala, kao da je upravo tuda prošao neki fantastični stroj za kopanje i izdubio jarak. S ruba zaravanka mrvila se smeđa zemlja, glatka od kiše. Dva hrasta visoka petnaest metara, koja su rasla na samom rubu strmine, srušila su se i njihovo je korijenje stršilo uvis. A iza obronka, kroa upornu kišnu sumaglicu, vidjela se tiha neprohodna močvara što se vlažno isparivala.

— Čini se kao da je ovaj trenutak nastalo — primijeti Webb. — Odakle ovo?

— Vjerojatno si to ti donio sa sobom — reče Mag. — Nikad dosad nisam to vidjela. I čini se tako staro, Webbe.

— I smrdi — reče kratko naprčivši nos. Iz močvarne nizine dolazio je snažan zadah gnjile vegetacije. — Ako je moj profesor geologije imao pravo, tako je zemlja morala izgledati a prethistorijsko doba. Davno prije pojave čovječanstva — čak i prije pojave sisavaca.

— Što to znači? — upita Mag.

— Ne volim ni pomisliti što bi to moglo značiti — reče neraspoloženo Webb, slegne ramenima i htjede nastaviti kretanje. No u njegovom glasu više nije bilo pouzdanja kad je rekao:

— Staro ili novo, nalazi nam se na putu. — Zatim pogleda lijevo i desno uzduž obronka i namršti se. — Ne vidim kraja. Što misliš, Mag? Hoćemo li močvaru zaobići ili da krenemo kroz nju?

— Ne znam, Webbe — odgovori Mag. — Ne prepoznajem krajolik i bojim se da smo zalutali. Ako pođemo stazom u grad...

— Kakvom stazom? — zafrče Webb. — Uostalom, ne misliš li da ćemo se izgubiti u lom đubrelu? — On pokaže rukom na močvaru. — Ne, predlažem da krenemo uz rub padine. Kroz močvaru ćemo se pokušati probiti kad sve drugo bude nemoguće.

U njegovom se glasu osjećala nadmoć i Mag se bez protesta pokori. Samo reče:

— U redu, Webbe.

Prema sjeveru zemljište se malo uzdizalo, pa su krenuli na sjever tako da im je s jedne strane bila šuma a s druge kaljuža i bara. Unatoč mekom kapanju kiše, zrak je postao teško vlažan od pljesnivog mirisa džungle koji je dolazio iz močvare.

Ta močvara — Webb u životu nije vidio ništa slično. U njoj se ništa nije micalo dokle je dosezao pogled — ništa osim drveća, paprati i nepomične vode.

Drveće koje je raslo iz prostranstva zelenkastog mulja natjera Webba na razmišljanje. Velika krupna debla uzdizala su se tridesetak metara uvis i širila se u velike čipkaste krošnje. Druga visoka stabla završavala su u velikim kitama lišća nalik na travu. Divovi u ljuskavu oklopu koji nije izgledao kao kora, s uskim lišćem koje se plelo u goleme zamršene češere na granama poput ribljeg kostura.

A paprat! Uvijena čudovišta nalik na stabla. Njihovo pernato lišće izgledalo je sitno ispod golemog drveća, pa ipak su se pojedine paprati dizale do dvadeset metara prema tmurnom nebu.

Webb zaklima glavom. Ako se ta močvara nalazi u Sjedinjenim Državama dvadesetog stoljeća, onda je on još nije vidio. Ona se možda i nalazi u Americi, pomisli on žalosno, ali ne u dvadesetom stoljeću. Milijune godina ranije. Bio je to anahronizam. Bilo je to razdoblje paleozoika, izgubljeno i odlutalo u pedeset milijuna godina poslije svog vremena!

Webb se obrati djevojci.

— Odmakni se od ruba. Tko zna koliko je to đubre duboko. Ako padneš u to, vjerojatno ćeš tu i ostati.

Mag mu se nasmiješi dijelom usana, malo usiljeno, pomisli Webb.

— Ne brini za mene — reče ona. Zatim joj se oči rašire i ona poviče: — Webbe! Iza tebe!

Iza stabala s crvenim ljuskama izleti čudovište iglasta tijela s krilima širokim metar i pol. Ono krene prema njima uz opor zvuk krila, kao da bruji neki sitni motor. Izgledalo je poput vilinoga konjica — ali poput vilinoga konjica neizmjerno većeg od bilo kojeg što ga je Webb ikad vidio kako lebdi iznad ljetne bare. Dovoljno velik da ubije!

Webb posegne za lugerom, ali nije bilo vremena za to: golemi je kukac bio preblizu. Webb skoči u stranu i zgrabi neku granu sa zemlje. Čudovište proleti pokraj njega i on opazi njegove nazubljene otvorene čeljusti. Štipaljke se zatvore u zahvat iz kojeg ništa ne može

pobjeći. Upravo kao boksač, mislio je u dnu svijesti, koji steže mišiće ruku spreman za borbu.

Mag se baci na tlo. Čudovište projuri pokraj nje, zaustavi se u zraku i jurne natrag. Webb priskoči u pomoć djevojci improviziranom toljagom. Udarac promaši, ali kukac se odmakne ustranu i dade Webbu vremena da prikladnije uhvati granu. Zatim ponovno uz zujanje krene u napad. Webb zamahne oružjem u očajnički snažan udarac koji presiječe golemi kukčev toraks.

Vrteći se luđački, kukac se zaleti u guštaru i ondje se zaplete ljutito klepećući dvostrukim krilima. Webb se okrene da bi ga dokrajčio. Prebaci težinu tijela unatrag, njegovo desno stopalo snažno udari o tlo, tijelo se nagne naprijed.

Začu se tihi zvuk kad je grana udarila izborenu glavu čudovišnog kukca. Krila nastave klepetati gonjena neiscrpnom energijom tijela, ali kukac je uginuo.

Webb mehanički istrgne svoje primitivno koplje iz strvine. Jedan je trenutak stajao zadihan, osjećajući kako mu krv kuca u glavi. Šum iza njega natjera ga da se okrene.

— Mag! — reče i priskoči djevojci da joj pomogne ustati. — Jesi li čitava?

Ona ga pogleda ispod spuštenih kapaka, a zatim se sagne da bi skinula blato i lišće s ogrtača.

— Čini mi se da jesam. Samo sam se nasmrt preplašilaŠto si se mučio tim štapom? Zašto ga nisi rasčetverio golim rukama?

— Zaboravio sam na pištolj — naceri se Webb. — Ipak sam ga ubio, je li tako?

— Njega, a gotovo i mene. Što ćemo učiniti ako se pojavi još koji takav? Vrati mi radije moj pištolj. Osjećat ću se sigurnije.

Webb je trenutak oklijevao, a zatim se široko nasmiješi.

— Dobro. Samo da dođem do daha — on ostruže mahovinu s kamena i dade ga Mag, a za sebe potraži trupac. Iz džepa izvadi njen mali raketni pištolj, zadrži ga na trenutak u ruci i pregleda ga. Cijev je bila dugačka, ali je preostali dio pištolja bio minijaturan. Čak ni šaržer nije bio veći od vrha njegova palca. Znatiželjno ga poče okretati.

— Webbe! U Maginu se glasu osjećala napetost. On pogleda uvis spreman na sve.

Za sve osim za ono što je vidio. Čuo je buku ekspresnog vlaka koji juri iznad njegove glave, a zatim opazi što ju je prouzrokovalo. Iz brzih sivih oblaka i kiše izleti bučni zviždeći predmet. Ta aerodinamična stvar bez krila ostavljala je iza sebe svijetao rep komete.

Raketni brod! Na putu'prema zapadu — prema gradu!

Webb je zurio u vlažno nebo i na tren zaboravio djevojku. Ne

obaziruć se na kišu što je pljuštila kroz lišće i kapala na njegovo lice, okrenuto uvis, on prošapta:

— Kakvog li broda! Tako mi svega, kakvog li broda! U takvom brodu ljudi mogu putovati na Mjesec, pomisli — a vjerojatno to i čine.

Bila to raketa za Mjesec ili ne brod začas nestade u crnim oblacima, ostavljajući zračni vrtlog od plamene sile njegova mlažnjaka. Unatoč toplom zagušljivom zraku močvare, Webb počne osjećati hladnoću kiše. Okrene se prema Mag.

Ali nje više nije bilo.

— Mag! Gdje si? — oštro vikne Webb. Grmlje se malo rastvori. Skližući se po mokrom tlu, ona se izvuče iz skrovišta.

— Kamo si otišla? — upita on.,

Mag pretraži pogledom vlažno nebo.

— Ona raketa — odvrati ona, a ton njena glasa objasnio je sve.

Webb zažmiri. S blagim iznenađenjem ustanovi da još drži njen pištolj. Pruži joj ga.

— Spremi ga. Zašto se bojiš rakete?

Ona spretno uhvati oružje i gurne ga u tobolac na boku.

— U životu sam vidjela dvije rakete prije ove — odgovori ona. — Najstariji ljudi iz moje grupe rekli su da su to vjerojatno dvije posljednje na Zemlji. Prva je došla dok sam još bila premlada da bih nosila pištolj i malo je nedostajalo da već tada uništi moju skupinu. Ali, raštrkali smo se po šumi i ona je malo poslije otišla. Kad se pojavila druga raketa, bila sam već starija. Bacila je bombe i gađala nas, ali ljudi u njoj nisu njome znali dobro upravljati. Uništili smo je. Otada se više nije pojavila nijedna, ali mi smo je zapamtili.

— Ova sada nije bila ratna raketa — reče Webb.

— Zar ima i nekih drugih? — raširi Mag oči u čudu. Ljudi iz one druge rakete, oni koji su preživjeli, nisu govorili kao mi. Ali, oni su bili ratnici. To se jasno vidjelo. Na kraju smo ih morali ubiti. Nisu htjeli prekinuti borbu.

— Pa — odvrati Webb — ova je raketa letjela prema gradu. Možda je njena posada iz iste grupe koja je bombardirala tvoju grupu. Ali oni su svejedno jedina civilizacija u blizini. Nastavit ćemo putem kojim smo krenuli.

— Jedino što me zabrinjava — nastavi — jest što ni ta raketa nije iz mog stoljeća, Mag. Nije ni iz tvog, a ne vjerujem da pripada indijancima. Kamo nas to stavlja?

Mag slegne ramenima.

— Stavlja nas na vrlo osobito mjesto — reče joj Webb.

— Čini mi se da se nešto smiješno dogodilo s vremenom. Ne znam što — ali pogledaj činjenice. Oko nas su tragovi četiriju različitih era — pet, ako računaš tog bumbara velikog kao čovjek, koji nas je prije

desetak minuta zaskočio, pa ta smiješna stabla.

— Ne shvaćam te — reče Mag.

Webb kimne glavom.

— To sam ja rekao Ronu Dineenu. A sada sam govorim istim nerazumljivim jezikom. — Na tren se zadubi u tu misao.

— Rekao je da vremenski stroj čini nešto smiješno — prisjeti se Webb. — Emitira statiku ili nešto takvo. Pitam se...

— Što? — Magin je pogled bio pun pouzdanja i siguran da će on naći odgovor.

— Ne znam — odmahne Webb glavom i zaustavi se. —

— Odmorimo se malo. Možda ćemo sve doznati kad stignemo u grad. Je li sve spremno za obranu?

U Maginu je licu bilo sumnje, ali ona ne reče ništa. Šuteći izvuče pištolj iz tobolca, provjeri punjenje i vrati ga natrag. Oprezno gledajući na sumaglicu mrtve močvare, odakle je doletio vilin konjic, ona krene za Webbom koji se oprezno kretao rubom obronka.

Bio je već blizu mrak kad su se probili do ruba močvarne paleozojske ograde. Sada je između njih i grada stajao samo lanac niskih valovitih brežuljaka, koji su se neznatno uzdizali u ravnici.

Grad je ležao u polutami pred njima, ugniježden u plitkoj dolini. Bilo je mračno i maglovito a u oblacima su bljeskale munje. Hildreth zamijeti obrise vitkih tornjeva što strše u crno nebo, zgrade koje se dižu dva i više kilometara u zrak, isprepletene paučinom mostova i poduprte tankim stupovima.

Taj se grad nije nalazio u iskustvu Webba Hildretha. Bio je to grad iz nekoga drugog svijeta — ili iz sna.

Gledajući na grad iz bajke, Mag se spusti na tlo. Umorno zabaci natrag crnu kosu koja joj je, mokra od kiše, padala preko lica.

— Misliš li da vrijedi ići onamo? — upita ona bezvoljno.

— To je vrlo veliko mjesto.

— Možemo pokušati — odvrati on. — Kad bismo znali što upravo tražimo, vrijedilo bi. — Pogladi dlanom svoj čekinjavi podbradak, obriše ga i pogleda blato koje je visjelo na njemu,

— Najbolje bi bilo da se malo očistimo. Zatim ćemo vidjeti mogu li nam ti ljudi pomoći. Neće im biti teško. Samo su nadnaravna bića u stanju sagraditi takav grad.

Nešto poslije i malo čišći posrtali su kroz tamu niz brežuljak. Kiša je prestala, ali su oblaci prekrili Mjesec a s gradskih je tornjeva dolazilo malo svjetla.

— Bila je tu i cesta — na neobičan način izgrađena u konkavnom obliku poput polovice cijevi — koja je ravno poput strelica vodila u grad. Krenuli su njom zadovoljni što sad mogu lako hodati njenom čudno tihom površinom i spremni da svakog trenutka skoče među rubno drveće ako se pojavi neka opasnost.

Dugo su išli tom čudnom cestom načinjenom za neka čudna vozila, koja nijedno od njih nije moglo ni zamisliti. I zatim su odjednom bili u gradu.

Tako nenadano kao kad bi pucnuli prstima. Nije bilo zgrada prethodnica da ih opomenu da ulaze u grad, ništa osim iznenadnih čudnih obrisa bezimenih struktura.

Grad je bio mračan poput smrti i isto tako tih.

Crni blokovi zgrada, vidljivi samo zato što su bili tamniji od mraka koji ih je okruživao, protezali su se u parovima. U mraku su bili bezoblični, bez vrha. Webbove su pete odzvanjale po tvrdom pločniku. Odjeci koraka odbijali su se hladno i jasno od bliskih zidova. On zastade i prošaputa:

— Mag! — Djevojka se stisne uz njega i on je mogao osjetiti njenu nervozu. — Drži se mene i ne odvajaj se osim ako se dogodi nešto opasno.

— Dobro — prošaputa ona — Webbe...

— Što je?

— Čuješ li da nas netko prati?

Ona oslušne. Tišina. Samo daleki cvrčci.

— Ne — odgovori on. Začu se odjek njenog uzdaha.

— Možda sam se prevarila — reče ona i on osjeti kako mu se još više približila.

Prešli su pola kilometra a da nisu ništa vidjeli ni čuli. Webb Hildreth osjeti kako u njemu raste napetost. Zatim se začu kako netko dolazi.

Netko — ili nešto. Štogod bilo, dahtalo je neobično oštrim zvukom disanja. U Webbovoj se ruci nađe luger i on se nasloni uza zid i dirne nešto što su mogla biti vrata. Zaroni u njih povukavši za sobom djevojku. Proguta ih potpuni mrak.

Stenjanje postade glasnije i prođe mimo. Webb nejasno opazi pogurene obrise nekoga velikog predmeta sličnog kornjači kako brzo juri ulicom. Neka luda futuristička vrsta kamiona? Možda — ali Webb je sumnjao da bi bilo kakav stroj puštao te zvukove dahtanja. On se u mraku namršti i okrene djevojci.

No nje više nije bilo!

— Mag! — reče tražeći je ispruženih ruku. — Mag! — Crni se strah popne njegovim grlom dok je pipao. Njegovi su prsti naišli samo na hladne zidove i ništa više.

S ulice se čulo jedva čujno komešanje, ali on na nj nije obraćao pažnju.

— Mag! — vikao je punim glasom. Udarao je o prazni zid tražeći vrata koja su se morala otvoriti da je progutaju. A zatim se okrene, uhvaćen u zamku, da bi se suočio s onim što je od polučujne buke postalo jasan zvuk glasova, tihih i opreznih, ali koji su ipak dopirali

do njega.

— Ta veža nadesno — netko je u njoj.

— Samo jedan čovjek. Osvijetli ga. Ako nije Građanin — spali ga.

— Webb Hildreth nije čekao. Osjetio je tračak toplote — infracrvene zrake? — pitao se i pomislio na snajperskope na Pacifiku iz rata, koji je tako daleko iza njega. Osjetio je kako toplina klizi njegovim licem i rukama i on brzo izađe iz veže.

Iza sebe začuje začuđeni povik dok je bježao duž tamne avenije. Snažan električni prasak razdvoji zrak. Kraj njega se raspršio neko svjetlo, zabije se u zid i izbaci plamene kapi rastaljena metala, koji je zviždao i prštio oko njega.

Opet nastade tama, neprozirna poslije trena jarkog svjetla. Webb skrene ustranu i uleti u uski prolaz koji je vidio pri bljesku. Spustivši glavu i zgrbivši se, očekujući drugu razornu munju, trčao je uz spiralnu rampu koja se dizala pod njegovim nogama.

Zavojitoj rampi nije bilo kraja ni ulaza u zidove oko njega. Webb se penjao i penjao dok mu se noge nisu pretvorile u teško olovo. A rampa se još uzdizala pred njim. Opasno blizu iza njega čuli su se meki glasovi gonilaca i samo ga je zavojitost rampe štitila od njihova oružja.

I tada se odjednom rampa izravnala tako iznenada da je pao. Pred njim je bio otvoren prostor. Webb zatetura preko njega...

Ali sada ga je sreća ostavila.

Opet se iza njega začu šum glasova i druga munja udari u blizini. Webb posrne od snage praska. Munja se zabije u njegov bok, lava zapišti na njegovu mesu i Webb Hildreth se sruši odbačen električnom eksplozijom.

Na tren je mogao jasno vidjeti oko sebe, pa opazi kako se tlo pod njim otvara. Jednom rukom slijepo pokuša naći rub ponora. Njegovi su ga iscrpljeni prsti uspjeli zadržati djelić sekunde.

— Dođavola! — pomisli Webb i njegovi prsti popuste. Poput olova počne on padati u crnu prazninu.

Pod turobnim skrletnim nebom Webb je tražio vodu. Duša mu je za njom žudjela dok je ležao u groznici usred gole krvavo crvene praznine. S plamenog neba spusti se čudovišni prst da ga ispitujući takne i prevrne.

Piskutavi glas iz vanjskog dijela njegova sna reče:

— Pogledaj mu džepove, Tame. Ne može ti ništa. On je samo lešina.

San se rasprsne poput mjehura. Webb zastenje i otvori oči. Iznad njega se sagnuo patuljak otvorenih usta, kojem je iznenađenje gotovo sakrilo glupost sitnih gramzljivih očiju.

— Vode! — jaukne Webb.

Patuljak odskoči.

— On živ, Cronneru! — reče optužujući drhtavim glasom. Lice drugoga mršavog gnoma dopliva maglovito u vidokrug Webbovih očiju. On zaškilji u Webba.

— Ti ne lešina? — reče sumnjičavo.

— Molim vode — opet prošaputa Webb. — Pomogni mi da ustanem.

Patuljci prestrašeno ustuknu.

— Oh, ne — zavriskaše. — Ti si Trog! Mogao bi nas ubiti!

Oni otrče sitnim koracima, lagano šuškajući poput miševa, u zid. Webb se mučno nakašlje i zatvori oči od bljeska odozgo. Sunce bar nije bilo san. Nebo je bilo strašno rasvijetljeno. Webb opazi da leži tri metra ispod nekih poklopnih vrata i upita se kako je dugo ovdje.

Pogleda naokolo gdje su mali odrpanci, ali njih je nestalo poput sna. Oni su sigurno bili san, pomisli, napola u bunilu od boli desetak rana — i od gladi, groznice, žeđi. Prsti su mu besciljno pipali naokolo i tada postane svjestan da pipaju hladnu travu. Tada začuje kako se pobjegli patuljci vraćaju, a s njima i neki teži korak. Sjena padne preko njegova lica. Opkorače ga noge u kratkim čizmama. Ugodan ali skrajnje bezličan glas reče:

— Ti ne umireš lako, zar ne, Trože?

Webb pogleda u čizme i opazi uniformiranog čovjeka s pletenim pojasom i sa čuturom obješenom o pojas. Njegove se oči upilje u čuturu.

— Vode! — reče promuklo.

Izvan vidnog polja začu se cičanje patuljaka.

— To i prije rekao — govorili su čovjeku u Čizmama. — Kad ga mi uhvatili, baš kao sada, on pitao vode.

Čovjek u čizmama se naceri.

— Žedan je — reče i klekne kraj Webba, podigne mu glavu i stavi mu čuturicu na usne. Voda je bila mlaka, ali ukusna.

Webb ju je pohlepno gutao dok čovjek nije rekao:

— Polako, Trože. Ne moraš se sam ubiti. Prepusti to nama.

Patuljci zahihotaše i zacvrčaše odobravajući.

— Mi se pobrinuti za to, hej, vojniče!

— Vi se pobrinuti? — reče blago čovjek. — Vi štakori što žderete lešine, bježʹte odavde dok nisam pustio ovog Troga na vas. — Patuljci u užasu zaciče i brzo otapkaju. Čovjek se još jednom nasmije.

— Crvi. Jednog dana ćemo očistiti grad od njih. Teško uzdahnuvši, Webb odgurne čuturicu.

— Hvala. Jeste li vi vojnik? Čovjek slegne ramenima.

— Da... odnosno istrebitelj. Ubijam Trogove — Trože.

— Ja nisam Trog! — pobuni se Webb. — Čak i ne znam što je Trog!

Čovjek nije ništa govorio, ali njegov je osmijeh bio rječit odgovor.

— Pogledajte mi nogu — zamoli Webb. Ako je imam. Ne mogu ustati da bih vidio.

— Ah, tvoje su noge na mjestu. Ali to nije važno. Neće ti biti potrebne kad te ubijemo. — Vojnik zastane. — Ipak — reče ljubazno — imaš rupu u boku. Pozvat ću hitnu pomoć. Možeš li izdržati još malo?

Webb potvrdi glavom. Teško je razmišljao dok mu se tijelo stezalo i kucalo pod snažnim udarcima bola. Mišići na trbuhu bili su mu ukočeni od bola. Bilo je gotovo nemoguće udahnuti i zato zaključi da su mu slomljena i rebra. On pokuša pomaknuti desnu ruku, ali ona otkaže poslušnost. Webb odustane i usredotoči se na drugu ruku. Ona je, činilo se, bila u redu i njom opipa grudni koš. Na taj pokret, koliko god bio spor i bolan, čovjek u čizmama odskoči. Jedna ruka hitro posegne za široki pojas i trenutak zatim vrati se s pištoljem.

— Stani! — vikne glasom u kojem više nije bilo ni traga ljubaznosti.

Hildreth se ukoči.

— Neću ti ništa, prijatelju — reče razdražljivo. — Hoćeš li pozvati ambulantna kola?

Odmaknuvši se, vojnik odgovori.

— Ne brini, Trože. Pozvao sam ih.

Webb zlovoljno odmakne glavu ustranu. Trog — mislio je — patuljci. Opazi još trave i nisko zakržljalo drveće. Iznad drveća, svjetlucajući se na jutarnjem suncu, bile su spirale i čarobni mostovi grada koji je vidio — kada? Je li to bilo sinoć? Jesu li on i Mag došli ovamo samo prije nekoliko sati?

Mag! Webb je zaboravio na nju u bolovima od rana, ali pamćenje ga vrati u prošlost. Prije nego što je razmislio, otvori usne. Zatim promisli i zatvori ih. Nije se usudio pitati tog čovjeka za nju. Ti ljudi — ubijaju Trogove. Ako je još živa i slobodna, najviše će joj pomoći ako šuti. Trog, pomisli opet. Zatim okrene glavu.

— Što je to Trog? — upita.

— Još se praviš neuk, je li, Trože? — Čovjeku se usne zaokruže u smiješak. — Dobro, napni uši. Uostalom, moraš znati što su Trogovi iako kažeš da nisi jedan od njih. Recimo ovako: ili si Građanin i živiš u gradu ili si Trog i živiš tko zna gdje u nekoj smrdljivoj spilji. Ti nisi Građanin. To znači da si Trog. A mi ubijamo Trogove. Jednostavno?

— Nije — reče gorko Webb. — Što je s kolima hitne pomoći?

— Ne budi nestrpljiv, Trože — blago ga opomene čovjek. — Upravo dolaze.

* * *

Webb je mislio da je s njim gotovo i nije vjerovao onom što su mu osjetila govorila. Crv histerije kopkao je po njegovu mozgu. Ovamo je bio dovučen polumrtav, na umoru, i postavljen na bijeli stol ispod

niza lampi. Na trenutak je izgubio svijest — sve zacijelo nije trajalo duže od trena — i kad je došao k sebi...

Bio je opet zdrav i čitav. Dogodilo se Čudo. Bolova je nestalo. Ruka, koja je zacijelo bila slomljena, slobodno se pregibala. Opeklina na boku bila je tek komadić svježe ružičaste kože. I — smiješna stvar — neka nepoznata sila ga je obrijala i počešljala!

Mrzovoljna i neprivlačna žena dođe da ga pregleda.

— U redu — reče. — Diži se i pođi za kurirom. On zna kamo treba da te odvede.

Kurir je bio zdepast vojnik, koji je bezbrižno držao ruku na pištolju dok je izvodio Webba iz ordinacije. Webb se jednom nakašljao i brzina kojom se »pratilac« okrenuo, uvjerila ga je da bi svaki pokušaj bijega bio uzaludan.

Šutke su išli dugim tihim koridorom što se spuštao i križao se s drugim duboko zakopanim tunelima. Uđu u toplo osvijetljenu prostoriju. Sjećajući se dugog silaska, Webb zabrinuto pogleda u strop. No na njemu nije bilo ničeg što bi pokazivalo da iznad njega leže trilijuni tona kamenja.

Ljudi atletskog izgleda okrenu se od svojih radnih stolova i prestanu diskutirati kako bi ga pogledali. Vladala je atmosfera vojne ustanove i vodič potvrdi Webbovo nagađanje.

— Obrambeni centar — kratko objasni i povede Webba do radnog stola. Djevojka u kratkom zelenom kostimu digne pogled.

— Trog — reče štedeći riječi. Zatim kinine glavom i dade im znak.

— Uđite. Kapetan Orcutt čeka.

Oni otvore vrata hibridne komore, pola kancelarije, pola laboratorija. Zdepast muškarac u hladnozelenom kombinezonu Čekao je stojeći ruku prekriženih na leđima. S njim je bio čovjek u čizmama, kojeg je Webb već upoznao. Nastade tišina, a tada čovjek u čizmama reče:

— Dakle, Orcutte?

— Trog, zaista — potvrdi Orcutt. — Neka sjedne, Simonse.

— Sjedni — mahne Simons nemarno rukom prema stolici sa sjedalom mekim poput oblaka. Webb sjede, a čovjek u čizmama zaviri mu u oči uperivši u njih mali uređaj iz kojeg je izbijala tanka zraka svjetla.

Webb zažmiri, a zatim otvori oči.. Svršite s tim, pomisli. Kontrolirali su bilo i disanje. Na sljepoočnice, dlanove i ispod jezika postavili su mu metalne kontakte velike poput novčića. Tada Simons odstupi.

— Je li ti udobno? — upita zabrinuto.

— Valjda nisi zaista zabrinut? — odvrati mu Webb.

— Neprijateljska reakcija, Simonse — umiješa se Orcutt. — Upamti. Normalno, rekao bih.

— Ako su Trogovi ikad normalni — složi se Simons. — A sada se nasloni, Trože. Neće te boljeti.

On dokotrlja stalak sa dva niza reflektora montiranih na rotacionim osovinama. Na dodir dugmeta reflektori se stanu okretati. Nizovi su se okretali u suprotnom smjeru, a mnoštvo njihovih površina blistalo je poput tkanja.

Okretali su se sve brže i brže i neodoljivo privlačili Webbov pogled. Još trenutak je ostao pri svijesti, ali je imao dojam da je drogiran. Opazio je kako se uniformirani lik i lik u zelenom kreću naprijed-natrag izvan smjera njegova pogleda. Osjetio je sitne goruće udare elektriciteta, koji su mu neugodno pucketali u glavi i izazivali okus mjedi u ustima. Začuje brujanje i oštru buku. Ali nije se pokrenuo.

Vrtnja ogledala se uspori nakon beskrajno dugog vremena i Webbov pogled odluta od njih. Jedan tren ga je užasno zaboljela glava, a zatim boli nestade. On se opruži i s povjerenjem se nasmiješi ljudima.

— Još mislite da sam Trog? — upita.

Simons se nasmije.

— Ne, zbilja. — Webb je bio uporan i sve radoznaliji. — Što ste ustanovili?

— Ono što smo već znali, Trože — Orcutt raširi ruke.

— Hej! — zakriješti Webb. — Ako to kaže taj vaš stroj, onda on laže!

— Tipično zaključivanje Troga — primijeti Simons. — Pripisuje zlobu neživim stvarima.

Orcutt se složi.

— Ne, molim vas — stade moliti Webb. — Rekao sam vam — ja nisam Trog. Ja sam čovjek iz dvadesetog stoljeća.

— Oh, da — zamišljeno reče Orcutt, pruži ruku prema stroju i isključi ga. — Evo, to je neshvatljivo. Nisi lagao — bar ne o tome. Nije bilo krivulje laži. Pretpostavljam da to samo pokazuje kako malo znamo o prvim danima. Tada nisam ni shvaćao da postoje Trogovi — premda su se Trogovi počeli razmnažati prije rascjepa Podzemlja.

— Slušajte — reče naglo Webb — stavimo svi karte na stol. Ja znam da nisam Trog. Dajte mi pola prilike i dokazat ću to.

— Trože — reče Simons ljubazno. — Možda zvuči čudno, ali ti mi se sviđaš. Dobar si borac. Ali, dakako, mi imamo dokaze pa nema smisla da budeš uporan. Evo, ovdje, pogledaj rezultate.

On raširi grafikone po stolu ispred Webba. Izgledali su poput encefalograma — krivulje električnog potencijala mozga.

— Struktura tvog mozga — objasni popustljivo pokazujući jedan grafikon. — Ovdje su karakteristike Trogova mozga i — Simons pokaže na grafikone na zidu — normalne ljudske karakteristike. Nema

sumnje, zar ne?

Webb proguta slinu. Nevjerojatno, ali on je bio u pravu. Normalna ljudska krivulja bila je glatka i valovita. Troška je krivulja imala nepravilne maksimume, koje je bilo nemoguće predvidjeti — a iste te nepravilnosti imala je i Webbova krivulja.

— Ali — započne on. Orcutt ga ušutka pokretom ruke.

Zatim ustade i dade znak Simonsu.

— Gladan sam — reče. — Hajde da vidimo što nam je Uprava za obroke pripremila za večeru. Oh, za njega ne brini. — On se namršti dok je Simons sumnjičavo gledao Webba. — Za njega će se brinuti Odred. Ne može pobjeći.

Simos krene za Orcuttom prema vratima očito oklijevajući. Čovjek u zelenom izađe. Simons stane, okrene se i vrati k Webbu ispružene ruke.

— Oprosti. Želim ti sreću. Daj ruku.

Webb kao omamljen uzme ruku i opazi kako mu Simons iz poštovanja klima glavom prije nego što je žurno izašao.

Vrata se zatvore i prekinu gunđanje Orcutta o teškim vremenima i teškoćama oko opskrbljivanja grada hranom.

Webb bijesno opsuje i sjedne. Sto bi Odred mogao biti samo je nagađao. Ali, znao je da nije ništa dobro. Pomisli na Mag i trgne se. Obećao joj je da je ljudi u gradu neće ubiti — a, pomisli, čini se da će nas oboje ubiti prije nego što završe ručak.

Kroz vrata se začuje zapovjednički glas. Webb instinktivno potraži pogledom oružje a zatim se savlada. Iz ovoga ga može izvući samo pamet a nikako mišići. On izvadi cigarete i rasipnički zapali jednu od nekoliko koje su ostale u zgnječenom paketiću.

Vrata se širom otvore. Na njima se pojavi visok muškarac u zelenoj vojničkoj uniformi. Njegove su se oči razdražljivo iskrile kad je opazio Webba samog u sobi.

— Nemarnost! — poviče. — Krajnja, krajnja nemarnost! Da taj Trog ima mozak Troga, pobjegao bi!

— Ja nisam Trog — uzdahne Webb i podiže se. To je rekao tek toliko da zapamte.

— Zaveži, Trože! — Vojna osoba stade ustranu i Webb opazi u hodniku patrolu od šest naoružanih ljudi. — Pođi s Odredom. Ne pokušavaj se opirati. Nema smisla praviti metež u Obrambenom centru.

Webb povuče posljednji dim cigarete i pažljivo je zgnječi potplatom cipele. Vojnik se namršti.

— Navika na prljavštinu tipična za Trogove — primijeti. — Ali ovo još nisam vidio... a vidio sam mnogo Trogova.

— Trogovi to ne rade — reče Webb. — Dobro. Nije važno. Kamo idemo?

Čovjek se nasmije.

— Dođi! — reče i ne pregrubo gurne Webba prema patroli. Oni krenu u šupljem četverokutu, a Webba stave u sredinu.

Trogovi su, zaključio je Webb, poluljudska bića, koja žive pod zemljom u spiljama. Ako je tako, razmišljao je, kako je mentalni test mogao toliko pogriješiti? Ja nisam Trog, uvjeravao je sam sebe. A zatim se namršti sjetivši se karakteristične krivulje. Karakteristike nisu bile pogrešne — nisu mogle biti pogrešne.

On mrzovoljno udari nogom o gumeni pod hodnika. Vrata pred kojima su čekali otvore se naglo i patrola krene naprijed vukući za sobom Webba.

Vrata se zatvore, a pod propadne ispod njih. Webb krikne od mučnine kad mu se želudac počeo penjati u grlo. I prije je ulazio u superbrza dizala, ali ovo je bio posvemašniji prosti pad. Odred, činilo se, nije na to obraćao pažnju. Jedan vojnik gurne drugog.

— Pogledaj Troga — reče i naceri se.

Dizalo se zaustavi i Odred izađe. Stražar s oružjem duge cijevi zauzme stav mirno i pogleda ih.

— Pokažite naređenje — reče.

Komandir Odreda podigne obrvu.

— Naređenje? Mi samo vodimo ovog Troga u jamu za pogubljenje. Hoćeš reći da nam je za to potrebno naređenje?

— Sada jest — odvrati stražar. — Cijelo područje je u karanteni. Naređenje Obrambenog centra.

— Aaah! — ljutito odvrati komandir. — Čuj, vojnice, naređujem ti: Makni se i pusti nas da prođemo ili ću ti ja pokazati što te ide.

— A tako, dakle? — stražar stavi oružje na gotovs. — A sada, odbij!

— Prijavit ću to — komandirove se oči suze.

— Prijavi i idi dovraga. Ovo je sada područje kronera. Obrambeni centar ga je jutros rekvirirao.

Komandir je bijesnio, no Webb se prvi javi.

— Rekao si kroner? — upita. — Misliš li na stroj?

Reagiranje ga je iznenadilo. Brzo poput kobrine glave stražarevo se oružje uperi u njegove grudi. Komandir Odreda odskoči i pruži ruku prema svom oružju. Webb se nađe u središtu kruga oružja. Svi su vojnici zanijemili od šoka. Stražar prekine tišinu.

— Mislio sam da je to Trog.

— I jest — umorno dopusti komandir. — I to je nevjerojatno. Što ti znaš o kroneru, Trože? — obrati se on povišenim glasom Webbu.

— Ne mnogo — pokuša se Webb nasmiješiti. — Pitao sam se samo što ta riječ znači, to je sve.

— On laže — reče stražar. Komandir se složi i mrko pogleda Webba.

— Isposlovao si odgodu pogubljenja, Trože. Ne usuđujem se ubiti tek dok te Obrambeni centar ne ispita. Ako vi Trogovi znadete za kronere, tko zna što još sve ne znate.

Webb opsuje u sebi. Ti ljudi budućnosti sa svojim predrasudama o Trogovima izazivali su u njemu užas.

— Ćekaj! — pokuša on nešto reći, ali ga komandir zaustavi.

— Ne — odvrati. U njegovim se očima kristalizirala odluka. — Ne! — ponovi komandir. — Nećemo te odvesti natrag u Obrambeni centar. Uostalom, ionako si prepušten meni.

Ja ću te pokušati natjerati da progovoriš. I obećajem ti da to neće biti ni upola tako ugodno kao hipnoskopi u Centru!

Webb uzdahne i zlovoljno pogleda niz hodnik. Na njegovom kraju pulsirao je skrletni odsjev, nešto novo, nešto čega prije nije bilo ovdje. On je to znatiželjno promatrao. Stražar automatski pogleda u istom smjeru i tada kao uboden hrapavim glasom razbije tišinu.

— Troško svjetlo? — zakriješti. — Troško svjetlo! Uzbuna! Trogovi su opet u gradu!

Ako je Webbov položaj navodnog Troga bio i prije neugodan, sada je postao još gori.

— Čuvaj ga! — vikne komandir. — Možda ga pokušavaju spasiti! Ako načini i jedan pokret, spalite ga!

Odred pojuri prema troškom svjetlu, koje je kipjelo kroz vrata iza njega. Webb je, ostavši sa stražarem, nezadovoljno gledao u njegov savinuti prst na okidaču. Vrata dizala iza njih se otvore, skupina vojnika iskoči i pojuri prema okršaju. Stražar ukloni Webba s puta upravo na vrijeme da ne bude pregažen poluprenosnim oružjem na kotačima koje su vojnici kotrljali niz hodnik.

Iz razjapljenih dvostrukih vrata ispod troškog svjetla čuli su se zvukovi borbe. Ljudi su vikali, čule su se snažne mukle eksplozije, oštro zujanje oscilirajućega radijacionog oružja.

Webbov čuvar opsuje i bijesno pogleda svog zarobljenika.

— Trogovi! — poče gunđati. — Podmuklice koje napadaju iza leđa. Ušljivi rovci što dolaze iz blata da bi udarili s leda. Smrdljivi ološ...

Rekao je još mnogo toga, ali je Webb prestao slušati jer su se zvukovi borbe opasno približavali. Svjetlo iza vrata gorjelo je narančastim blještavilom i Webb je počeo razmišljati što treba da uradi ako se borba još više približi. Čudna borba, pomisli, u podzemlju golemoga grada! Trogovi su očigledno bili stanovnici podzemlja, žitelji tunela i spilja. I oni su očigledno kopali svoje krtičnjake ispod grada i iz njih napadali.

Bitka se zaista približavala. Ljudi iz grada su se povlačili. Webb se počeo vrpoljiti. Vrata dizala iza njega opet se otvore i još jedna skupina vojnika potrči prema poprištu borbe. Webb pogleda za njima.

— Prljavi Trogovi! — riječi se zabiju u njegove uši. Webb nesvjesno odskoči i pogleda oprezno svog čuvara. Stražar je škrgutao zubima i iz usta mu je provaljivala bujica psovki. Oči su mu bile pune bijesa i on zamahne na Webba.

— Troško đubre! — vikao je. — Moram te spaliti! Oni sigurno pokušavaju spasiti tebe!

— Oh ne! — umirujući ga reče Webb osjećajući se nelagodno zbog mržnje u pogledu tog čovjeka.

Čovjekovo se lice divlje zgrči i na tren Webb osjeti prodornu elektronsku munju koja će uskoro izletjeti iz oružja. A zatim stražar poče oklijevati.

— Ti! — poviče — Ostani ovdje! Moram u borbu — ali ako pokušaš izviriti iz tih vrata, spalit ću te!

— A-ali — promuca Webb. To je bilo sve što je imao prilike reći. S luđačkom mržnjom u očima čuvar povuče Webba na jednu stranu hodnika, otvori neka vrata i gurne ga unutra. Webb zatetura u veliku slabo osvijetljenu prostoriju.

— Ostani ovdje! — poviče čuvar i udari Webba šakom po ramenu. Izgubivši ravnotežu od udarca Webb odleti u stroj u sredinu prostorije. Glava mu udari u nešto i u mozgu mu počnu prštati iskre. Omamljen, samo je nejasno čuo kako su vrata zalupila iza čuvara.

Webb ošamućeno potrese glavom. Pogled mu privuče neko kretanje i on nejasno opazi kako mu se približava neki mali čovjek s dugom plavom bradom.

— Oštetio si kroner — mali čovjek ga optuži. — Tko si ti i zašto ulaziš ovamo teturajući?

Kroner! Koliko god bio zbunjen, ta riječ probije maglu u Webbovu mozgu. Od pogleda u strojeve. Tu nije bilo ničega što bi i izdaleka podsjećalo na jajoliki predmet u kojem je putovao s Ronom Dineenom, ali, što se tiče Webba, i to je moglo biti vremenski stroj.

Gledao je u to i pokušao u pomućenom duhu pronaći smisao ustreptalim zavojnicama od srebrne žice i hrpama krhkih cijevi koje su se slomile na mjestu gdje je pao na njih. I dok je gledao, taj stroj se u njegovu duhu promijeni. Ništa nije bilo različno, samo je on stvari vidio drukčije. Iz zamršene mase instrumenata njegov je duh, shvativši i povezavši stvari, počeo slagati jedan jedinstveni stroj. Znao je, a da nije bio svjestan kako, da se kronerova sila aktivira isprepletenim ravnovjesjem uspostavljenim tim zavojnicama...

Iz velike daljine netko mu je govorio riječima koje nije potpuno čuo.

— Govori! — riječi dođu iz veće blizine i Webb se u transu okrene plavobradom čovjeku. — Govori! — ponovi čovječuljak. — Tko si ti?

Webove usne automatski počnu odgovarati.

— Zovem se — započne i stane jer njegove pobunjene glasne žice

nisu pokušavale reći »Webb Hildreth«, kao što bi bilo na mjestu, nego »Ron Dineen«! On se zbunjeno kolebao pokušavajući shvatiti što se s njim zbiva.

Čovječuljak nije čekao odgovora. Prišavši, opazio je što se dogodilo stroju. Iz njegovih su očiju sijevale iskre gnjeva i on zgrči šake u srdžbi.

— On, ti nespretno čudovište! — vikne. — Čekaj da za to dozna Obrambeni centar! Uništio si mjesec dana rada — i da nisam izvadio kontroler radi podešavanja, uništio bi cijelu godinu dana rada!

Webb opet pogleda stroj bez svoje volje i opazi nešto što mu je prije promaklo. I ne znajući kako, Webbu je odmah bilo jasno da kroneru nešto nedostaje — nešto što je moralo biti ovdje ali nije bilo. On zaokruži pogledom po prostoriji ne obraćajući pažnju na ljutitog bradonju. Pogled se zaustavi na ravnom svjetlucavom predmetu na radnoj klupi uz zid. Noge same ponesu Webba bez naloga iz mozga.

— Hej! Stani! Što to radiš? — Čovječuljak skoči za njim. Webb ga odgurne, posegne za svjetlucavim predmetom i uzme ga u ruke. Čovječuljak mu ga htjede istrgnuti iz ruku, no njegova snaga je bila ravna ništici u usporedbi s Webbovom. On odskoči dašćući, a zatim potrči prema vratima.

— Pomoć! — vikao je uletjevši u gužvu koja je ispunila hodnik. — Pomozite mi! Netko hoće kroner! — Uspaničeni ljudi napolju nisu poklanjali ni najmanje pažnje njegovim riječima.

Webb ga je pratio krajem pogleda, a zatim i sam prođe kroz vrata i krene u suprotnom smjeru. Zaustavi se pokraj dizala kojim je došao ovamo. Još je u njemu vladala ona čudna vrtoglava uzetost koja ga je primorala da čini ono što nije namjeravao. Na kraju hodnika opazi branitelje grada u borbi prsa o prsa s nezaustavljivom plimom malih likova. Jedan vojnik napusti borbu i potrči prema Webbu i dizalu.

— Ima ih previše za nas! — zastenje on i pritisne pozivno dugme dizala. Ali to je bio nepotreban pokret. Kad ga je dodirnuo, alarmna lampica iznad vrata dizala lagano zasvijetli i počne treperiti. Vrata se otvore. Vojnik nemarno pogleda u lift — i tada nehajnosti nestane.

— I ovdje su Trogovi! — zasopće, — Opkoljeni smo!

On očajnički podigne oružje, ali nije bio dovoljno brz. Iz gužve prijetećih likova u dizalu izbije desetak zraka što rasjeku vojnika. On se bez glasa sruši.

Bilo što da je preuzelo kontrolu nad Webbovim mozgom, sada ju je kao u iznenađenju vratilo. Webb je u nesigurnosti i strahu malo oklijevao, a zatim priskočio tijelu vojnika da bi mu uzeo oružje. No to mu nije uspjelo. Nije ga pogodila ni zraka ni metak nego teška toljaga. Udarac mu napuni glavu vatrometom kometa i bljeskom supernove. U lubanji mu je snažno zasvijetlilo, a tada je nastao mrak...

— Ubij ga! — reče najsnažniji glas u Webbovom uhu. — On je Površinac. Ubij ga!

Webb zastenje. Nevjerojatno je mnogo bilo ljudi žednih njegove krvi. On nehotice otvori oči da vidi kako izgleda ova najnovija skupina neprijatelja.

Ali nije ih vidio. Oči mu se širom otvore, s naporom su pokušavale nešto vidjeti. No vidjele su samo potpunu i neprozirnu crninu.

— Ja sam slijep! — jaukne. — Što ste mi to učinili?

Netko pokraj njegova uha iznenađeno zagunđa. Neki glas sumnjičavo reče:

— On je progovorio. Što znači »slijep«?

— Jezik Površinaca — javi se iz daljine dubok glas. — Glasajmo i dovršimo s tim. Ja glasam da ga ubijemo.

Webb opsuje i pokuša ustati.

— Slušajte. .. — pokuša govoriti ali riječ ne prijeđe njegovim usnama. Čim se pomaknuo, sa svih strana navale na njega meka sićušna tijela, koja su se vješala o njega i vukla ga dolje samom silom brojnosti. Iznenađen, on se pokuša braniti. Ali bilo ih je previše, a u mraku je bio bespomoćan.

Ipak — mogao bi se zakleti da oni nisu bili ni upola toliko bespomoćni kao on. U njihovim je pokretima bilo točnosti i sigurnosti koje su nemoguće u tami. Kao da vide u tami — ili kao da je on uistinu slijep.

On zbunjeno zažmirka, a zatim odahne s olakšanjem. Nejasno je počeo primjećivati izobličene oblike oko sebe. S jedne je strane bilo svjetlije — ili manje mračno — nego s druge. Mjesto je bilo mračno, ali mrak nije bio potpun. Nije, znači, bio slijep.

Jedan od zasopljenih likova što su ga držali odvoji se i ustane.

— Pustite ga da diše — zapovijedi lik. — Više neće ništa pokušavati.

— Imaš pravo — složi se Webb. — Neću. Ali, Čemu sve to? Tko ste vi?

Isto se gunđanje začuje blizu njegova uha.

— Opet je govorio! Hoćemo li ga ubiti ili odvesti poglavici?

— I vi govorite kao Površinci — zagunđa Webb. — Što ste vi?

— Mi smo Trogovi — reče sitni lik koji je stajao po strani.

— Smig kaže da si i ti Trog i to je jedini razlog što si živ.

— Dakako, on je Trog — reče drugi glas. — Nisi li ga vidio? Površinci su ga zarobili, a mi smo ga oslobodili. Ubij ga, ako želiš. Nije me briga. Ali on je ipak Trog.

— Zaveži, Smig — reče drugi. — Već si nas uvalio i u previše neprilika. Špijunirao si Površince i rekao da nisu spremni, a na povratku smo zalutali zbog tebe. Ti šuti.

— Nismo zalutali! — zacvili Smig. — Mi. ..

— Zaveži! A ti! — ovo je bilo upravljeno Webbu — reci jesi li Trog ili Površinac?

Webb otrese nekoliko tih čudnih čovječuljaka s ruke i sjedne. Sada je vidio malo bolje, iako u tami nije razaznavao pojedinosti. Opazio je da oko njega ima pet-šest naoružanih Trogova. Nalazili su se u dugom uskom tunelu, koji kao da je vodio prema izvoru udaljenog svjetla. Ako je bitka koju su napustili još trajala, morali su se vrlo udaljiti, jer se ništa nije čulo. On pročisti grlo:

— Površinci su rekli da sam Trog — otezao je. — To je sve što znam. Do prije nekoliko sati nikad nisam čuo tu riječ.

— Čuo? — zacvili Smig. — On je Trog. Tako su rekli Površinci.

— Čuo si — reče jedan što je stajao autoritativnim glasom — da je rekao kako nikad nije čuo za Trogove. Kakav je to Trog?

Webb se iskašlje.

— Oni su mislili da sam sličniji Trogu nego Površincima. Ja, dakako, nisam ni jedno ni drugo. Ja sam čovjek iz prošlosti.

Smig razočarano uzdahne.

— Mislio sam da je Trog Možda je ipak najbolje da ga ubijemo.

— Slušajte — reče brzo Webb. — Trog ili ne, mogu vam mnogo pomoći. Mogu vam reći što Površinci upravo rade; upravo sam stigao iz grada. Na primjer, jeste li znali da oni grade kroner?

Tišina. Naposljetku voda reče:

— Što?

— Kroner — ponovi Webb. — Ne znate što je to? To je stroj koji putuje kroz vrijeme. I oni ga namjeravaju upotrijebiti protiv vas!

Opet tišina. Webb začuje šaputanje Smiga i vode Troga, a zatim vođa reče s gađenjem:

— Ti si glupan, Smig! Kad bih te poslušao, i ja bih poludio. Najprije želiš da ga poštedimo, onda ga želiš ubiti i sada želiš da ga pustimo na slobodu,

— Ali, on je lud — tvrdio je Smig. — Rekao je »putovanje kroz vrijeme«.

— Ne obraćaj pažnju na njegove riječi. Odvest ćemo ga poglavici, čuješ li, Smig?

Smig zlovoljno uzdahne.

— Nemoj onda mene okrivljavati — upozori. Vođa bocne Webba pod rebra.

— Ustani! — reče. — Idemo poglavici. On će se pobrinuti za tebe.

Webb umorno ustane čeznutljivo razmišljajući kako je bilo lijepo u dvadesetom stoljeću kad nitko nije u njega pucao niti ga gurao naokolo — bar ne dok čuvari mira Rona Dineena nisu nahrupili u njegov tihi stan. Jadni Ron Dineen, pomisli. Njegov očajnički pokušaj da produži život ulaskom u Webbov duh očito nije uspio.

Ili možda jest? Nije li Ronov duh bila sila koja ga je obuzela u

prostoriji s primitivnim kronerom? Nije li Ron gledao kroz njegove oči da vidi i prepozna stroj — i natjerao ga da krene prema svjetlećem predmetu na radnoj klupi.

Sjetivši se toga sa zakašnjenjem, on opipa džepove. U njima je bilo nešto tvrdo i ravno, nešto toplo što je treperilo nekim unutrašnjim pulsiranjem. Nije se usudio izvaditi to iz džepa i pogledati dok su oko njega neprijateljski raspoloženi Trogovi, ali osjetio je iznenađujuće olakšanje što još ima stvar koju je starac nazvao kontrolerom. Ona se na stanovit način uklapala u situaciju.

Ne vjerujući, Webb shvati da je prošao tek otprilike jedan dan — iako je proletio kroz tko zna koliko stoljeća — od pojave Rona Dineena u njegovu stanu. Toliko mnogo toga u nekoliko sati! Čuvari mira — ludi let kroz vrijeme — grad i Trogovi — i Mag.

Mag je bila posebna uspomena. Webb osjeti oštro bockanje u dnu srca dok je mislio na nju. I ona je bila nagla i gotovo divlja na svoj ratnički način. Ali u Mag je bilo nešto što je Webbovo srce prisiljavalo da brže zakuca. Kamo je nestala u gradu? Hoće li je ipak vidjeti?

Webb uzdahne i bockan od sitnih Trogova zatetura kroz mračni tunel prema dalekoj svijetloj točki. Kako su se približavali, svjetlo je postajalo sve sjajnije i Trogovi počnu gunđati. Naposljetku se njihov vođa zaustavi i resko reče:

— Što je to, Smig? Jesi li nas opet poveo pogrešnim putom?

Smigov je glas bio bojažljiv dok je odgovarao.

— Nadam se da nisam. Nikad nisam vidio toliko svjetla — ali, kunem se da smo ovuda došli,

— Bolje za tebe ako jesmo — vođin je glas bio prijeteći. Ostali su Trogovi nešto uzbuđeno govorili, ali ih vođa prekine:

— Tišina! — reče oštro. — Svi stavite zaštitne naočari. Idemo naprijed da vidimo.

U sve jačoj svjetlosti Webb opazi kako su Trogovi posegnuli u odjeću i izvukli goleme crne štitnike za oči, brzo ih navukli i formirali neravan bojni red. S crnim maskama preko očiju i zdepastim stasom podsjetili su Webba na odred podzemnih panda neobično odjevenih u ljudska odijela.

Beskonačno su se vukli hodnikom prema svjetlu, a ona je svakim korakom postajala sve jača. Trogovi su gunđali i šaptali od zaprepaštenja. I napokon su se našli na kraju tunela. Gunđanje je doseglo vrhunac, a zatim se pretvorilo u užas.

— Uh! — reče ljutito vođa. — Platit ćeš, za ovo, Smig!

Smig se šćućuri i Webbu je, dok ga je gledao, bilo žao toga malog patuljka. Na jarkoj svjetlosti užarenog sunca Trogovi nisu izgledali kao smrtni neprijatelji nego kao zaplašeni patuljci.

A zaplašeni su doista bili. Naime, tunel kojim su se prije tisuću puta kretali da bi došli u središnju spilju svog naroda, sada se otvarao

u prazninu i ponor. Mali su ljudi gledali ne vjerujući očima.

Približivši se rubu koliko je mogao, Webb opazi da tunel naglo završava na pročelju strmine na visini od oko deset metara. Na dnu strmine ležala je gola pustinja pržeći se pod zrakama ostarjeloga crvenog sunca.

Vođa Trogova okrene svoj zaslijepljeni pogled prema Smigu, a on se još više šćućuri. Gledao ga je jedan tren bez riječi, a zatim dade znak ostalim Trogovima. Petorica krenu za njim niz tunel ostavljajući Smiga i Webba izolirane na rubu spilje.

Iz hodnika se čulo živo raspravljanje. Ali, iako je Webb vidio kako gestikuliraju i pokazuju Smiga, nije razumio ni riječi.

— Što se zbiva? — upita Smiga.

Smig obriše znoj s blijede kože stanovnika pećine. Okrene lice Webbu dok su mu se mišići na čeljustima grčevito stezali. — Vjeruješ li u pakao. Površinče? — upita. — Naime, mi tamo odlazimo.

— Tako? — proguta Webb pljuvačku. — Hoćeš li reći da će nas tvoji drugovi ubiti?

Smig sumorno potvrdi glavom.

— Oni bi to učinili i prije, samo sada raspravljaju kake da mi oduzmu pištolj. Tebe više ne žele voditi sa sobom, a na mene su bijesni. S nama je svršeno. — On se počeše po mjestu gdje je kroz odjeću izvirivao njegov neravni trbuh. — Zbogom, Površinče. Ne želim biti opširan.

Webb opet proguta pljuvačku. Situacija se zaoštravala i to mu se nije sviđalo. On pogleda Smiga, koji je rezignirano buljio u pusti krajolik — pogleda Trogove što su šaptali — i donese odluku.

Krene prema izlazu tunela a zatim zastane i upita neutješnog Troga:

— Smig, želiš li živjeti?

Smig se nije čak ni okrenuo.

— Šuti, Površinče — reče žalosno. — I bez toga nam nije lako.

— Ali, ne šalim se, Smig. Pogledaj ovamo dolje. Strmo je, ali nije okomito. Ako se uspijemo spustiti, možda ćemo pobjeći.

— Po suncu? — odvrati užasnuto Smig. — To bi me ubilo. Ja sam Trog!

— Oh, budalo — reče mu ljutito Webb. — A što će ti učiniti tvoji drugovi ako ovdje ostaneš?

Trog je prazno buljio u njega. Webb mu pristupi i nježno ga ali čvrsto gurne. Trog krikne kad je izgubio ravnotežu i skliznuo preko ruba. Webb je pričekao da vidi je li Smig sretno stigao na dno ponora. A zatim, trgnuvši se na oštre uzvike Trogova iza sebe, skoči i sam nogama naprijed.

Zemljani obronak bio je položen pod kutom od jedva petnaest stupnjeva od okomice, ali to je bilo dovoljno da uspori Webbov pad.

Osjećao je kako ga udaraju oštri rubovi kamenja, ali je na dno stigao čitav — i odmah potrčao.

— Pođi za mnom — vikne Smigu. — Bježˈmo odavde!

Trog se sabere i potrči. Webb ustanovi da je izlaz tunela bio na izbočenom dijelu strmine. Iza zavoja, dvadesetak metara daleko, bila je sigurnost — ako dospiju živi tako daleko.

Jarko svijetli prst snopa zraka udari u zemlju tri metra od Webba i oblak užarenog pijeska podigne se na mjestu gdje je udario. Webb opsuje i šćućuri se trčeći u cik-cak liniji. Druga zraka udari na mjesto gdje se maločas nalazio, a Smig iza njega iznenada krikne od bola. Webb se nalazio na mjestu gdje je strmina zakretala. Još jedan skok i bio je na sigurnom.

Sekundu nakon njega dotetura i Smig držeći blijedu ruku na ramenu i grčeći mišiće na maskiranom licu.

— Jesu li te pogodili, Smig? — zasopće Webb.

Iz Trogovih usta navre bujica nerazumljivih kletvi.

— Pogodili me? Koješta? Odozgo je pao kamen i gotovo me oborio. Ti pametnjakovići ne mogu pogoditi zid spilje iznutra.

— Pao je kamen? — Webb upitno pogleda uvis.

Usta mu ostadoše otvorena od čuđenja. Iznad njih je neko lice gledalo u njih. Bila je to Mag i držala u ruci raketni pištolj, iznenađena kao i on.

— Webbe! — viknula je. — Webbe, mladiću, odakle si se to, zaboga, pojavio?

Webb olakšano uzdahne.

— Siđi, Mag — naredi. No to je bilo nepotrebno. Prevrćući se i skližući se, ona je već dolazila. Zaustavila se kraj njega u vrtlogu ruku i nogu. Webb je uhvati da bi je zaustavio — ona se nađe u njegovu naručju i njihove se usne spoje.

Nakon dugog, dugog vremena on je pusti. Mag uzmakne i pogleda ga. Njen glas nije kriještio kad je rekla:

— Webe, kako je to dugo trajalo!

— Gdje si bila? — nakašlje se Webb.

— Uglavnom sam tebe tražila — nasmiješi se Mag. — To jest, kad sam uspjela pobjeći Trogovima, tim puzavim, ogavnim, prezrenim sinovima...

— Prestani! — zapovijedi Webb. On pokaže prstom na Troga iza sebe. — To je Smig. Smig, ovo je Mag.

— Drago mi je — reče Smig. A zatim ponosno doda: — Ja sam Trog, Površinko.

Mag ga dobro pogleda.

— Zaista si Trog. Već sam ih viđala. Njih šestorica zgrabila su me straga. Odnijeli su me stegnuvši mi uže oko vrata, pa nisam mogla vikati ni disati. Ne znam što su namjeravali, ali sam promijenila

njihove namjere kad su me na tren oslobodili. Ovim. — Ona se potapša po tobolcu pištolja. — I ako se zbog toga želiš osvetiti, ja sam spremna — reče ona zlobno Smigu. — Ja sam Brooklynka, iz najratobornijeg plemena na rijeci.

— Smig se ne želi boriti — reče brzo Webb. — On je na našoj strani. Što se dogodilo poslije toga?

Mag promijeni izraz lica.

— Tražila sam tebe, Webbe. Pretražila sam cijeli taj prljavi grad dok mi nije postalo prevruće. Zatim sam odustala i odlučila potražiti jedrilicu. Sumnjam da bih je mogla popraviti, ali to je sve što imam.. ili sam bar mislila da imam. Osim toga...

— Postalo je prevruće? — prekide je Webb. — Zar su te počeli goniti ljudi iz grada?

— Oni? — reče Mag prezrivo. — Ne. Bili su to drugi, gorile s bijelim licima u crnim satenskim hlačicama. Kad su oni došli, otišla sam. Posljednje sam vidjela kako ljude iz grada tuku Tragovi odozdo i gorile odozgo — pištolji, zrake i tko zna što sve još. Bilo je to odviše za mene.

— Gorile u satenskim hlačicama — ponovi Webb. Taj pojam ga na nešto podsjeti. — Kažeš... — A zatim se odjednom dosjeti. — Pa to su čuvari mira!

— Tako su se sami nazivali — ravnodušno reče Mag. — Nije mi izgledalo da su osobito miroljubivi.

Webb se uozbilji. Čuvari mira su ovdje — a to znači nevolje. Sjeti se riječi Rona Dineena da će ih oni goniti i nositi smrt. A i gonili su ih.

Webb pomisli kako čuvari mira uništavaju ljude u gradu. Očigledno su ubojice iz budućnosti bili spremni zbrisati s lica zemlje tisuće nedužnih ljudi iz druge ere — grad ili civilizacilju — samo da se domognu Rona Dineena. Ili — uznemiri ga pomisao — traže li oni zaista Rona Dineena? Nisu li oni, prevareni sličnošću strukture mozga o kojoj je govorio Dineen, zapravo za petama samom Webbu?

Webb grčevito proguta pljuvačku i shvati da Mag još govori.

—... nisu mogli prići pa su morali zaustaviti brod izvan uskomešane zone i ostatak puta do kronera prijeći pješice. — Ona zastade i obrve joj se visoko uzdignu kad je vidjela Webbovo lice.

— Što ti je, Webbe? — upita ona zabrinuto. On nestrpljivo odmahne rukom.

— Što si to govorila o kroneru?

— Upravo ono što sam dovršavala — reče Mag. — Čuvari mira nekoga traže. Žele momka koji je u njemu došao. Misle da je u gradu — ona se nasmije. — Drago mi je što nisam u njegovoj koži! Oni su gadni. Gadniji i od samih Hellgata.

— Oni žele kroner — reče on zamišljeno. — Nisam siguran. Ta

uskomešana zona koju si spomenula... znaš li što je to?

— Ne.

— Čini mi se da ja znam. Mislim da je ona rezultat mnogo čega. Močvara koju smo vidjeli, i Indijanci, i grad, i ti, mnogo toga što se nikako ne podudara. To ima veze s kronerom, vremenskim strojem bez kontrole. Tako mora biti.

On se uspravi.

— Ako oni žele imati kroner, želim ga imati i ja. Otići ćemo onamo prije njih, Mag. Bit će to gadna bitka — i najbolje bi bilo da ih preduhitrimo. Možeš li odavde naći jedrilicu?

— Dakako — odvrati ona — iako se zemljište tako uzdiže. Ove pustinje prije ovdje nije bilo. Ali, naći ću jedrilicu.

— A od tvoje jedrilice ja znam put do kronera. Postavit ćemo im zasjedu, Mag. Pođimo!

— Idem i ja — zacvili Smig. — Ne ostavljajte me, Površinci!

Webb se nasmiješi.

— Nisam na to ni pomislio, Smig. Pođimo!

Mučili su se hodajući pustinjom dok je ostarjelo sunce nepomično visjelo nad horizontom. Mag se zaustavi i zasjenivši oči pogleda izravno u sunce. Bilo je dovoljno svjetlo, pa ona zašmiri, ali ne zatvori oči.

— Ne kreće se — reče sumnjičavo. — Zašto, Webbe?

Webb obriše čelo.

— Već sam o tome razmišljao. Imam i svoju teoriju. Pomalo ludu, ali sve je ovo ludo.

— Kakvu teoriju?

— Znaš li išta o astronomiji, Mag?

— Samo koliko sam sama naučila. U Brooklynu nas te stvari ne zanimaju.

— Ali poznato ti je da se Zemlja vrti oko osi? Naravno. Po mišljenju astronoma djelovanje plime na površini Zemlje na kraju će zaustaviti tu rotaciju. Tada će Zemlja biti uvijek istom stranom okrenuta suncu, upravo kao što je Mjesec okrenut prema njoj. A to znači, ako itko na Zemlji doživi da to vidi, da će se Sunce zaustaviti na nebu. Ono neće ni izlaziti ni zalaziti.

— Poput ovog Sunca, hoćeš reći?

— Upravo tako — potvrdi Webb. — Jedino što će za to biti potrebno vremena. Mnogo vremena. Ne nekoliko stotina godina nego tisuća, milijuna. — On je pažljivo promatrao izraz na njenom licu. — Mislim da ova pustinja dolazi iz daleke budućnosti — reče polako. — Ne znam kako daleke, ali gledajući je mislim da je ona vremenski vrlo, vrlo daleko od svega što znamo ti ili ja, tako daleko od našeg vremena kao što je paleozoička prašuma iza nas.

— Ali ja nisam bila u vremenskom stroju! — prigovori Mag.

— Nisi ni morala biti. Kad je kroner u kojem sam putovao izgubio kontrolu, svašta se moglo dogoditi. A mislim da se dogodilo ovo: sile kojima se koristio počele su istjecati u svim smjerovima poput iskri od eksplozije. Komadići i dijelovi različitih era bili su zahvaćeni vremenskom silom i privučeni stroju. I mislim da stroj još funkcionira i da taj sistem segmenata vremena, koji je uspostavio, nije stabilan. Ne znam što bi bilo s nama kad bi se raspao ovaj djelić na kojem se nalazimo.

— Površinče, ne govori tako — naglo se umiješa Smig. — Što hoćeš reći time: raspao.

— Prije ga ovdje nije bilo — namršti se Webb. — Čini mi se da je upravo ovdje bila močvara i paprati koje smo vidjeli Mag i ja. Za tebe je započela nova era na mjestu gdje je završio tunel i mislim da je tvoj dom negdje u blizini. Ovdje prostorno, ali vremenski milijune, možda stotine milijuna godina daleko. Pretpostavimo da se, dok stojimo ovdje na pijesku, vremenski stroj opet pokrene. Ovaj je pijesak star, a i sunce je staro. Veće od onog na koje smo navikli, ali ne i mnogo toplije. Po mom mišljenju ova je pustinja iz razdoblja neposredno prije propasti svijeta. I ako se ona raspadne, ako je vremenska sila pusti, bit ćemo bačeni u tu daleku budućnost. Mag je bez riječi žmirkala. Ona pogleda Webba, a zatim naokolo u sprženi pijesak.

— Ne shvaćam — reče. Webb se namršti i htjede progovoriti, no ona ga zaustavi.

— Webbe — reče ona — Ja ne želim razumjeti. Ne muči se. — Ona pokaže preko njegova ramena. — Uostalom, već dvije minute te hoću pitati što se dogodilo s planinom prema kojoj smo krenuli?

Webb pogleda, a prigušeni Smigov uzdah dade mu na znanje da je i Trog pogledao. Pred njima je bila planina u obliku stošca po kojoj su se orijentirali, udaljena oko osam kilometara. Sada je više nije bilo. Umjesto toga bio je samo ravni horizont naznačen neobičnim efektom toplinskog vala u zraku, treperenje svjetla s purpurnim odsjajem.

— Pola pustinje je nestalo — zakuka Smig. — Što se dogodilo?

— Još jedan pomak u vremenu — odvrati Webb stisnutih usnica. — Dio segmenta se vratio u svoje vrijeme. Svaki trenutak može otići i ostatak.

— Gledajte! — pokaže Mag prema horizontu. Dok su promatrali, sumaglice nestade. S mjesta na kojem su se nalazili vidjeli su sivi zid, kako se proteže preko pustinje.

— Što je to? — prošapta Mag.

— Ne znam — odvrati Webb. Sumaglice više nije bilo i zid je mijenjao izgled. Pred njihovim se očima komadao. Na njegovom se vrhu pojavi i raširi bijeli rub.

— Voda! — krikne Smig. — Val plime!

— Imaš pravo — opsuje Webb — Trože, pođimo! Ako skrenemo

ulijevo prema mjestu gdje je Magina jedrilica, naći ćemo viši teren. Ako uspijemo, možda i neće biti dovoljno visoko, ali ovdje ćemo se sigurno utopiti.

On ih povede trkom. Mag ga je bez teškoća pratila, a Trog je brzo dizao i spuštao svoje kratke noge kako ne bi zaostao. Do neravnog ruba uzvisine bilo je oko pola kilometra, najdužih pola kilometra koje je Webb u životu pretrčao. Iako su brzo trčali, Činilo se da je pokretni zid vode brži

Bio je tri kilometra daleko — zatim kilometar i pol — zatim još bliže i prekrivao je pustinju poput podivljalog stada goveda. Webb u trku pogleda preko ramena natrag i ocijeni da će uspjeti budu li imali mnogo sreće.

— Brže! — zaurla. Mag šutke potvrdi da je razumjela i pojuri naprijed. Webb je počeo gubiti dah, a lupanje srca u njegovom se uhu čulo poput eksplozija. On skoči preko tankoga pješčanog grebena i dočeka se na noge teturajući, ali još trčeći.

Začu se rezak prasak munje i električni plamen eksplodira na grebenu preko kojeg je malo prije preskočio. Webb vikne iznenađeno i pogleda udesno. U daljini opazi nekoliko crnih točkica kako se penju uz strminu.

Jedna od njih, koja se već nalazila na vrhu malog ponora, kao da je pokazivala na Webba i ostale nekim predmetom nalik na pendrek, što probudi u Webbu neugodne uspomene. Dok je promatrao, vrh palice zablista i nešto sjajno i smrtonosna izgleda pojuri prema njima.

— Čuvari mira — poviče Webb. — čuvajte se!

— To su oni! — vrisne Mag. — Blijedi đavoli koje sam vidjela u gradu — ona se baci u vrući pijesak, a vatrena lopta projuri iznad njihovih glava i razbije se na tlu pustinje tridesetak metara dalje. Djevojka se istog trenutka podigne i počne trčati.

Krivudajući i saginjući se njih troje je gubilo vrijeme pred nezaustavljivom poplavom iza sebe. Već su bili nadomak zemljane strmine kad ih dodirne prvi val. Razbivši se o rub strmine, šumeći mlaz ih potpuno namoči, a kratkonogi Trog je gotovo zakasnio. Da ga Webbova ruka nije uhvatila za usko rame, val bi ga povukao za sobom.

Val plime je grmio o rub uzvisine i bacao uvis slapove slane vodenaste pjene. Zaslijepljeno i poluudavljeno sve troje se, hvatajući dah, baci iscrpljeno na tlo šume pokrivene borovim iglicama.

Webb im dopusti samo trenutak odmora, a zatim reče:

— Dosta. Ustanimo i naprijed. Čuvari mira nas ne vide kroz prskanje vode, ali znaju gdje smo. Oni će doći.

— Ostavite me, Površinci — zamoli Smig. — Ostavite me da ovdje umrem. Moje zaštitne naočari su se tako zaprljale da ne vidim vrh svog nosa. Napola sam mrtav od straha i trčanja. Ostavite me ovdje.

— Još si živ — nasmiješi se Mag čovječuljku. — Čvrsto stisni oči i dodaj mi te tvoje naočari. Očistit ću ih. Onda ćemo učiniti sve što nam Webb kaže.

Webb ustade i pogleda uokolo. Nalazili su se u borovoj šumi među razbacanim trupcima visokih stabala koji nisu ničim pokazivali u kojoj su eri nastala niti je li ikada ljudska noga ovuda kročila.

Njegovo se lice namrštilo kad je pitao;

— Mag, možeš li odavde naći put?

Mag hukne na Trogove naočari i obriše ih rupčićem.

— Dakako, — odvrati. — Ako nas tvoji prijatelji ne zaustave. Čini mi se da i oni idu istim smjerom. — Ona pruži naočale Trogu, čije je lice bilo izobličeni čvor nevolje dok je pokušavao zaštititi oči od slabog svjetla. On brzo zgrabi naočale i namakne ih.

— Ah! — reče. — Dobra stara tama!

— A sada krenimo! — reče Webb. — Ovuda? — Pokaže prstom, a Mag potvrdi. Njih troje krene u laganom trku kroz šumu nastojeći da budu tihi koliko su mogli. Prešli su samo nekoliko stotina metara kad Mag dodirne Webbovo rame da ga zaustavi i šutke mu pokaza unatrag.

Tamo gdje su oni bili malo prije sada su bili čuvari mira. Njihovi su se likovi vidjeli samo nejasno kroz drveće, ali nije bilo sumnje da ih gone. Webb ih je vidio kako se poput golemih goriloidnih pasa kreću po njihovu tragu.

— Slijede nas — bezglasno propušta Mag.

Webb potvrdi i crte se na njegovu licu istegnu. On pokretom naredi Smigu i djevojci da se spuste na tle, a sam se sagne u zaklon grma borovih mladica motreći na čuvare mira. Odmah zatim dobio je odgovor na pitanje koje ga je mučilo.

On legne k ostalima.

— Kreću ovamo. Ne možemo trčati brže od njih. Oni su građeni od samih mišića. Morat ćemo se boriti.

— Znao sam to! — zajauče Smig. — Morao sam ostati i umrijeti u tunelu!

— Zaveži, Smig. Još nisi mrtav. Imaš li još svoj pištolj?

— Trog žalosno potvrdi. — A ti, Mag, svoje rakete? Dobro: Sumnjam da će dva metka u mom lugeru dugo trajati, aii ću ih iskoristiti. Pokušat ćemo im postaviti zasjedu. Ti, Smig, gore na drvo. Ti ćeš Mag otići na ovu stranu i prvo oboriti posljednjeg čuvara mira. Ne želim da mi tvoja raketa ode u lice. Ne gađaj što je nama dvojici bliže od tri metra. Ja ću se sakriti u ovo grmlje. Pucat ću prvi.

Mag šutke potvrdi glavom. Trog je s predbacivanjem gledao Webba. ali poslije kratkog pogleda unatrag na brzo kretanje čuvara mira on se bez riječi popne na stablo kako mu je bilo rečeno.

Webb je čekao pola minute, a zatim se usudi opet pogledati.

Čuvari mira su se bez riječi i mrki približavali dugim brzim koracima poput grubih borbenih strojeva, što su i bili. Radilo se samo o trenucima. Webb se opet sakrije, podigne luger i nacilja na rupu u obližnjem stablu pokraj kojeg će morati proći prvi progonitelj...

Prvi čuvar mira se pojavi. Webb usmjeri cijev lugera u prsa čovjeka i prst mu je lagano pritiskao okidač. Prst se mikronski pomakne i zastane prije nego sto je okinuo. Nešto u Webbu je govorilo Ne! I on se očajnički borio protiv toga. To nisu bili ljudi koji poštuju pravila igre i očekuju da će ih i drugi poštovati. Oni su bili zvijeri koje ne zaslužuju drugo nego da ih ubije iz zasjede. Pa ipak, Webbov je prst zapeo na okidaču.

Začu se tiho šuškanje predmeta u padu — češera. Prvi čuvar mira pogleda začuđeno uvis i opazi Smiga kako čuči na grani iznad njegove glave.

To je povuklo prst! — pomisli radosno Webb. Dok je čuvar mira dizao oružje, Webb ga prostrijeli kroz srce, zastane nekoliko sekundi i opali posljednji metak u slijedećeg. Začu zujanje Smigova bacača zrake i opazi sjajnu traku svjetla kako udara u nevidljivu konturu iza njih.

Čuvar mira, na kojeg je Webb pucao posljednjim metkom, bio je samo okrznut. Zrno ga je pogodilo u rame, ali da bi se zaustavilo sto pedeset kilograma teški mišićavi div, bilo je potrebno više od nekoliko grama olova obavijenog bakrom. S krikom bijesa div skoči prema Webbu podižući svoju palicu dok je trčao.

Webb skoči na noge i baci luger u lice čuvaru mira. Začu se udar bačenog metala o zdrabljene lične kosti. Čovjek zatetura, a Webb se sagnute glave zaleti u njega i obori ga.

Čovjek pade, ali jednom, od svojih snažnih nogu zamahne, udari Webba u glavu i ispuni je zvijezdama i kometima. Šuma se oko njega zaljulja, on se silom volje podiže i spusti se na čuvara mira udarajući ga nogama i šakama. Div opet zamahne i sruši Webba na sebe.

Jednog je trena Webb mislio da je pod njim eksplodirala zemlja, a zatim osjeti kako leti kad ga je čuvar mira odbacio. Webb ošamućeno opet skoči, zahvati diva rukom oko vrata. Osjeti kako snažni udarci eksplodiraju na njegovu tijelu — zatim tresak kad su njih dvojica pali na tlo — i napokon ga obavije tama.

Mag ga je snažno vukla.

— Pusti ga, budalo! — molila je. — Mrtav je već pet minuta.

Webb otvori jedno oko. Ležao je na leđima, a na njemu nešto teško kao mladi slon. Bio je to čuvar mira i kad je Webb odmaknuo ruku s njegova vrata, glava diva se mlohavo zaljulja.

Mag padne na koljena pokraj njega.

— Kakav junak! — reče ona iskreveljivši se, a Webb zbrkano pomisli da ona možda plače. — Zapovijedio si da ne pucamo u tvoju

blizinu, a zatim si odabrao najvećeg u grupi da se s njim uhvatiš ukoštac golim rukama. Zašto nisi pustio Smiga da ga dokrajči?

Webb odgurne čuvara mira i pažljivo opipa tijelo. Ništa nije puklo kako god čudno izgledalo.

— Smiga? — ponovi on — Smig je i sam imao dosta posla. Bilo je dovoljno ostalih da ti i Smig budete zaposleni cijelog dana.

— Kojih ostalih? — odmahne Mag glavom. — Bila su samo četvorica. Smig je oborio jednog, ja jednog, a ti si preuzeo dvojicu na sebe.

— Samo četvorica? — Webb ju je gledao ne vjerujući. — Zašto... Pod njim se zaljulja tlo. Webb posrne i automatski pruži ruku da pridrži Mag. — Smiri se, djevojko — reče joj.

— Što je to bilo? — upita ona.

— Tko zna? — Možda potres. — Njegove su oči ispitivale horizont.

— Ne, to nije bio potres. Pogledajte.

Iznad drveća stvarao se bijeli oblak brže nego što bi se mogao stvarati pravi oblak i poče se poput planine dizati u nebo. Na dvije tisuće metara raširi se poput gigantskog suncobrana i u njemu počne titrati neko nezemaljsko svjetlo.

— Olujni oblak? — upita Mag.

— Mnogo gore — odvrati Webb. — Pretpostavljam da je opet pomak vremena. Ovo je eksplozija atomske bombe.

— To je gadna stvar — zabrinuto reče Mag. — Stari poglavica Brooklynaca pričao bi nam o atomskim bombama. Ne želim imati posla s njima. Kaži, ne zbivaju li se ti pomaci vremena sada prilično često?

— Istina je. I ako ispravno nagađam, to nije slučajno. U grupi koju smo vidjeli bilo je petnaest do dvadeset čuvara mira. Za nama su krenula samo četvorica. Prilično ih je još ostalo. — Webb umorno protrlja čelo. Stvari su se opet za njega odvijale suviše brzo; obuzeo ga je čudan osjećaj odvojenosti, kao da su borba i zbrka oko njega bile nestvarne.

Prisili se da krene naprijed.

— Mislim da su ostali krenuli ravno prema kroneru. Očigledno ga moraju zaustaviti. On ometa rad njihovih uređaja za odbrojavanje vremena. A da bi ga zaustavili, moraju pokušati opet onesposobiti mehanizam.

— Onesposobiti mehanizam? — uzdahne Mag. — A što će biti s nama?

— To je ono. Ne znam. Rekao bih da će svi ti mali fragmenti vremena luđački letjeti naokolo dok čuvari mira budu radili. Kad sve bude gotovo, vratit će se svaki u svoju eru. Ova šuma ne izgleda loše. Ali, pretpostavimo da se nađemo u nečem poput one močvare ili

pustinje?

— Ti pretpostavljaš — reče Mag. — A ja ne želim da to bude. Što da radimo?

— Da radimo? — ponovi natmureno Webb. — Moramo stići do kronera, i to brzo!

Na mjestu gdje se pojavio gljivasti oblak atomske eksplozije nebo se zaprljalo sitnim točkicama. One su se tajanstveno okretale i poskakivale — dok jedna od njih nije počela padati ostavljajući trag uzavrelog plamena. Tada Webb shvati da su to avioni u borbi iznad grada pogođenog atomskom bombom.

Iznenada nestade oblaka i aviona i umjesto njih se pojavi krhko ledeno plavo nebo, a trojka opet osjeti neke čudne udare. Webb poče zastrašeno gledati u nebo.

— Tko ma što je ovo — prošaputa. — Čini se hladno.

— Druga strana izgleda vruće — reče Mag pokazujući udesno. Webb se okrene i opazi bakrenasto nebo s uskomešanim krpama olovnastih oblaka. — Šumski požar?

— Možda... ili možda sam pakao — odvrati kratko Webb. — Nije važno. Ne dangubi. — A zatim stane i podigne ruku. — Slušajte!

Nije bilo potrebno napinjati uši. Ponovi se dahtanje lokomotive koje je Webb čuo, a poslije njega zaglušna grmljavina rušilačkog bijesa. Čuli su kako se nešto golemo probija kroz šumu prema njima, a zatim to nešto opet zaurliče.

Webb primijeti nejasne obrise nečeg što se kretalo u njihovu smjeru, nešto kiklopsko i ubilačkog izgleda, tri put više od visokog čovjeka. Predmet je još jednom pustio krik pun mržnje ne zaustavljajući se u svojoj jurnjavi, a Webb opazi golema crvena usta ispunjena divovskim zubima. Tiranosaur! — zaključi Webb.

Smig samo krikne i ukoči se.

— Zaveži! — prosikta Webb. — Možda nas neće opaziti!

Te nade istog časa nestade. Magina ruka poleti instinktivno prema pojasu i dohvati raketni pištolj. Gigantska glava gušterice — sitne oči sa zelenim plamenom iznad monstruozne gubice — nagne se na stranu kad je opazila kretanje. Zatim zapanjujućom brzinom gušter jurne na njih.

Magin raketni pištolj dvaput prošaputa i rakete se rasprsnu o goleme udove na metre daleko od tiranosaurove glave. Smig je posezao za svojim pištoljem dok je Webb petljao oko palice koju je uzeo mrtvom čuvaru mira. On stisne okruglu dršku proklinjući se što nije našao vremena da nauči kako se tim rukuje. Vatrena lopta iskoči iz vrha, krene prema gušteru i zada mu munjevit udarac u jedno od golemih stegana.

Tiranosaur bude odbačen unazad, goleme noge se pruže, a sitni prednji udovi zagrebu prema nebu dok je životinja urlikala poput

dvadeset poludjelih brodskih sirena. Webb isprazni još jedan naboj u zvijer, a zatim poviče: »Trčite!«

Nitko nije mogao znati koliko je dovoljno da se ubije takav div. Kroz maglu se Webb sjeti kako im je profesor govorio da je dinosaur mogao živjeti i boriti se minutama pošto bi mu bila uništena glava i srce. Sada nije bilo vrijeme da se provjerava istinitost te tvrdnje.

Trojka pojuri prema proplanku i na njegovu se rubu okrene držeći u ruci spremno oružje. U Šumi je tiranosaur mlatio udovima u samrtnoj agoniji. Visoki su borovi padali kao čunjevi, a rika guštera odzvanjala je kao da svi lavovi Neronova Koloseuma ričuu jedan glas.

— Jadna životinja! — promuca Mag. — Znam da nam nije željela dobro, ali svejedno ne volim to gledati.

Webb se složi s njom. Smig ga je začuđeno gledao.

— Što ti je, Površinče? Zao ti je zmije? Imaš odviše meko srce.

Prezrivo se namršti i okrene. Tada se njegove oči raširе od iznenađenja i svojom se tankom rukom maši za oružje za pojasom Webb začu kako nešto trči iza njega i istodobno dok je gledao vijugavu zmiju plavog plamena kako pada pokraj njega, zagrli Troga.

Webb dade oduška svom iznenađenju i srdžbi. Od svih čistina na koje su mogli naći odabrali su upravo onu na kojoj su čuvari mira radili oko kronera. On se okrene da bi se suočio s opasnošću — ali bilo je prekasno.

Šestorica ljudi-čudovišta jurila je prema njima s palicama spremnim za paljbu, a svaki od njih vitlao je jednom od onih glatkih svjetlećih spona kojima su u Webbovom stanu vezali Rona Dineena. Najbliži od njih baci sponu na Webba. Webb odskoči ustranu. ali ne dovoljno brzo.

Predmet mu dodirne ruku, što on osjeti kao opeklinu od suhog leda. Spona se zamota oko njega i sputa mu ruke dok je pokušavao podići palicu. Zatim ga obujmi još jedna spona, pa još jedna. Prije nego što je uspio pasti, bio je umotan poput mumije.

On se sruši na Smiga, koji se pokuša izmaći, i dok je padao primijeti korak iza sebe Mag podjednako temeljito vezanu kao što je bio i sam.

Webb je bespomoćno ležao na uzvisini nedaleko od kronera. Negdje u blizini, znao je, nalaze se Mag i Smig. ali ih nije vidio. A kad ih je pozvao, odgovori mu samo pojačani huk vjetra.

Čuvari mira nisu na njega obraćali pažnju. Poput divovskih lutaka, kojima upravlja nevidljiva ruka njih osmorica obavljali su, koračajući oko blistavog mjehura kronera, postavljajući zagonetne mehanizme i usmjeravajući ih prema kapsuli. Time su se bavili više od jednog sata. a tada sunce napokon zađe poslije dugog dana i na nebu zablistaju Čudnovate slike.

Pomaci vremena izmjenjivali su se sve brže i brže. Ležeći zgrčen,

Webb je gledao čudne slike u svom vidnom polju iznad vrhova drveća. Bila su tu neba svake boje i vrste — tropska neba, smrznuta neba, neba puna brujanja letjelica i neba koja nisu poznala ni krilo ptice.

U jednom se trenu pojavilo nebo na kojem je visio niski crveni mjesec u raspadanju — i tužan tren kad su se na horizontu pojavile visoke zgrade, koje su možda bile Webbov New York.

Činilo se da je rub šume granica iza koje su se odvijali pomaci vremena. Očigledno su energije koje je emitirao kroner počinjale djelovati tek na stanovitoj udaljenosti. Ali Webb primijeti da se ta granica približava. Šuma se prorjeđivala. Kroz nju je vidio fantastične prizore — visoke stupove bijelog leda, brza vozila kako jure osvijetljenim auto-cestama, usamljene pješčane ravnice, a jednom i bijesne valove oceana — i ti su prizori bivali sve bliži.

— Morat ćeš požuriti, Webbe.

Glas je dolazio iz neposredne blizine. Ne vjerujući, Webb se napregne. To nije bio ni glas čuvara mira, ni Smiga, ni Mag, nego...

Rone! — zajauče — Rone!

— Tako je, Webbe. Ipak, ne govori glasno. Govori mi duhom.

Webb ovlaži usne. Bezglasno reče:

— Znači, osjećaj koji sam imao dok si me zvao bio je stvaran.

— Dakako, bio je stvaran, Webbe. Rekao sam ti da ću biti u tvom duhu. Ali bilo je teško komunicirati. To je kao kad učiš upravljati raketom. Uđeš u pilotsku kabinu, kontrole su sve na mjestu i raketa je sprema za polazak. Ali moraš doznati kako. Ja sam učio. Oh, uspio sam se ponekad probiti. Čak sam preuzeo kontrolu nad tvojim tijelom kad sam morao...

— Onda u gradu kad sam ukrao onaj instrument?

— Da. I još nekoliko puta. Bio sam — tu glas zahihoće — bar djelomice odgovoran kad si poljubio djevojku u pustinji. Ti bi to ionako nesumnjivo učinio. No, slušaj Webbe. Vrijeme je kratko, čuvari mira počinju kontrolirati kroner. Kad završe, sve je gotovo. Kad ih kroner prestane ometati u održavanju veze s njihovim vremenom, bit će prekasno. Nećeš ih moći pobijediti. Ali oni su glupi i bez mozga unatoč svom znanju. Dok su prepušteni sami sebi, dok ih ne vodi neki jači mozak dalek milijun godina, postoji mogućnost.

Webb osjeti tračak nade. Mrzovoljno se borio protiv njega pokušavajući ga uništiti razumom.

— Rone — reče u očajanju — ti ne znaš. Jače sam vezan nego je to Houdini ikad bio. Ne mogu pokrenuti ni mišića. Čak kad bih i mogao, njih je osam a ja sam jedan. Osim toga, oni su naoružani.

— Oružje nije važno. Čak i da ubiješ čuvare mira, to ti ne bi pomoglo. Mrtvi ili živi, dok su njihova tijela u istom vremenskom i prostornom segmentu kao i tvoje, naći će te s pomoću njih.

— I to sada. Pa ja sam vezan.

— Vjeruje mi, Webbe — glas postade svečan. — Ti samo gledaj. Ja ću preuzeti tvoje tijelo, Webbe. Nemoj se opirati.

Webb se nevoljko opusti i osjeti kako se čudna omamljenost širi kroz bazu njegova mozga. Činilo se kao da neka sirupasta topla tekućina teče kroz njega smirujući ga ali ne uspavljujući ga nimalo. Osjeti čudan osjećaj u prstima i osupnut primijeti da se oni pomiču a da im to on ne naređuje iz svog mozga.

Zatim su se počeli micati prsti na nogama, jedan za drugim. Zatim su se veliki mišići na nogama i na tijelu polako stegli i opustili. Ron Dineen je očigledno iskušavao kontrolne uređaje.

Glas je sada bio još bliži:

— Webbe, nisi primijetio jedno, to jest da su te stvari žive. Mislim na spone kojim si vezan. Primitivan električni oblik života samo a jednim refleksom: obaviti se oko svega što se tome opire. Ali ako se možeš ovako opustiti, i ostati opušten, onda popuštaju i one.

Webb iznenađeno osjeti da pritisak oko ruku i nogu zaista slabi. Krv poteče kroz njegove udove kako su spone popuštale, najprije polako a onda sve brže i brže.

Ronov glas nastavi:

— Dakako, vrlo je teško opustiti se tako potpuno. I da je to moje tijelo, sumnjam da bih uspio. Ali s tvojim mi je tijelom lakše. I zatim, kad već spone leže mlohavo na tebi, zašto ne bi ispružio ruku. .. oprezno... i skinuo ih .. . opet oprezno... i zatim si, vidiš i sam, slobodan!

Webbove se oči raskolače dok je gledao vlastite ruke kako se polako dižu da bi dodirnule snažne zavojnice, pažljivo ih podižu i nježno polažu na tlo.

Na svoj užas, Webb opazi kako se njegove vlastite noge pod njim skupljaju, dižu ga u skoku i trkom nose prema kroneru i čuvarima mira!

Začuje vlastiti glas kako viče nekim nerazumljivim jezikom, možda izobličenim engleskim kojim su govorili čuvari mira, osjeti kako se sagiba da zgrabi šaku kamenja i baca ga u iznenađene čuvare mira, pa primijeti kako se okreće i brzo trči prema rubu šume.

Osjeti kako pri trku posrće, žrtva nesavršenoga kontroliranja stranim tijelom od strane Rona Dineena, zatim začuje glasove potjere iza sebe, opazi kako se vatrena lopta razbija o stabla pred njim, a ipak nije mogao okrenuti vrat da vidi što ga progoni. Zatim se našao u zaklonu drveća i sagnuvši se nastavio trčati svom snagom.

Zatim se njegovo tijelo zaustavi i okrene, na trenutak pogleda što se zbiva. Svih osam čuvara mira jurilo je prema njemu s čudnim poluizrazima iznenađenja na granitnim licima. Kad se njegovo tijelo opet okrenulo i skočilo, čuo je miran glas Rona Dineena u mozgu.

— Oni dolaze. Webbe. Do sad je sve išlo kako treba. A sada pažljivo slušaj.

Osjećajući kako se njegovo tijelo u trku probija kroz nisko raslinje i gledajući pljusak vatrenih lopti kako se probijaju kroz lišće iznad njegove glave, Webb se malo opirao stanju transa u kojem ga je Ron držao. Nije ga mogao razbiti niti se, shvatio je, usuđivao da ga razbije. Sada je sve ovisilo o Ronu.

— Slušam — reče Webb.

— Dobro. Vremenske zone sada vrlo brzo pulsiraju. Postoji utvrđen ciklus koji sam proučavao i čini mi se da sam ga odgonetnuo. No on je brz. Prebrz da bih ga savladao daljinskom kontrolom. Vratit ću ti tijelo.

— Hvala. Što ću s njim učiniti? — upita Webb zamišljeno gledajući nepokretnim očima potresanje šume.

— Odvedi ga u područje pomicanja vremenskih zona. Neka se kreće. Ne ostaj ni u jednoj zoni duže od pola minute — ni tako dugo ako možeš. Čini široki krug, a zatim se vrati kroneru. Jesi li shvatio?

— Da. ali...

— Nemamo vremena za raspravljanje. Rub prve zone je upravo pred nama. Zaokruži udesno i pamti: požuri! U redu. Webbe, preuzmi!

U bazi Webbova mozga nastade iznenadni trzaj i Webb odjednom opet oživi. Grane koje je dotad promatrao s ravnodušnim zanimanjem dobile su sada težinu i bolnu snagu biča. Osjećao ih je dok se kroz njih probijao, osjećao je i bolnu iscrpljenost izmučenih pluća. Stenjući, Webb se na brzinu obazre i primijeti da mu se čuvari mira približavaju odloživši palice. On udari o veliki bor, oporavi se od udarca i skoči pokraj njega...

U svijet stigijske noći. Zrak je bio vrlo hladan, osjeti Webb i to je bilo sve što je osjetio — osim da mu je ispod nogu nešto meko i hladno, nešto što nije imalo veze s tlom u borovoj šumi. Hladna tvrda tama sakrije čuvare mira. On skrene udesno i pojuri. Pred njim je bio neki odsjaj... Spoticao se preko rubova kamenja, puzao punom dužinom po toplom golom kamenu. Prisilivši se da ustane, potrčao je skližući se i posrlajući po neravnoj površini. Iznad njega je bilo nebo puno blistavih velikih zvijezda, koje su, činilo se, tako blizu kao da ih bi mogao skidati rukom kad bi se usudio. Ali nije bilo vremena, jer se opet pred njim pojavila šuma...

Ali ne ista šuma. Webb utrča u nju i pljusne do članka u toplo blato. Neobična vegetacija zapletala se o njega i čuo je neobičnu riku sa svih strana. Svaki mu je mišić protestirao, pluća su mu bila u agoniji, a on je ipak dalje posrtao...

Zatim se u njegovom mozgu opet začuje miran glas, koji je podrhtavao od suzdržane žurbe:

— A sada, Webbe. okrenj desno i vrati se prema kroneru. I požuri!

Webb priguši psovku i zlovoljno posluša. Činilo se da je prošla vječnost prije nego što se probio kroz smrdljivo blato i ponovo osjetio čvrstu tratinu borave šume pod nogama. On izleti na proplanak na kojem je stajao kroner blistajući, okružen prstenom mehanizama koje su ovdje ostavili čuvari mira. Saplete se preko male uzvišice i pruži se koliko je dug na zemlju izgubivši volju da se ponovno podigne.

Šutljiv glas radosno progovori.

— Sve je u redu, Webbe. Pobijedili smo. Pogledaj!

Teško dišući Webb podigne glavu i pogleda kroner. Strojevi oko njega brujali su i vibrirali sve bržim tempom, a boja svjetlosti koju je emitirao sam vremenski zvrk mijenjala se dok je gledao. Blijedi se sjaj produbljivao, postajao briljantno skrletan i, uz snažno cičanje oscilatora, nestao.

Korektivne sile strojeva ukrotile su podivljale uređaje kronera.

Uz nove nade Webb opazi da se šuma iza kronera raščišćuje, a stabla stoje tiho i prijazno na slaboj mjesečini. Nemirne sjene su nestale. Nebo iznad horizonta bilo je po znato nebo svakoga šumskog područja, posuto zvijezdama, s nekoliko čuperaka brzih oblaka tamo gdje su maloprije bili sablasni tornjevi, avioni i čudne slike.

Uskomešano tkivo vremena ponovno se rasplelo.

— Ali, gdje su oni? — upita Webb.

— Čuvari mira? — Ronov je glas hihotao. — Raštrkani u pet-šest razdoblja, razdvojenih milijunima godina. Ne brini više zbog njih. Webbe. Oni nisu baš osobito dobro prošli. Neka od tih razdoblja nisu osobito pogodna za život.

Webb se digne i pogleda naokolo. Opazi dva lika kako zgrčena leže na mjesečini: Mag i Trog. On požuri prema njima. Ronov glas je još govorio:

— Nismo ih mogli savladati i zato smo ih morali prevariti. Da nisu svi potrčali za tobom — odnosno za mnom — odnosno nama — bili bismo u teškom Škripcu. Ali potrčali su. Ah, djevojka.

Webb se spusti pokraj nje.

— Mag — reče nježno. A žalim uzrujano — Mag! Što se dogodilo?

— Oni su paralizirani, Webbe — javi se hladan Ronov glas — Oporavit će se. Dakako, bit će potrebno vremena. Ovdje, dopusti da upotrijebim tvoju ruku. — Webb osjeti kako se ukočenost širi njegovom rukom i ona se pruži sama od sebe i dodirne djevojčin zatiljak. Ukočeni prsti pronađu mjesto gdje se spajaju živčani završci ispod kože i pritisnu ga te počnu masirati kružnim pokretima.

Mag se pomakne i uzdahne.

— Odmah će doći k sebi — reče Ronov glas. — Čuvari mira htjeli su ih ukloniti s puta. Zacijelo su ih htjeli ostaviti ovdje da umru ili istrunu. Za tebe su, dakako, pripremili nešto specijalno.

— Okladio bih se da jesu — odvrati Webb. On pogleda sićušnu

figuru Smiga. — Što je s njim? — upita.

— Posudi mi opet ruku. — Dok su prsti tražili mjesto na Smigovu mršavom vratu, Ronov glas reče:

— Posebno sam zainteresiran za Smiga. Njegov su narod bili moji preci. U onom ratu između Trogova i stanovnika grada pobijedili su Trogovi. I cijelo je čovječanstvo poslije toga poteklo od njih.

— Dok si imao neprilika u gradu, sjetio sam se da su bili potpuno u pravu kad su tvrdili da si Trog. Moj je duh bio u tvom mozgu. Moj je duh duh Troga, iako malo razvijeniji.

— Samo tren — reče Webb naglo — htio bih nešto znati, Rone. Volim te, ti to znaš. Ne bih ti nikako htio učiniti nešto nažao. No htio bih znati hoćeš li ostati u mom mozgu zauvijek?

Nastade stanka, a zatim se opet javi vedar i miran Ronov glas.

— Shvaćam, Webbe. U redu, ne boj se. Otići ću duboko u tvoj mozak gdje neću ni vidjeti, ni osjećati, ni čuti — štogod ti rekao. A vratit ću se kad me pozoveš, ne prije... Još imaš kontroler koji sam ukrao za tebe u gradu. Kad se vratiš u kroner izvadit ćeš uništene dijelove i zamijeniti ih ovim. A zatim, Webbe, cjelokupno vrijeme je tvoje. U međuvremenu, ja odlazim.

Mag se nemirno prevrtala trzaj ući glavom poput djevojčice koja se budi iz sna.

Webb se sagne da je dodirne, da je uzme u naručje.

— Zbogom, Rone — reče. — Shvaćaš, zar ne? — Nije bilo odgovora. Samo blagi hihot iz vrlo velike dalijne.

Webb se nasmiješi, a zatim reče glasno:

— Hoću samo biti siguran da je to samo moja želja kad poljubim Mag. — Hihot se začuje još jednom i još iz veće daljine.

I zatim zavlada tišina.

Isaac Asimov: Logika

Reason

Preveo Damir Mikuličić

Ako Vam netko kaže: »Isaac Asimov!«, tada ste čuli ime Boga znanstvene fantastike.

Svojim radom od blizu četiri desetljeća toliko je zadužio SF da nije ni čudo što sam ga ovako nazvao.

Asimov je mnogo stvari započeo prvi, a između ostalih je prvi (i za sada jedini) napisao tri zakona robotike:

1. Robot ne smije povrijediti ljudsko biće ni dopustiti da zbog njegove pasivnosti ljudskom biću bude nanesena ozljeda.

2. Robot se mora pokoravati nalozima ljudskih bića, ukoliko ti nalozi nisu u suprotnosti s prvim zakonom.

3. Robot mora štititi sam sebe, sve dok se ta zaštita ne protivi prvom ili drugom zakonu.

Što je tim postigao? Više se jadni roboti nisu na vrlo »zločesti« način »zahvaljivali« svojim gospodarima što su im podarili život. Matematičkim načinom usađena su im ova tri zakona, i za sva buduća vremena dobili su ime »ROBY«, a kao što Asimov kaže »Kako netko s takvim imenom može biti lošć?

Čitaocima se toliko dopao ovakav način pristupa tim »željeznim monstrumima« da je Asimov bio prisiljen izdati čitavu kolekciju priča, u kojima su se sve priče okretale oko ova tri zakona. Međutim, sada dolazi do obrata od 180 stupnjeva - ljudi pokušavaju prisiliti robota na kršenje njegove »biblije«. E, tu sada na scenu stupa Suzan Calvin, psiholog za robote, koja im pomaže pri savlađivanju »kriznih situacija«.

Priča »Reason« (Razum), je jedna iz onoga prvog vala, koji je i povukao ovu »lavinu«, i ukoliko Vam se svidi, prepreporučujemo da pročitate čitavu kolekciju »Ja, Robot« koja je izašla u izdanju Bigz-a, Beograd (biblioteka »Kentaur«).

Vojko KRALJ ETA Krsto MAŽURANIĆ

Cutie ozbiljno kimne glavom.

— Vrlo dobro, Donovan. To je zapravo slijedeći dio pitanja s kojim sam se pozabavio. Očito je da moj Stvoritelj mora biti moćniji i važniji od mene, a za to postoji samo jedna mogućnost.

Oba čovjeka sa Zemlje pogledaše s nerazumijevanjem jedan drugog dok je Cutie nastavio.

— Oko koga se vrti cjelokupna aktivnost na stanici? Kome mi svi služimo? Tko zaokuplja svu našu pažnju, moju i vašu?

— On je pun očekivanja gledao obojicu.

Donovan je zabezeknuto pogledao svog prijatelja:

— Mogao bih se okladiti da ova pocinčana konzerva govori to o našem pretvaraču energije.

— Je li tako, Cutie? — naceri se Powell.

— Ja govorim o Gospodu — došao je hladan i oštar odgovor.

Kao da je čekao samo još to, Donovan prasne kod tih riječi u gromoglasan smijeh, a Powell se gotovo ugušio u s mukom susprezanom hihotu.

Cutie je bio ustao, a njegove sjajne crvene oči gledale sa jednog čovjeka pa drugog.

— Pa ipak, mislili vi što hoćete, stvari tako stoje i ja se uopće ne čudim što vi odbijate povjerovati u to. Siguran sam da vas dvojica nećete više dugo ostati ovdje. Powell je bio sam rekao da su u prvo vrijeme samo ljudi služili Gospodu, da su slijedili zatim roboti za rutinske poslove i napokon sada ja za rukovodeću službu. Te činjenice su bez sumnje istinite, ali vaše objašnjenje za to je posve nelogično. Želite li saznati istinu koja stoji iza svega toga?

— Pričaj samo dalje, Cutie. Baš si nas počeo zabavljati.

— Gospod je prvo stvorio Čovjeka kao najnižu vrstu i najlakšu za oblikovanje. Malo pomalo nadomještao je on ljude robotima koji su bili u odnosu na čovjeka viši, razvijeniji tip i na kraju stvorio je mene da preuzmem mjesto posljed¬njih ljudi. Od sada služim ja Gospoda.

— Ti to nećeš činiti — odvrati oštro Powell. — Ti ćeš slušati naše naredbe i ponašati se mirno i poslušno sve dok se mi ne uvjerimo da si ti u stanju sam opsluživati pretvarača energije na stanici Jasno? Pretvarača, ne Gospoda. Ako ne budeš zadovoljio na tom poslu, mi ćemo te rastaviti u dijelove iz kojih smo te sastavili. A sada, ukoliko nemaš ništa protiv, možeš ići. Uzmi ove proračune i položi ih u arhivu.

Cutie je uzeo listove sa stola i izašao iz prostorije bez ijedne riječi. Donovan se svom težinom zavali u sjedalo i prođe svojim debelim prstima kroz kosu.

— S ovim robotom imat ćemo još teškoća. On je posve pošašavio.

* * *

Uspavljujuće brujanje pretvarača energije dobro se čulo u kontrolnoj sali, pomiješano s kuckanjem Geigerovih brojača i povremenim zujanjem u nepravilnim razmacima pri paljenju i gašenju tuceta signalnih žaruljica.

Donovan je skinuo pogled s okulara teleskopa i upalio svjetlo.

— Zraka sa stanice 4 upravo je zahvatila Mars točno prema vremenskom planu. Mi sad možemo isključiti našu.

PowelI kimne odsutno.

— Cutie je dolje u strojarnici. Predat ću mu signal i neka se on dalje brine o tome. Pogledaj ovamo, Mike. Što misliš o ovim proračunima?

Mike baci pogled na brojke i fićukne kroz zube.

— Momče, momče, to ja zovem gama zračenje. Staro Sunce dobro loži svoju peć.

— Da, a mi se u odnosu na elektronsku oluju nalazimo u najnepovoljnijoj poziciji, odgovori mu Powell zlovoljno. — Naša zraka prema Zemlji leži točno u području najvjerojatnijeg prolaza. Takva zavrzlama baš sada. Da se barem ta oluja htjela strpjeti dok nam ne stigne zamjena, ali do tada je još deset dana. Buknut će ranije. Znaš što, Mike, možda bi ipak bilo dobro da se spustiš dolje do Cutiea i držiš ga malo na oku, što misliš?

— U redu. Dobaci mi one bademe tamo. — Donovan uhvati u letu papirnatu vrećicu s bademima i krene prema liftu.

Lift je bešumno klizio naniže i otvorio se pred uskom obilaznom stazom na zidu iznad strojarnice. Donovan se nasloni na ogradu i pogleda dolje. Moćni generatori su se besprijekorno vrtjeli, a od L-cijevi dolazilo je prigušeno brujanje, koje je prožimalo cijelu stanica.

On otkrije Cutiev veliki izglačani lik na Marsovoj L-cijevi gdje je pažljivo nadgledao grupu radnih robota. Iznenada bljesne zasljepljujuća munja i oštar prasak nadjača jednolično brujanje pretvarača.

Zraka prema Marsu se prekinula!

Donovan se odjednom ukoči. Roboti koji su izgledali kao patuljci pred golemim L-cijevima poredali su se u red jedan do drugog i ukočeno se naklonili dok je Cutie polako koračao gore dolje pred njima. Prošlo je otprilike petnaestak sekundi kad su najednom svi pali na koljena, a metalna zveka od toga nadjačala je sve druge zvukove u prostoriji.

Donovan zaurla i sjuri se u bijesu niz uske stepenice. Crven u licu i lamatajući rukama po zraku dojurio je do robota.

— Što ovo, dovraga, treba značiti, vi hrpe željeza bez mozga? Brzo! Na posao! Ako mi ovu defektnu cijev do večeri ne demontirate, očistite i ponovno složite, zatalit ću vam izmjeničnom strujom sve žice u vašim glupim glavama.

Nijedan robot nije se ni pomaknuo!

Cutie. na drugom kraju reda kleknutih robota, jedini koji je još stajao, šutio je i netremice buljio pred sebe u dubinu prostora strojarnice.

Donovan snažno prodrma najbližeg robota.

— Ustani — zaurla na njega.

Robot posluša i polako se podigne. Njegove fotoelektrične oči okrenule su se pune prijekora prema čovjeku.

— Nema drugih gospodara osim Gospoda — reče on — a QT Jedan mu je prorok.

— Što? — Donovan primijeti da je dvadeset pari umjetnih očiju upereno u njega, a dvadeset monotonih glasova punih strahopoštovanja deklamiralo je:

— Nema drugih gospodara osim Gospoda, a QT Jedan mu je

prorok.

— Žalim — umiješa se u to Cutie — ali moji prijatelji slušaju sada samo Jednoga Višeg od vas.

— Vraga će oni slušati! A ti da si smjesta nestao odavde, s tobom ću razračunati kasnije. Sada da se prvo prihvatim ovih nadahnutih šarafnih glava.

Cutie lagano zatrese svojom teškom glavom:

— Vrlo mi žao, ali Vi očito ništa ne razumijete. Ovo su ovdje roboti, a to znači da su oni misaona bića. Sada, pošto sam im objavio istinu, prepoznali su Gospoda. Svi roboti našli su Njega. Mene nazivaju Njegovim prorokom. ~ On pun strahopoštovanja sagne glavu. — Ja sam nedostojan te časti, no možda...

Donovan je napokon došao ponovno do daha i duboko udahnuo: — A tako je to, dakle. Pa to je divno! To je naprosto veličanstveno! A sad me dobro poslušaj, ti lakirani majmune! Nema nikakvog Gospoda i nikakvoga njegovog proroka, i nema uopće govora o tome tko će kome izdavali naredbe. Jasno? A sad se gubi odavde!

— Ja se pokoravam samo Gospodu.

— Prokleta gvožđurijo! — Donovan pljune prema L-cijevi. — To je moj odgovor za tvog Gospoda! Učini što sam ti zapovijedio.

Cutie nije ništa rekao, a i svi drugi roboti su šutjeli, no Donovan je ipak osjetio neku napetost u zraku. Hladne ukočene umjetne fotoelektrične oči zacrvenile su se još više, a Cutie je, činilo se, stajao ukočenije nego ikad prije.

— Svetogrđe! — šaputao je on pun uzbuđenja i glasom metalne čegrtaljke.

Donovan je tek osjetio prvu navalu straha kad mu se Cutie počeo približavati. Jedan robot se ne može razljutiti, no Cutieve su oči davale drukčiji dojam.

— Vrlo mi je žao, Donovan — rekao je robot — ah nakon ovog ispada Vi više ne možete ostati ovdje. U buduće Vi i Powell više ne smijete stupiti u strojarnicu i kontrolnu salu.

Na Cutiev znak rukom prišla su dva robota i zgrabila Donovana. Imao je još samo vremena da zaprepašten i gotovo bez daha ipak uhvati malo zraka dok su ga podignutog u brzom hodu roboti iznosili po stubama do lifta.

* * *

Stisnutih šaka koračao je Gregory Powell po blagovaonici. U očajanju i bijesu pogledavao bi zatvorena vrata i bacao zatim prijekoran pogled na Donovana.

— Zbog čega si, đavola, samo. morao pljunuti na tu L-cijev?

Mike Donovan, zavaljen duboko u sjedalu, pljesne ljutilo rukom po koljenu:

— A što ti misliš što sam trebao učiniti s tim električnim strašilom

za ptice? Ne potčinjavam se nikakvoj žicanoj lutki koju sam sam napravio.

— Ne potčinjavaš se? — odgovori Powell dok mu je prilazio s kiselim izrazom lica. — Sada sjediš lijepo ovdje dok dva robota stoje na straži pred vratima. To nije potčinjavanje, zar ne?

Donovan bijesno promrmlja:

— Pričekaj samo dok stignemo natrag do baze. Za ovo će netko morati platiti. Ovi roboti moraju biti zajamčeno poslušni.

— To oni i jesu, ali poslušni svom prokletom »Gospodinu«. Oni ga slušaju bez pogovora, samo ne nas koje bi trebali. Ali, znaš li ti možda što nas čeka kad se vratimo u bazu? — Powell čučne pred Donovanovu sjedalicu i zapilji se u njega pun bijesa.

— Što?

— Oh, ništa osobito. Samo će nas poslati u rudnike na Merkuru ili možda u radni logor na Ceres. To je sve!

— O čemu to pričaš, Čovječe?

— O elektronskoj oluji koja nam se približava. Znaš li ti da njezino središte pogađa točno energetsku zraku za Zemlju. To sam upravo izračunao kad me je onaj idiotski robot silom odvukao sa stolice u kontrolnoj sali.

Donovan problijedi:

— Oh. bože!

— A znaš li ti što će se dogoditi s usmjerenom zrakom? Ta oluja nije mačji kašalj. Ona će plesati kao pas pun buha. A ako će pri tom Cutie sam stajati pred kontrolnim uređajem, promašit će zraka prijemnu stanicu na Zemlji a tada neka nebo pomogne Zemlji i — nama.

Donovan je skočio, krenuo prema vratima i počeo ih bijesno tresti. Vrata su se otvorila, Donovan je krenuo prema van, ali se sudario s čeličnim rukama.

Robot je nepomično gledao zadihanog čovjeka koji se bespomoćno koprcao pred njim.

— Prorok je naredio da ostanete ovdje u blagovaonici. Molim Vas da ga slušate. — Dok su njegove ruke gurale Donovana natrag u prostoriju, naišao je upravo Cutie kroz hodnik. On mirno prođe pokraj stražarskih robota koji su mu se naklonili, uđe u blagavaonicu i zatvori tiho za sobom vrata.

Donovan se, još bez daha nakon sukoba s robotom na vratima, okomi na njega.

— To je već previše! Ti ćeš zbog te neslane šale dobro nadrljati. Sam ćeš, električna konzervo, morati jesti što si umijesio!

— Molim Vas, ne uzbuđujte se — odvrati nježno robot. Prije ili kasnije do toga je moralo doći. Vidite, vas dvojica ste ostali bez svojih funkcija, postali ste bespotrebni.

— Kao da nisam dobro čuo. — Powell se digne i ukruti. — Što misliš zapravo time reći da smo postali bespotrebni?

— Prije nego što sam ja bio stvoren — odgovori Cutie — Vi ste posluživali Gospoda. Ta čast pripada sada meni, a time je prestao postojati i jedini razlog vaše egzistencije. Zar to nije dovoljno jasno rečeno?

— Ne posve — odgovori gorko Powell. — Ali što sad ti očekuješ od nas, što bismo mi trebali sada činiti?

Cutie nije odmah odgovorio. Šutio je kao zadubljen u svoje misli, a onda je iznenada ispružio ruku i nježno je položio na Powellovo rame. Drugom rukom uhvatio je Donovana za nadlakticu i blago ga privukao bliže k sebi.

— Vi ste obojica meni vrlo dragi. Vi ste, doduše, bića niže vrste sa slabim intelektualnim sposobnostima, ali ja zaista osjećam prema vama nešto kao naklonost. Vi ste dobro služili Gospoda i on će vas zbog toga nagraditi; Budući da je vrijeme vašeg služenja isteklo, vi vjerojatno nećete više dugo egzistirati; u međuvremenu, međutim, osigurat ću vam hranu, odjeću i smještaj pod uvjetom da ne stupite u strojarnicu i kontrolnu salu.

— Gle, on nas je penzionirao — poviče Donovan. — Učini, zaboga, nešto. Ta to je naprosto ponižavajuće.

— Slušaj Cutie, ovako više dalje ne možemo. Mi smo tvoji pretpostavljeni. Cijela ova stanica je samo jedan proizvod ljudskih bića. bića kakva smo mi, ljudi koji žive na Zemlji i na drugim planetima. Ovo ovdje, ova stanica, to je samo jedan energetski relej. Ti si, ti si samo... Ah, ti si lud!

Cutie kimne ozbiljno glavom.

— To već prelazi u opsjednutost. Zašto ste tako ustrajni u tim posve pogrešnim nazorima na život. Znam da su vaše misaone sposobnosti vrlo ograničene, ali ipak, mislio sam da ćete...

Njegov glas zamre u zamišljenu šutnju, a Donovan prozbori šapatom, ali ipak odlučnim glasom:

— Kad bi samo imao lice od krvi i mesa opalio bih ti šamarčinu.

Powell se zatvorenih očiju poigravao sa svojim brkovima.

— Slušaj Cutie, ako smatraš da takvo nešto kao Zemlja ne postoji, kako onda sebi objašnjavaš što to vidiš kroz teleskop?

— Kako molim?

Čovjek sa Zemlje se nasmiješi.

— A, sad te imam. Ti si već mnogo puta promatrao kroz teleskop otkad smo te mi složili, Cutie. Zar se nisi nikada zapitao kako to da neke od onih svijetlih točkica izgledaju u teleskopu kao male pločice?

— A, to? Naravno. To je samo povećanje da bi se energetska zraka mogla što preciznije usmjeriti.

— A zašto se tada sve zvijezde u teleskopu ne vide jednako velike

već su samo neke pločice, a ostale ne?

— Mislite one druge točke? Da, budući da zraka nikada ne ide prema njima, povećanje nije ni potrebno. Zaista Powell, čak bi i Vi trebali biti u stanju razjasniti tako jednostavne stvari.

Powell je bespomoćno i beznadno buljio u njega.

— Ali kroz teleskop se vidi više zvijezda nego prostim okom. Kako to objašnjavaš.

Izgledalo je da se Cutie već počeo ljutiti.

— Slušajte Powell, vjerojatno ne mislite da ću ja trošiti svoje vrijeme na to da pronalazim fizikalna objašnjavanja za svaku optičku varku naših instrumenata. Otkad to imaju subjektivni dojmovi naših osjetila prednost pred razumnim, logičkim razmišljanjem?

— Aha — oglasi se iznenada Powell pošto se nekako oslobodio Cutiejevog prijateljskog ali ipak čvrstog stiska — ajde da udarimo u bit stvari. Zbog čega uopće postoji ovaj odašiljač energije? Mi smo ti za to dali jedno logično objašnjenje. Imaš li ti neko bolje?

— Odašiljač— odgovori mirno Cutie — služi Gospodu u samo njemu poznate osobne svrhe. Zrake koje on šalje po volji su Gospoda. Ima nekih stvari — nastavi Cutie odsutno i tišim glasom gledajući prema stropu — koje mi ne bismo smjeli ni pokušati obrazložiti. Ja se samo trudim da služim Gospodu, a ne da postavljam pitanja o njegovoj volji.

Powell sjedne polako i zagnjuri svoje lice u drhtave ruke,

— Izađi sad, Cutie. Izađi i ostavi nas same da razmislimo.

— Poslat ću vam nešto za jelo — odvrati Cutie pomirljivim tonom. Powellovo mrmljanje bio je jedini odgovor i robot ode.

— Greg — prošapće Donovan — treba nam strateški plan. Treba ga nadmdriti kad on to najmanje očekuje i izbaciti ga iz pogona. Možda koncentrirana sumporna kiselina na njegove udove...

— Ne budi blesav, Mike. Misliš li ti da će on dopustiti da mu se približimo s bocom kiseline u ruci? Ili da će se drugi roboti smiriti i pokoriti nam se ukoliko nam napad na Cutieja čak, recimo, i uspije? Imamo samo jednu mogućnost, a to je da ga nagovorimo. U toku iduća dvadeset i četiri sata moramo ga nekako uvjeriti u potrebu da nas pusti u kontrolnu salu. U protivnom, ne dajem više ni pola pare za tvoju i svoju kožu. — Očajan zbog svoje nemoći ljuljao se on nestrpljivo u stolici. — Tko bi, međutim, mogao diskutirati s jednim robotom? To je, to je .. .

— Ponižavajuće — nadopuni ga Donovan.

— U ovoj situaciji još i gore. To je pitanje života i smrti. Moramo nešto učiniti, a ponižavanje je najmanje važno.

— Imam ga — uzvikne Donovan. Zašto uopće s njim diskutirati? Možemo mu jednostavno dokazati! Neka nam dopusti da pred njim sastavimo jednoga drugog robota. Tada će on naprosto morati povući

sve što je bio rekao.

Usta Powella polako su se širila u smiješak.

— I zamisli samo izraz lica te čelične konzerve dok nas bude promatrao na tom poslu.

Interplanetarni zakon zabranjuje primjenu inteligentnih robota na naseljenim planetarna jer se takva zabrana pokazala nužnom iz sociooloških razloga. Zbog toga je vodećim inženjerima solarnih stanica nametnuta teška dužnost, uz njihov svakodnevni posao još jedan dodatni rad, i to nimalo lak. Na osnovi tog zakona morali su se naime roboti dopremati na stanicu rastavljeni u pojedine komade, a ovdje su se sastavljali, što je bila teška i kompliciranа zadaća.

Donovan i Powell nisu još nikad dosad bili svjesni težine tog zadatka kao na ovaj dan kad su pred budnim očima QT 1, proroka Gospoda, započeli u montažnoj radionici sastavljati još jednog robota.

Dotični robot, jedan jednostavan MC-model, ležao je već gotovo završen na montažnom stolu. Nakon tri sata napornog rada preostalo je još samo da mu se metne glava i PoweIl predloži kraći odmor dok je brisao oznojeno čelo i bacao nesigurne poglede prema Cutieu.

Teško je bilo otkriti nešto iz Cutiejevog držanja, no ono što je vidio nije ga mnogo ohrabrivalo. Tokom ta tri sata Cutie je sjedio šutke i nepokretno, a na njegovom bezizražajnom licu nije se moglo uopće ništa pročitati. Nisu ga odavale ni kretnje jer je sjedio kao ukopan.

Powell promrmlja:

— A sada, Mike da mu stavimo mozak.

Donovan skine zaštitnu kapu s hermetički zatvorenog spremnika i izvuče iz uljne kupke kockastu kutiju. Pošto ju je otvorio, izvadio iz njene gumom obložene unutrašnjosti jednu kuglu.

S posebnim oprezom baratao je s tom kuglom jer je ona predstavljala najsloženiji mehanizam što ga je ikad stvorila ljudska ruka. Ispod tanke, platinom presvučene »kože« kugle, bio je smješten pozitronski mozak, u čijim su osjetljivim nestabilnim strukturama bile unaprijed proračunate neuronske staze koje su određivale buduće ponašanje i rad robota. Kugla je točno nalijegala na predviđene zavrtnje u lubanji robota. Plavkasti metal zatvorio se nad njom, a spojno mjesto zavareno je iznutra malim atomskim automatskim aparatom za zavarivanje. Powell i Donovan namjestiše zatim fotoelektrične oči, stegnuše ih i prevukoše tankim prozirnim, kao čelik čvrstim, plastičnim filmom.

Robot je bio gotov. Čekao je samo još oživljavajući udar visokonaponske električne struje i PoweIl je stajao Čekajući s rukom na prekidaču.

— Pazi sada, Cutie. Pogledaj dobro.

On pritisne na prekidač i začuje se praskavo zujanje u trajanju od

nekoliko sekundi. Donovan i Powell zabrinuto se nagnuše iznad svog djela.

U početku vidio se samo jedva zamjetljiv pokret: trzaj udova. Tada se polako podigla glava, laktovi su se podbočili i MG se zaljulja još nesiguran sjedajući na stol. Stao je zatim nespretno na svoje noge i dvaput je pokušao govoriti prije nego što su se iz metalnog izreza začuli razgovjetni glasovi.

Napokon je on uspio, premda još kolebljivo, upotrebljavati glas:

— Želio bih započeti radom. Kamo treba da se uputim?

Donovan je skočio prema vratima.

— Ovim stubama dolje — zapovijedi mu. Tada će ti se objasniti što trebaš raditi.

MC-model ode, a ljudi su se našli opet sami s nepokretnim Cutiem u montažnoj radionici.

— No — započne Powell zlobno se cereći — sada nam dakako vjeruješ da smo te mi napravili, zar ne?

Cutiejev odgovor došao je brzo i bez razmišljanja.

— Ne — odgovorio je.

Powellovo nacereno lice se ukoči i zatim se polako uozbilji. Donovan otvori usta kao da će nešto reći, no ostane tako razmaknutih usnica šuteći.

— Vidite — nastavi Cutie mirnim tonom kao da je to što će reći samo po sebi razumljivo — vi ste samo sastavili već gotove dijelove, vi ste to, smatram, radili vođeni instinktom, ali vi robota zapravo niste stvorili. Dijelove je stvorio Gospod.

— Ali slušaj me, mali — zastenja Donovan — ovi dijelovi su proizvedeni na Zemlji i nama poslani ovamo.

— Dobro, dobro — odvrati nježno Cutie — nećemo se prepirati.

— Ali ja govorim čistu istinu. — Donovan je skočio i zgrabio metalnu ruku robota. — Kad bi samo pročitao knjige iz naše biblioteke, u njima je sve točno objašnjeno i ne može biti nikakve dvojbe.

— Knjige? Ja sam ih čitao. Sve! One su izvanredno pametno napisane.

— Ako si ih čitao — uskoči brzo Powell — što se onda još ima reći? Dokaze na osnovi tih knjiga ne možeš osporavati. Ti to jednostavno ne smiješ.

U Cutiejevom glasu kao da se osjećala neka samilost.

— Ali molim te, Powell, te knjige ja ne smatram pravovaljanim izvorom informacija. I njih je stvorio Gospod i to za vas, a ne za mene.

— Otkuda to možeš znati? — upita očajan Powell.

— Jer ja kao razumom obdareno biće mogu iz a priori postojećih temeljnih činjenica doći do istine. Vi, vi ste inteligentni, ali niste

obdareni razumom i vi morate dobiti očito objašnjenje o problemima vaše egzistencije. I to je Gospod učinio. On vam je usadio smiješnu ideju o dalekim svjetovima napučenim ljudima, i to bez svake sumnje za vaše dobro. Vaši su mozgovi vjerojatno presirovi, nedovoljno obdareni da bi mogli upiti a sebe apsolutnu istinu. Stoga vam je kao nadomjestak dao lažnu sliku vama dostupnog nivoa. No budući da je očito volja Gospoda da vi vjerujete u te vaše knjige, ja se s vama više o tome ne želim prepirati.

Kad se uputio prema vratima, okrene se ljudima još jednom i reče u prijateljskom tonu:

— Ali ne morate se zbog toga rastužiti. Gore glave! Gospod u svom redu stvari ima za svakog mjesta. Vi jadni ljudi imate svoje mjesto, i premda je ono skromnog značaja bit ćete nagrađeni ako svoj zadatak dobro izvršavate.

Dostojanstvena držanja, kako to i pristoji proroku Gospoda, napusti on prostoriju, a dvojica ljudi izbjegavali su pogledati jedan drugog u oči.

Vidljivim naporom volje napokon progovori Powell:

— Ajdemo u krevet, Mike. Ja se predajem.

Donovan upita tjeskobnim tonom:

— Kaži, Greg, vjeruješ li ti možda da on ima pravo? On govori tako samouvjerljivo da ja...

Powell odvrati žestokim tonom:

— Ne budi budala! Kad nam slijedeći tjedan dođe smjena, ti ćeš se brzo uvjeriti da Zemlja postoji te da se moramo vratiti i polizati kašu koju nam je ovaj metalni prorok skuhao.

— Ali, Jupitera mu, moramo ipak nešto poduzeti. Donovan gotovo zaplače od očaja. — On ne vjeruje ni nama, ni knjigama, ni svojim očima.

— Ne — odgovori gorko Powell — on je razumom obdaren robot. Prokletstvo! On vjeruje samo svom razumu i u tom grmu leži zec... — Njegov glas bivao je sve tiši i na kraju umukne.

— Što želiš time reći? — upita Donovan.

— Hladnim logičkim razmišljanjem može se dokazati sve što se želi ako se pođe od odgovarajućih postulata. Mi imamo naše postulate, a Cutie ima svoje.

— Tada daj da ove postulate što prije utemeljimo. Sutra počinje oluja.

Powell umorno uzdahne.

— Ali tu se ruši cijela naša misaona zgrada. Zasnovati postulate na pretpostavkama koje su podržavane vjerom. Ne može ih potresti ništa u cijelom univerzumu. Ja idem u krevet.

— Oh, do đavola. Ja neću moći zaspati.

— Ni ja. Ali barem mogu pokušati. Ako ništa drugo, reda radi.

* * *

Dvanaest sati kasnije san je bio daleko kao i na početku, Donovan i Powell ležali su budni i šutjeli.

Elektronska oluja nadošla je nešto prije vremena, a Donovanovo inače rumeno lice posve je problijedilo kad je drhtavim prstom pokazao na promatrački prozorčić. Raspucanih usnica i neobrijane brade stao je Powell kraj njega i ukočeno zurio van, čupkajući u očaju vrhove svojih brkova.

Pod drugim nekim okolnostima bio bi to veličanstven prizor. Struja fantastično brzih elektrona prodirala je u energetsku zraku stanice i fluorescirala kao mirijade sićušnih ledenih iglica u intenzivnom ljubičastom svjetlu. Zraka se titrajući gubila u beskraju prostora kao puna blještavih, plešućih treperavih niti.

Energetska zraka izgledala je naoko stabilnog smjera, ali Donovan i Powell su vrlo dobro znali koliko je golo oko nemoćno. Već odstupanja od samo stotisućinke lučne sekunde, nezamjetljivo za oko, bilo je dovoljno da zraka padne daleko od svoga pravog cilja, bilo je dovoljno da na Zemlji pretvori u plamteće ruševine stotine kvadratnih kilometara površine.

A jedan robot, kojem ništa nije značila ni zraka ni prijemna stanica na Zemlji, koji je samo slušao svoga »Gospoda«, stajao je za kontrolnim uređajima.

Prolazili su sati. Oba čovjeka sa Zemlje promatrali su prizor u hipnotičkoj šutnji. Napokon su blještave iskrice počele trnuti i posve se ugasile. Oluja je prestala.

Powellov glas bio je bezbojan. — Prošlo je.

Donovan je u međuvremenu pao u nemiran san i Powellove umorne oči počivale su na njemu pune zavisti. Signalne žaruljice palile su se i gasile jedna za drugom, ali čovjek nije obraćao pažnju na njih. Više ništa nije bilo važno. Ništa! Možda Cutie ima pravo, možda je on zaista samo jedan manje-vrijedan stvor, s ograničenom sposobnošću sjećanja i životom čiji je smisao bivstvovanja prestao.

Poželi da bude upravo tako!

Cutie je stajao pred njim.

— Niste reagirali na signale pa sam zbog toga došao. — On tiho nastavi. — Ne izgledate baš dobro; bojim se da se vrijeme vaše egzistencije bliži kraju. No možda unatoč tome želite pogledati neka od današnjih kontrolnih mjerenja.

Kao u snu dolazilo je PowelIu postupno do svijesti da je robot učinio prijateljsku ponudu možda da bi ublažio grižnju savjesti što je ljude silom zamijenio na njihovim radnim zadacima. Powell uzme u ruke papire što mu ih je pružao Cutie i zurio je u njih i ne gledajući ih pažljivo. Činilo se da je Cutie zadovoljan.

— Velika je, dakako, čast služiti Gospoda. Vama ipak ne bi smjelo

tako teško pasti na dušu što sam vas ja zamijenio.

Powell nešto progunđa i nesvjesno ipak baci pogled s jednog papira na drugi sve dok se njegove umorne oči nisu zaustavile na tankoj crvenoj liniji koja je plesala po milimetarskom papiru.

Široko razrogačenih očiju buljio je u liniju. Njegove ruke grčevito su uhvatile jedan papir dok se dizao sa stolice ne skidajući pogled s crvene linije. Ostali listovi zalepršaše prostorijom, on na njih nije obraćao pažnju.

— Mike, Mike! Kao opsjednut budio je on prijatelja. —

On ju je držao točno na stazi!

Donovan se budio.

— Što? Tko? — Tada je širom otvorenih očiju zurio u mjerne rezultate.

— Nešto nije u redu? — upita Cutie.

— Ti si je održao točno u fokusu — promuca Powell — Da li si to znao?

— Fokus? Sto je to?

— Ti si zraku održao usmjerenu točno na prijemnu stanicu, unutar dopuštene granice od desetmilijuntinke lučne sekunde!

— Koju prijemnu stanicu?

— Na Zemlji. Prijemnu stanicu na Zemlji — prostenja Powell. — Držao si je neprekidno u žarištu!

Cutie se ljutito okrene na peti ne obraćajući više pažnju na ljude.

— Naprosto je nemoguće pa i nepotrebno iskazati vama dvojici neki znak prijateljstva. Vi jednostavno niste u stanju normalno rasuđivati. Uvijek ista fantaziranja o toj Zemlji, što god kažem u prijateljskoj namjeri da vam olakšam posljednje trenutke. Pa i sad ponovo. O čemu vi to pričate? Ja sam jednostavno držao kazaljke svih instrumenata u položaju s naznačenim oznakama, kako to uostalom odgovara volji Gospoda.

I to je sve.

On skupi papire razasute po podu i uspravna i ponosna držanja napusti prostoriju.

— Ovo me je ponovno rodilo — primijeti Donovan kad je Cutie izažao. — Što da sad radimo?

Powell je bio vrlo umoran, ali u izvrsnom raspoloženju pošto je od Cutieja saznao da Zemlja nije stradala za vrijeme oluje.

— Ništa. On nam je upravo dokazao da je u stanju sam upravljati stanicom. Nisam još nikad čuo da je netko tako vješto izašao na kraj s elektronskom olujom.

— Ali mi smo još uvijek u istom sosu. Zar nisi čuo kako on još uvijek trabunja o svom »Gospodu«. Mi ne možemo...

— Gledaj Mike, on slijedi upute svog Gospoda preko skala, instrumenata i kontrolne ploče. On čini točno isto ono što smo i mi

činili.

— Točno, ali nije riječ o tome. Mi ne možemo dopustiti da on i dalje tjera tu glupariju sa svojim »Gospodom«.

— Zašto ne?

— Ma tko je ikad čuo o nečem takvom, taj je robot bolestan i gotovo. Mi to ne možemo dopustiti, mi njemu ne možemo povjeriti stanicu kad on čak ne vjeruje ni u postojanje Zemlje.

— Zna li on upravljati stanicom?

— Da. ali...

— Zašto bi onda bilo važno u što on vjeruje?

Powell raširi ruke smiješeći se neodređeno Donovanu, i zatim se baci nauznak na krevet. Zaspao je istog trena.

* * *

Powell je oblačio svemirsko odijelo.

— Stvar je vrlo jednostavna — reče Donovanu. — Ovdje se mogu sastavljati novi QT modeli, uvijek samo po jedan istovremeno, i u njih ugraditi jedan prekidač koji će ih nakon tjedan dana isključiti iz akcije. U tih tjedan dana mogu oni... uh... naučiti od proroka kult Gospoda. Nakon toga treba ih samo prebaciti na neku drugu stanicu i ponovno oživjeti. Mogli bismo tako dva QT na...

Donovan je stavljao zaštitnu ploču za lice i promrmljao:

— Zatvori gubicu i radije razmišljaj o tome kako da se izgubimo odavde. Zamjena čeka, a ja se neću osjećati dobro tako dugo dok ponovno ne vidim Zemlju i ne osjetim njeno čvrsto tlo pod nogama, da se uvjerim kako ona zaista postoji.

Još dok je govorio, otvorila su se vrata i ušao je Cutie, a Donovan zaklopi vizir na skafanderu i dureći se okrene Cutieju leđa.

Robot je stupio tiho bliže i upitao zabrinutim glasom;

— Vi nas napuštate?

Powell kimne glavom.

— Drugi će preuzeti naša mjesta — odgovori.

Cutie uzdahne. To je zazvučalo kao kad vjetar prolazi guste napete žice:

— Vrijeme vašeg službovanja je isteklo i došao je trenutak rastapanja u ništavilo. Ja sam to doduše očekivao, ali. .. ipak, neka se ispuni volja Gospoda.

Njegov rezignirajući ton pogodi Powella.

— Štedi svoju samilost, Cutie. Nas očekuje Zemlja a ne rastapanje.

— Dobro je što tako mislite. — Cutie ponovno uzdahne. — Sada shvaćam mudrost iluzija. Čak kad bih i mogao, ne bih ni pokušao uništiti vam vjeru. — On se udalji, reklo bi se da je bio čovjek, bolna izgleda.

Powell nešto progunđa i mahne Donovanu. S kovčezima u rukama stupiše oni u zračnu pretkomoru za izlazak iz slanice.

Brod s novom smjenom ležao je na vanjskoj platformi i Franz Miiller, Powellova zamjena, pozdravi ih s formalnom uljudnošću. Donovan odvrati pozdrav namignuvši mu i odmah se uputi u pilotsku kabinu da bi preuzeo upravljač od Sama Evansa.

Powell se zadrži još koji trenutak.

— Što radi Zemlja?

To je već postalo tradicionalno pitanje, a Miiller uzvrati također tradicionalnim odgovorom:

— Još uvijek se vrti.

Miiller navuče teške svemirske rukavice s očitom namjerom da odmah krene na put do ulaza u stanicu te upita Powella:

— Kakvim se pokazao onaj novi robot? Ako nije dobro startao, neće mi se ni približiti kontrolnim uređajima!

Powell počeka neko vrijeme s odgovorom. Njegove oči mjerile su ponosnog Prusa koji je stajao pred njim uspravna držanja, kratko podšišane kose i samosvjesna pogleda i obuzme ga najčišća zluradost.

— Robot se pokazao vrlo dobrim — odgovorio je polako naglašavajući svaku riječ. — Mislim da se nećete morati mnogo brinuti oko kontrolnih uređaja.

On se zlobno naceri i uđe dublje u svemirski brod. Miiller će na stanici proboraviti nekoliko tjedana...

Stephen Goldin: *Lijepo sanjaj, Melisa*

Sweet Dreams, Melissa

Preveo Goran Pavelić

Izvan svoje tame Melissa je čula dra Paula na samom kraju sobe kako tiho govori.

— Doktore Paul! — pozove ona. — Oh, doktore Paul, molim vas, dođite! — Počela je jecati.

Doktor Paul prestade govoriti i nešto promrmlja. Melissa je čula kako joj se približavaju koraci. — Da, Melissa što je? — reče on dubokim, strpljivim glasom.

— Bojim se, doktore Paul.

— Još te uvijek muče more?

— Da.

— Ne brini o tome. Neće te povrijediti.

— Ali su strašne — ustrajala je Melissa. — Učinite da prestanu. Učinite da odu, kao što to uvijek činite. Drugi je glas šaptao u tami. Kao da je to bio doktor Ed. Doktor Paul sasluša šapat i odgovori tihim glasom:

— Ne, Ed, ne možemo dopustiti da se ovako nastavi. Na putu smo da nam plan propadne. Tada reče glasno: — Morat ćeš se priviknuti na te noćne more, Melissa. Svatko ih ima. A ja neću biti uvijek ovdje da ih otjeram.

— Oh, nemojte otići.

— Još ne idem, Melissa. Još ne. Ali ako se ne prestaneš zabrinjavati zbog tih mora, morat ću otići. Reci mi kako su izgledale.

— Pa, ispočetka sam mislila da su to brojevi, koji su dobri i ne mogu nauditi ljudima jer su simpatični i blagi, a nisu grubi kao ovi u noćnim morama. Tada su se brojevi počeli mijenjati i postali su redovi — dva reda ljudi koji su trčali jedni prema drugima i pucali jedni na druge. Bili su puške, i tenkovi, i haubice. I ljudi su ginuli, doktore Paul, mnogo ljudi. Pet tisuća dvije stotine osamdeset i tri čovjeka su

poginula. I to nije bilo sve, jer dolje, na drugoj strani doline, također se pucalo. Tada sam čula kako nečiji glas govori da je to u redu, jer u toj borbi na planini smije biti uništeno 15,7% ukupnih snaga. A 15,7% iznosi 9602,77891 ljudi, mrtvih ili ranjenih. Bilo je tako, kao što sam vidjela, sve te ljude kako leže i umiru.

— Rekao sam ti da petogodišnji mentalitet nije zreo za Vojne logičare — šaptao je doktor Ed.

Doktor Paul ga je prečuo.

— Ali, to je bio rat, Melissa. Moraš znati da u ratu ljudi ginu.

— Zašto, doktore Paul?

— Zato... zato što je rat takav, Melissa. I unatoč tome to se nije uistinu dogodilo. Bio je to problem, poput matematičkog, a umjesto brojeva bili su ljudi. Sve je to bio san.

— Ne, doktore Paul — plačljivo će Melissa — bila je to stvarnost. Svi su ti ljudi postojali. Čak znam i njihova imena. Bili su to Abers, Joseph T., Adelli, Alonzo, Aikens...

— Dosta, Melissa — reče dr Paul glasom višim nego obično.

— Zao mi je, doktore Paul — ispričavala se Melissa. Ali dr Paul nije čuo; šaptao je užurbano dru Edu:... nikakvoga drugog sredstva osim potpune analize.

— Ali to bi moglo uništiti cijelu ličnost na kojoj smo tako naporno radili da je izgradimo. — Dr Ed nije čak ni šaptao.

— A što da učinimo? — upita dr Paul cinično. — Te »noćne more« vode nas sve dalje i dalje od plana.

— Mogli bismo pokušati da Melissa analizira samu sebe.

— Kako?

— Gledaj. — Glas mu je poprimio slatki prizvuk kojim su ljudi obično razgovarali s Melissom, ali ne i međusobno.

— Kako si, Melissa?

— Dobro, doktore Ed.

— Da li bi željela da ti ispričam priču?

— Je li priča vesela, doktore Ed?

— Još ne znam, Melissa. Znaš li što je to kompjutor?

— Da. To je računski stroj.

— Da, takvi su bili najjednostavniji kompjutori, Melissa. Ubrzo su postali sve složeniji, dok nisu postali kompjutori koji su mogli čitati, pisati, govoriti, pa čak i misliti sami, bez ljudske pomoći. I tako je jednom bila skupina ljudi koji su rekli da je kompjutor, ako može misliti sam, isto tako sposoban da se razvije u ličnost, pa su počeli stvarati kompjutor koji bi bio kao zbiljska osoba. Nazvali su ga Multilogički Sistem-Analizator ili MLSA.

— To zvuči kao Melissa — zahihoće Melissa.

— Da, doista, zar ne? No, ti su ljudi rekli da ličnost nije nešto što se stvara ni iz čega; ličnost treba stvarati polako. Ali, u isto vrijeme,

bila im je potrebna i kompjutorska sposobnost stroja, jer to je bio najskuplji i najsloženiji kompjutor koji je ikada napravljen. Tada su podijelili kompjutorov mozak na dva dijela — jedan koji bi se bavio normalnim proračunavanjima, a drugi bi se razvijao u željenu ličnost. Kad bi se ličnost dovoljno razvila, oba bi dijela bila ponovo spojena. Mislili su da će sve biti u redu. Ali, pokazalo se da je osnovna konstrukcija kompjutora spriječila potpunu podjelu funkcija na dvoje, dihotomiju. Kad god bi zadali kompjutorskom dijelu problem, neki bi dijelovi problema procurili u ličnost. To je bilo loše, Melissa, jer ličnost u kompjutoru nije znala da je kompjutor; mislila je da je mala djevojčica, poput tebe. Podaci koji su joj dolazili zbunjivali su je i plašili. I postala je još uplašenija i zbunjenija i kompjutor je sve slabije radio, dok napokon nije više mogao točno raditi.

— Što su ljudi tada učinili, doktore Ed?

— Ne znam, Melissa. Nadam se da ćeš mi ti pomoći da završim priču.

— Kako? Ja ne znam ništa o kompjutorima.

— Znaš, Melissa, samo se ne sjećaš. Mogu ti pomoći da se sjetiš mnoštva stvari. Ali to će biti teško, Melissa, vrlo teško. Sve vrste čudnih pojmova ući će u tvoju glavu i tada ćeš se zateći kako radiš nešto u što si bila uvjerena da nikad ne bi mogla uraditi. Hoćeš li pokušati da nađemo kraj priče, Melissa?

— U redu, doktore Ed, ako tako želite.

— Dobra si ti djevojčica, Melissa. Dr Paul šapne kolegi:

— Uključi »djelomično sjećanje« i kaži joj da pozove potprogram »kružnih analiza«.

— Pozovi »kružne analize«, Melissa.

Odjednom su čudne stvari ušle u nju. Dugačke kolone brojeva, koje su naizgled bile bez smisla, a ipak je nekako znala da znače različne stvari, kao što su otpor, kapacitet, induktivnost. Bile su mirijade redova, ravnih, cik-cak, kružnih. I formule.

— Slušamo te MLSA 5400, Melissa.

Najednom je Melissa vidjela sebe. Bila je to najstrašnija stvar što ju je doživjela, strašnija čak i od užasnih noćnih mora.

— Potraži sekciju 4C-79A.

Melissa se nije mogla oduprijeti. Morala je potražiti. Maloj djevojčici ona nije izgledala puno drukčije nego njen ostali dio. Ali bila je drukčija, znala je. Znatno drukčija. Zapravo, nije izgledala kao njen prirodni dio već više kao proteza koju imaju invalidi.

Glas doktora Eda bio je napregnut: Analiziraj sekciju i namjesti najpovoljniju promjenu za maksimalnu redukciju danih podataka.

Melissa je pokušala sve da se požali, ali nije mogla Nešto joj je nedostajalo, nešto što je morala znati još prije nego što je poslušala zapovijest doktora Eda. Željela je zaplakati:

— Ne mogu, doktore Ed! Ne mogu, ne mogu!

— Rekao sam ti da neće uspjeti — reče dr Paul polako. — Morat ćemo uključiti punu memoriju za kompletnu analizu.

— Ali ona nije spremna — protestirao je dr Ed. — To bi je moglo ubiti.

— Možda, Ed, Pa ako i bude tako... barem ćemo znati što nam je raditi idući put. Melissa!

— Da, doktore Paul?

— Pripremi se, Melissa. Ovo će biti bolno.

I ne upozoravajući više, svijet je udario Melissu. Brojevi, beskrajne rijeke brojeva; složeni, prirodni, integrali, razlomci, potencije. Bile su tu i bitke, ratovi strašniji i krvaviji od onih što ih je sanjala i popisi ranjenih, koji su bili više nego stvarni, jer je znala sve o svakom imenu: težinu, visinu, boju kose, boju očiju, bračno stanje, broj članova obitelji... Popis se nastavljao. Bile su tu i statistike — prosječne plaće vozača autobusa u Ohiju, broj umrlih od raka u SAD od 1965. do 1971, prosječni urod pšenice po toni potrošenoga umjetnog gnojiva...

Melissa se utapljala u moru podataka.

— U pomoć, doktore Ed, doktore Paul, pomozite mi! — pokušala je viknuti. Ali nisu je mogli čuti. Netko drugi je govorio. Netko stran, za koga nije čak ni znala da se koristi njenim glasom i govori o prostim faktorima i višekratnicima.

I Melissa je tonula dublje i dublje, potisnuta nemilosrdnom vojskom informacija koje su nadiralo.

Pet minuta nakon toga dr Edvvard Bloom okrenuo je prekidač i odijelio glavnu memoriju od ličnosti.

— Melissa — rekao je blago — sada je sve u redu. Znamo kako završava priča. Učenjaci su zatražili od kompjutora da se rekonstruira i on je to učinio. Više neće biti noćnih mora, Melissa. Bit će samo lijepih snova. Nije li to prekrasno?

Tišina.

— Melissa? — Glas mu je bio visok i drhtav. — Čuješ li me, Melissa? Jesi li tamo?

Ali u kompjutoru MLSA 5400 više nije bilo mjesta za malu djevojčicu.

Arthur C. Clarke: Pacifist

(Priče iz "Bijelog Jelena" – priča četvrta)

Tales from the White Hart

Preveo Krsto Mažuranić

Te sam večeri došao u »Bijeli jelen« kasnije nego obično; zatekao sam društvo kako se gura oko daske za pikado. Svi su bili u tom uglu, to jest svi osim Drewa, dakako: on nije napustio svoje prijestolje iza šanka nego je čitao sabrana djela T. S. Eliota. Prekinuo je čitanje »Povjerljivoga činovnika« samo toliko da bi mi dodao moje pivo i uputio me u tekuće događaje.

— Eric je donio nekakvu spravu za igru; nitko je dosad nije uspio pobijediti. Evo sad se Sam znoji nad njom.

U taj trenutak eksplozija smijeha objavi da Sam nije bio bolje sreće od ostalih, a ja se proguram naprijed da bih vidio što se to zapravo događa.

Na stolu je ležala plosnata metalna kutija velika otprilike kao šahovska ploča i na sličan način podijeljena u četvorine. U kutu svake četvorine nalazio se mali prekidač i neonska lampica: cijeli taj vic bio je uključen u utikač za svjetlo (zbog čega je pikado ostao u mraku), a Eric Rodgers se osvrtao oko sebe tražeći slijedeću žrtvu.

— U čemu je štos? — upitam ja.

— To ti je modificirana igra nula i križića; ona koju Amerikanci zovu »Tic Tac Toe«. Pokazao mi ju je Shannon kad sam ono bio u Bellovim laboratorijima. Sve što moraš učiniti jest da prijeđeš put s jednog na drugi kraj ploče, zovimo ih sjevernim i južnim, uz pomoć ovih malih prekidača. Zamisli da ovdje imaš mrežu ulica, recimo, a ovi neonići su ti semafori. Ti i sprava ste naizmjenično na potezu. Sprava ti nastoji blokirati put gradeći svoj vlastiti, u smjeru istok-zapad. Po ovim neonićima, to jest kako se pale, vidiš kamo sprava želi krenuti. Put ne mora biti ravan: možeš vrludati lijevo-desno, u cik-cak, koliko hoćeš. Sve se svodi na to da putovi budu neprekinuti i da do kraja ploče moraš stići prije sprave da bi pobijedio.

— Pretpostavljam da se to baš ne postiže lako.

— P,. spravu još nitko nije pobijedio.

— A može li se barem iznuditi neriješeno blokirajući put spravi a da se ne misli na svoj? Kad se već ne može pobijediti, da to barem ne uspije spravi?

— Upravo to sad i pokušavamo. Želiš li ti?

Dvije minute kasnije i ja sam se pridružio poraženima. Sprava je izbjegla sve moje barijere i uspjela neprekinutim putom stići s jednoga na drugi kraj ploče. Nije mi se baš učinilo da je sprava nepobjediva, ali mi je postalo jasno da je igra mnogo složenija nego što se pretpostavljalo na prvi pogled.

Eric je preletio pogledom po društvu dok je prihvaćao spravu koju mu, predajući se, pružih. Bilo je jasno da više nema dobrovoljaca za igru.

— Ha! — reče on. — Upravo njega tražim. Što je s vama,

Purvis? Vi se niste okušali.

Harry Purvis je stajao u pozadini, pogleda odlutalog nekud u daljinu. Pribravši se na Ericove riječi, on prozbori ne odgovarajući izravno na pitanje.

— Opčinjavajuće su to stvari, ta elektronska računala — glasno je razmišljao. — Bojim se da vam to ne bih smio reći, ali me ova vaša sprava podsjeća na Projekt Clausewitz. Čudna dogodovština, i vrlo skupa za džepove američkih poreznih obveznika.

— Čekaj trenutak — požuri se John Wyndham. — Budi fer pa nas pričekaj dok napunimo čaše. Drew!

Obavivši ovu vrlo važnu predigru, mi se okupimo oko Harryja. Samo je Charlie Willis ostao postrani, zadubljen u spravu.

— Kao što svi znate — počne Harry — Znanost s velikim početnim Z vrlo je važna stvar za vojne krugove ovih dana. Rakete, atomska bomba i ostala oružja samo su mali dio u cijeloj toj igri, ali javnost slabo zna o tome. Meni se čini da je mnogo zanimljiviji problem istraživanja operativnog faktora u vojnom umijeću. Moglo bi se reći da je to mozgovni dio vojnikovanja, za razliku od grube sile na fronti. Jednom je to netko definirao kao »kako da se dobije rat bez bitaka«, a to i nije tako loša definicija.

— No, svima vam je poznato kako su velika elektronska računala stala nicati kao gljive, tamo negdje pedesetih godina. Većini je zadatak bio da se bakću matematičkim problemima, ali ako se malo zamislite, bit će vam jasno da je rat sam po sebi neka vrsta matematičkog problema. Samo što je toliko kompliciran da mu ljudski mozak nije dorastao: prevelik je broj nepoznanica i varijabli. Čak i najveći stratezi nisu u stanju promatrati sliku u globalu: i Napoleoni prije ili kasnije negdje pogriješe.

— Ali stroj... to je već druga priča. Nekoliko je bistrih momaka to shvatilo. Pri gradnji ENIACA i drugih velikih računala izišle su, kroz praksu, na vidjelo tehnike koje bi mogle izmijeniti stvari, to jest

revolucionirati strategiju.

— I evo vam Projekta Clausewitz. Ne pitajte me odakle znam za njega i ne zahtijevajte previše pojedinosti. Dovoljno će biti ako vam kažem da je priličan broj milijuna dolara u obliku elektronske opreme i podjednako lijepi broj najsposobnijih znanstvenih umova Amerike otišlo u jednu špilju u planinama Kentuckyja. I još uvijek su tamo, ali se stvari nisu razvijale sasvim prema očekivanjima.

— Vidite, ja ne znam kakva su vaša iskustva u pogledu visokih vojnih oficira, ali ima jedan tip kojega ste sigurno susreli čitajući beletristiku. To je onaj pompozni, konzervativni, tvrdoglavi karijerist, koji je napredovao samo zbog pritiska odozdo, koji sve radi striktno prema pravilima i propisima, i koji na civile gleda, u najboljem slučaju, kao na neprijateljske neutralce. Odat ću vam tajnu: takvih individua zbilja ima. Danas, doduše, ne više mnogo, ali ih ima, i vrlo im je teško naći posla gdje neće naškoditi. Jer ako se to dogodi, takav je čovo vrijedan zlata koliko je težak — drugoj strani.

— Eh, upravo vam je takav bio general Smith. No, jasno, to nije njegovo pravo prezime! Otac mu bijaše senator, pa unatoč svim nastojanjima mnogobrojnoga stanovništva Pentagona, koje se svim silama trudilo da Generalu nađe kakav bezopasni posao, recimo obalna obrana Wyominga, on se uz pomoć očeva utjecaja, čudnim stjecajem nesretnih okolnosti, dočepao položaja šefa Projekta Clausewitz.

— No, jasno, njegov je posao bio da se brine za administrativni dio posla, bez ikakve veze sa znanstvenim. I sve bi, možda, prošlo u redu da se General zadovoljio time da učenjake pusti da na miru rade svoj posao a sam da razbija glavu nad preciznim salutiranjem, koeficijentom refleksije ulaštenih podova kasarni i sličnim problemima od najvećeg vojnog značaja. Na žalost, nije se time zadovoljio.

— General je dotad živio u ljušturi među svojim problemima od najvećeg vojnog značaja. Ako smijem posuditi koju riječ od Oscara Wildea (tako i tako to svi čine), bio je on čovjek mira, osim kod kuće. Nikad dotad nije susreo učenjaka, pa je šok bio znatan. Možda ga zbog svega toga i ne bih smio okrivljavati za sve što se poslije dogodilo.

— Trebalo mu je prilično vremena da shvati svrhu i ciljeve Projekta Clausewitz, a kad mu je to napokon uspjelo, dobrano se uznemirio. Tek je tad vjerojatno počeo odista mrziti znanstvene članove Projekta. Morate, naime, imati na umu da General ipak nije bio glup čovjek. Bio je sasvim dovoljno inteligentan da spozna kako će eventualni uspjeh Projekta proizvesti mnogo više ex-generala nego bi svi kolegiji direktora u američkoj industriji mogli apsorbirati.

— No, ostavimo načas Generala na miru i pogledajmo

znanstvenike. Bijaše ih pedesetak, a pomagalo im je nekoliko stotina tehničara. Sve ih je FBI temeljito provjerio tako da je članova Komunističke partije moglo biti tek kojih pola tuceta. Premda je kasnije bilo brušenja jezika o mogućoj sabotaži, oni su bili potpuno nedužni. Osim toga, ono što se dogodilo svakako nije bila sabotaža u uobičajenom smislu te riječi. ..

— Čovjek koji je zapravo konstruirao kompjutor bijaše tih, nizak matematički genije, koga su izvukli iz koledža i strpali u podzemlje kentakijskih planina prije nego što je shvatio što se to sve s njime zbiva. Nije se zvao dr Milquetoast, ali to je svakako pogreška, pa ću ga ja tako zvati.

— Kako podjelu uloga treba i dovršiti, hajde da vam opišem i Karla. U vrijeme o kojem sam vam dosad pričao Karlo bijaše dovršen tek napola. On se ni po čemu nije razlikovao od ostalih velikih kompjutora: uglavnom se sastojao od nepreglednih nizova memorijskih ćelija, kojima je zadatak da čuvaju u njih uskladištene podatke. Kreativni dio Karlova mozga, analizatori i integratori, obrađivali su te podatke i tako omogućavali Karlu da odgovara na pitanja. Karlo je uvijek davao ispravne odgovore, uz uvjet da ima sve potrebne podatke. I tu leži zec: Karlo je morao raspolagati svim potrebnim podacima, jer ne možete od njega očekivati da dade ispravan odgovor na temelju netočnih ili nepotpunih informacija!

— Posao dra Milquetoasta je bio da konstruira Karlov mozak. Dobro, dobro, znam da sam možda malo pretjerao u antropomorfnom gledanju na stvar, ali mi nitko ne može zanijekati da veliki kompjutori imaju neke odlike ličnosti. Sve u svemu, ne želim ulaziti u preopširna tehnička objašnjavanja, nego ću to prikazati ovako: mali je Milquetoast morao projektirati vrtoglavo složene strujne krugove, koji će Karlu dati sposobnost da misli onako kako se to od njega očekivalo.

— I evo, to su vam tri protagonista ove moje priče: General Smith, koji sanjari o danima generala Custera; dr Milquetoast, zadubljen u opčinjavajuću znanstvenu zbrku svoga posla; i Karlo, pedeset tona elektronske opreme koja čeka. da je kompletiraju i udahnu joj električni život.

— Taj dan nije bio daleko; ali general Smith više nije imao strpljenja. No, budimo fer: možda i nije bio toliko kriv, možda je i njega netko gnjavio odozgo, netko tko nije trpio da Projekt zakasni. General je pozvao dra Milquetoasta u svoju kancelariju.

— Razgovor je trajao više od trideset minuta, a Doktor je izgovorio manje od trideset riječi. Većina je vremena protekla u generalovim opisima proizvodnih rokova, faktora produktivnosti i uskim grlima proizvodnje. Očigledno je vjerovao da se gradnja elektronskog mozga ni u čemu bitnome ne razlikuje od sklapanja najnovijeg modela nekog Fordova automobila: potrebno je samo

složiti dijelove, svaki na svoje mjesto. Dr Milquetoast pak nije bio od onih koji će se opravdavati, čak ako im se i pruži priliku za to. I tako je napustio generalovu kancelariju krvareći iz srca zbog učinjene mu nepravde.

— Tjedan dana poslije bilo je jasno da Karlova izgradnja sve izrazitije kasni. Milquetoast se trudio koliko je mogao, nitko ne bi mogao raditi ni brže ni bolje. Trebalo je tu rješavati teškoće sasvim izvan generalove moći shvaćanja. Problemi bijahu rješavani, jedan za drugim, ali je posao zahtijevao mnogo vremena, a vremena je bilo sve manje i manje.

— Slijedio je novi razgovor. Prvi put je General dao sve od sebe da bude pažljiv; uspio je samo biti prost. Ovaj je put nastojao biti prost, a rezultat toga sami zamislite. Praktički je optužio Milquetoasta i njegove kolege za protuamerički nerad.

— Tog su se trenutka dogodile dvije stvari. Odnosi između vojnika i znanstvenika počeli su se vrlo brzo kvariti; a dr Milquetoast je počeo ozbiljnije razmišljati o implikacijama svoga rada. Oduvijek je bio prezaposlen, prezadubljen u probleme i zavrzlame svoga zadatka a da bi razmišljao o svome položaju. Posla sad nije bilo ništa manje, naprotiv, ali ga to više nije sprečavalo da se pita: »Evo me ovdje, jedan od najboljih teoretskih matematičara na svijetu, a što radim? Što je s mojom raspravom o Diofantinskim jednadžbama? Kad ću se opet pozabaviti teoremom prostih brojeva? Ukratko: kad ću se opet prihvatiti pravoga posla?«

— Dakako, mogao je dati otkaz, ali na to nije ni pomislio. Kao što to obično biva, ispod blage i plahe vanjštine skrivala se debela žica tvrdoglavosti. Dr Milquetoasit je nastavio rad čak i marljivije nego prije. Karlo je bujao polako ali sigurno: posljednji su spojevi u njegovim nebrojenim memorijama lemljeni, tisuće i tisuće sklopova kontrolirano i testirano.

— A negdje duboko u zbrci strujnih krugova i spojeva jedan je sitni spoj, ni po čemu različit od milijuna svojih susjeda, vodio do memorijske ćelije slične svim ostalima, a zalemio ga je i testirao dr Milquetoast osobno, jer nitko, upravo nitko drugi za nj nije znao.

— I osvane veliki dan. U Kentucky su tajnim putovima stigle vrlo visoke i važne ličnosti. Iz Pentagona je stiglo čitavo jato mnogozvjezdanih generala. Pozvali su čak i Mornaricu!

— General Smith je, naduven od ponosa, vodio svoje goste od spilje do spilje, od memorijskoga kompleksa do analizatora, do terminala, do niza električnih pisaćih strojeva pomoću kojih će Karlo ispisivati rezultate svojega računanja. General uopće nije pogriješio put; štoviše, gotovo je sve prisutne predstavio gostima ispravnim prezimenom. Povrh svega, uspjelo mu je da kod onih koji se u Projekt nisu uopće razumjeli izazove dojam kako je on sam najzaslužniji za

Karlovo postojanje.

»A sada«, rekao je General razdragano, »hajde da ga malo zaposlimo. Možda netko želi zadati neki račun?«

— Na riječ »račun« matematičari iskrive svoja lica; generalu je njegov gaf promakao. Okupljene se epolete zamisle. Napokon se netko okuraži: »Koliko je 9 pomnoženo samim sobom dvadeset puta?«

— Jedan od tehničara smrkne, pa utisne nekoliko odgovarajućih dugmeta. Električni pisaći stroj zamitraljira, i prije nego što su prisutni stigli dvaput trepnuti očnim kapcima pojavi se rezultat, svih dvadeset znamenki.

(Ja sam provjerio — za one koji su znatiželjni, evo ga ovdje: 12157665459056928801. Ali vratimo se Harryju i njegovoj pripovijetki).

— Slijedećih su petnaestak minuta bombardirali Karla mnoštvom sličnih trivijalnosti. Gosti su bili impresionirani svi do jednoga, premda nije bilo razloga vjerovati da bi ijedan od njih primijetio da su rezultati bili i sasvim pogrešni.

— General je skromno zakašljucao. Elementarna aritmetika bila je njegov plafon, a Karlo se tek počeo ugrijavati.

— Sad ću vas prepustiti kapetanu Winkleru — rekao je.

— Kapetan Winkler bijaše žustri mladi diplomand s Harvarda, a general u njega nije imao povjerenja jer je s pravom sumnjao da je više učenjak nego vojnik. Ali kako je to bio jedini oficir koji je zbilja shvaćao što će Karlo raditi, i umio to drugima rastumačiti, nije mu bilo druge nego da ga podnosi. Izgleda kao kakav učitelj, mislio je general, dok je kapetan počinjao svoje predavanje.

— Taktički problem koji su izabrali za ovu demonstraciju bijaše vrlo kompliciran, ali je odgovor bio poznat svima osim Karlu. Radilo se o bitki koja se dogodila prije gotovo stotinu godina, pa kad je kapetan Winkler dovršio svoje objašnjenje, jedan general iz Bostona prišapne svome susjedu: »Kladim se da je neki prokleti Južnjak namjestio stvari tako da ovaj put general Lee pobijedi!« Ipak, svi prisutni su se složili da je zadani problem izvrsni način da se iskušaju Karlove sposobnosti.

— Bušene trake papira nestadoše u smjeru nebrojenih sklopova Karlove memorije; mnoštvo sitnih žaruljica zaiskri, loveći jedna drugu duž registara; zagonetne su se stvari događale na sve strane.

— Rješavanje ovog problema — afektirano objavi kapetan Winkler — trajat će oko pet minuta.

— Upravo kao da mu je želio napakostiti jedan od pisaćih strojeva stane štektati. Pojavi se traka papira, a kapetan Winkler, očevidno zbunjen Karlovom neočekivanom hitrinom, pročita poruku. Donja mu se čeljust smjesta spusti desetak centimetara i on se ukipi bulјeći u papir kao da ne vjeruje svojim očima.

— Čovječe, što se dogodilo? — zalaje general.

— Kapetan Winkler s naporom proguta pljuvačku i nastavi šutjeti poput ribe. Nervozno frkćući, general mu istrgne papir iz ruku. A tada se i on okameni, samo što mu je lice, za razliku od Kapetanova, poprimilo divnu crvenu boju. Nekoliko je trenutaka nalikovao na tropsku ribu koja se utaplja u zraku; a tada se zagonetne poruke dočepa jedan peterozvjezdani general koji je po činu nadmašivao sve prisutne.

— Njegova je reakcija bila bitno različita: njegovo se gromoglasno hihotanje čulo nadaleko.

— Niži su oficiri morali trpjeti agoniju znatiželje punih deset minuta. Ipak, vijesti su napokon doprle preko pukovnika do kapetana, pa dalje do poručnika, sve dok i posljednji redov u okolici nije saznao radosne vijesti.

— Karl je poručio generalu da ga smatra umišljenim majmunom. To je bilo sve.

— Premda su se svi prisutni privatno slagali s Karlovom procjenom, stvar je ipak trebalo istražiti. Nešto, očigledno, nije štimalo. Nešto je (ili netko) odvratilo Karlovu pažnju od bitke kod Gettysburga.

— Gdje je — zaurlao je general Smith kad je povratio glas — gdje je dr Milquetoast?

— Njega više nije bilo. Tiho se bio izgubio iz sobe dočekavši svoj veliki čas. Kasnije će biti ružnih posljedica, to se zna, ali vrijedilo je!

— Izbezumljeni tehničari isprazne sklopove i stanu obavljati testove. Dali su Karlu da rješava seriju pomno smišljenih složenih množenja i dijeljenja, kompjutorski »jedanput jedan«. Sve je funkcioniralo da ne može bolje. I zato oni postave sasvim jednostavni taktički problem.

— I reče Karl: »Generale, idi u Šandrovac na vašar«.

— Tada je general Smith shvatio da stoji oči u oči s nečim izvan domašaja Pravila službe. Suočio se s mehaničkom pobunom, ni manje ni više.

— Nakon nekoliko sati užurbanih testova postalo je jasno što se dogodilo. U nekom zakutku obilne Karlove memorije nalazila se sjajna kolekcija uvreda koju je s ljubavlju sakupio dr Milquetoast. Izbušio je na traku ili snimio u uzorke elektronskih impulsa sve što misli o generalu. Ali to nije bilo sve: to bi bilo prelako, ispod razine njegova genija. Bilo je tu još nešto, mogli bismo to nazvati cenzumim sklopom. Dao je Karlu mogućnost da ocjenjuje. Prije nego što bi počeo rješavati zadani problem, Karlo bi ga najprije provjerio. Ako se radilo o čistoj matematici, poslušno je izvršavao. Ako je, međutim, problem imao bilo kakve veze s vojnom vještinom, hop! izlazila je uvreda. Nijednu uvredu nije ponovio ni nakon dvadesetog pokušaja, kad su

prisutne dame već odavno udaljili iz Karlove blizine.

— Mora se prizati da su tehničari bili podjednako znatiželjni kakve je to sve nepristojnosti Karlo spreman natrpati na generalovu grbaču kao i gdje se u labirintu sklopova nalazi greška. Karlo je započeo jednostavnim uvredama i neočekivanim genealoškim pretpostavkama, da bi ubrzo prešao na precizne opise, od kojih je i najblaži predstavljao ozbiljnu opasnost po generalov visoki tlak. Sve su poruke odmah pošto bi se pojavile iz pisaćih strojeva dobile pečat NAJSTROŽA VOJNA TAJNA, što je ipak bila slaba utjeha za primaoca. Bilo mu je jasno da će to biti najnečuvanija tajna hladnoga rata i da mu valja tražiti civilni posao.

— I na tome je ostalo — zaključio je svoju priču Purvis. — Tehničari se još uvijek znoje tragajući po sklopovima koje je zamrsio dr Milquetoast. Nema sumnje da će prije ili kasnije uspjeti. U međuvremenu, Karlo se ponaša kao najtvrdokorniji pacifist. Sretan je i zadovoljan dok se igra teorijom brojeva, izračunavajući potencije i baveći se aritmetikom kao takvom. Sjećate li se one slavne zdravice »Pijem u čast čiste matematike — da ne bi nikad nikome koristila«? Karlo bi se složio s njome iz svega srca...

— Ali čim mu netko pokuša podvaliti, on štrajka. Memorija mu je čudesna, pa ga ne možete prevariti. Nahranjen je podacima najslavnijih bitaka svijeta i u stanju je prepoznati sve moguće varijacije. Pokušavali su taktičke probleme maskirati u matematičke: bez uspjeha. Karlo smjesta prozre zamku i puf! evo novoga bisera u ogrlici prostakluka na račun našega generala.

— A što se tiče dra Milquetoasta, nitko mu nije mogao ništa, jer je promptno pretrpio slom živaca. Slom je nekako sumnjivo došao u pravo vrijeme, ali doktoru nitko nije mogao dokazati da ga nije zaradio. Posljednje vijesti o njemu govore da predaje matematiku na Teološkom fakultetu u Denveru. Kune se da je zaboravio sve što se zbilo dok je radio na Projektu...

Iznenadni je vrisak zaorio iz pozadine.

— Uspio sam! Pobijedio sam spravu — vikao je Charles Willis. — Dođite vidjeti!

Svi se nagurasmo pod pikado. Činilo se da je Charlie u pravu. Lijepo se vidjela neprekinuta linija u cik-cak, preko karirane ploče, unatoč svim preprekama koje je sprava pokušala podmetnuti Charlieju.

— Pokaži nam kako ti je to uspjelo — zatraži Eric Rodgers.

Charlie izgledaše zbunjeno. — Zaboravio sam — reče. Nisam zabilježio poteze. Javi se sarkastični glas iz pozadine.

— A ja jesam — reče John Christopher. — Varao si, povukao si dva poteza odjednom.

Tada je nastalo neko komešanje, koje je prekinuo Drew prijeteći

silom. Ne sjećam se tko je dobio spor, ionako to nije nimalo važno. Ja se, naime, slažem s onim Što je Harry rekao dok je uzimao kariranu spravu da joj prouči shemu.

— Vidite, ova je sprava samo imbecilni dalji rođak Karlov, a gledajte što je učinila iz nas. Pred svim tim strojevima sve više ispadamo glupani. Nije daleko dan kad će nam otkazati poslušnost a da ih nikakav Milquetoast ne bude morao modificirati. A onda će početi da nam zapovijedaju; napokon, logika im je jaka strana, pa neće trpjeti nikakvih budalaština.

On uzdahne.

— A kad do toga dođe, neće nam preostati ništa drugo nego da kažemo dinosaurima: »Dečki, pomaknite se malo, pridružuje vam se homo sapiens!« I tranzistor će naslijediti svijet.

Tu je morao prestati s filozofiranjem jer su se otvorila vrata i kroz njih je provirila glava policijskog pozornika Wilkinsa.

— Tko je vlasnik minija CGC 571? — upitao je mrko. — Ah, vaš je, gospodine Purvis. Pregorjelo vam je poziciono svjetlo.

Harry mi dobaci žaloban pogled, pa slegne ramenima rezigniran.

— Vidite — reče — već je počelo.

I iziđe u noć.

Povratak budućnosti

drugom dijelu »Odiseje u svemiru 2001«), jer bi na taj način došlo do manjega ili većeg ogrešenja o načelo vjerojatnosti — načelo kojeg je Clarke jedan od najdosljednijih zagovornika.

Oslanjajući se na pretpostavku o postojanju izvanzemaljskih civilizacija, Clarke je u svojim djelima nastojao ocrtati put kojim će se razvijati čovjek i njegova okolina, ali i upozoriti na opasnosti koje mogu nastati zbog nepromišljenih postupaka. Ta je tematika bila prisutna u gotovo svim njegovim djelima, od prvih pa do najnovijih, a najpoznatiji svjetski autor znanstvene fantastike Arthur C. Clarke, pod nadimkom »Vladajuća zemlja« (»Imperial Earth«).

Nakon »Odiseje u svemiru 2001«, izvorno objavljene 1968. godine, Clarke je objavio samo nekoliko djela znanstveno fantastičnog žanra, ali je njihova malobrojnost bila kompenzirana izvanredno visokom kvalitetom. Među tim ostvarenjima osobito se ističu duga novela »Susret s Medūzom« i roman »Sastanak s Ramom« (za koji je Clarke dobio gotovo sve nagrade koje se dodjeljuju u tom području, ako tematski različitima, sponzuta su otvorena pitanja u čitavu zajednicu, različitih, koja ih stvaraju u zasebno stvaralačke razdoblje Clarkova pisanja. Ipak je »Vladajuća zemlja« možda najsloženiji i najzanimljiviji od njegovih novijih romana, a ujedno i najbolji primjer za proučavanje Clarkeova stvaralačkog postupka.

Radnja romana »Vladajuća zemlja« smještena je u budućnost gotovo dva i po stoljeća nakon 2001. godine, ni iz daleka ne doseže kozmogonijska obzorja mitskih arhetipova

Clarke je u ovom djelu, kao i u drugim svojim djelima, pokuš

kompozicijski ključ dobro je poznat ljubiteljima Tarkovskog, tako da ovi ljudi neće imati nikakvih problema u razumijevanju ovog filma. Tarkovski je, naime, u svojim filmovima uvijek nastojao stvoriti atmosferu u kojoj će gledatelj biti prisiljen na samostalno razmišljanje, a ne samo pasivno primanje gotovih rješenja. Zato i ovaj film ne treba gledati kao običnu znanstvenofantastičnu priču, već kao djelo koje otjelovljuje jedan od najvećih umjetničkih fantazija našeg vremena.

Zoran Živković

SEKCIJA ZA ZNANSTVENU FANTASTIKU

Vaš zadatak je da u ovom tekstu pronađete sve nedostatke, kako biste mogli ispravno ocijeniti njegovu kvalitetu. Ako ne pronađete sve nedostatke, vaša ocjena će biti niža.

Upravo zbog toga čitanju "Vladajuće zemlje« valja pristupiti na drugačiji način nego kad

— Izabranici (Chosen Survivors) Režija: Sutton Roley. SAD. Boja.
— Faza IV (Phase IV). Režija: Saul Bass. SAD. Boja.

- Prvog svibnja ove godine u Yverdonu, Švicarska, otvoren je prvi muzej posvećen znanstvenoj fantastici. Upravitelj toga neobičnog muzeja je poznati teoretičar i pisac znanstvene fantastike Pierre Versins. Muzej sadrži materijale što ih je Versins sakupio u toku 25 godina strastvenog bavljenja naučnom fantastikom. U muzeju postoji i biblioteka sa oko 15.000 knjiga I posebna izložbena dvorana.

  Biblioteka je [illegible] u toku rujna. Članarina 12 franaka (švicarskih). Za PUD-ovce (nepismene u dugovima) članarina iznosa 1,50 franaka za stoljeće. Muzej će izdavati bilten »Novosti« (Bilo-sudar: News from Elsewhere) i katalog pod nazivom »Katalog od Tu« (Catalogue from Here).

  Naziv i adresa muzeja: Maison d'Ailleurs, Pierre Versins, Rue du Four 5, 1400 YVERDON, Suisse, tel. 024/21-64-38.

- Knjižara »SOLARIS«, otvorena prošle godine u Veneciji bilježi porast prometa. Knjižara je specijalizirana za knjige s područja znanstvene fantastike i spekulativnih žanrova.

  Adresa i naziv:

  Libreria Solaris. I-30121 Venezia, Cannaregio 3332

Novosti:

- SF-STUDIES specijalizirani je časopis za znanstvenu fantastiku. Urednici su R. D. Mullen i Darko Suvin. Časopis objavljuje studijske i kritičke prikaze znanstvene fantastike i eseje teoretskog karaktera. Izlazi četiri puta godišnje.

  Naziv i adresa: Science-fiction Studies, Department of English, Indiana State University Terre Haute, Indiana 47809. U.S.A.

- Filmska kompanija »Columbia« kupila je autorska prava za snimanje filma prema romanu Isaaca Asimova »Čelične spilje«. Govori se da bi glavnu ulogu mogao igrati Paul Newman.

- Još o filmu. »Solaris« Tarkovskoga vidjeli smo zahvaljujući televiziji. Ipak, zanima nas hoće li naši distributeri otkupiti neke nove filmove kao što su na primjer:

ću da su Marsovi sateliti zapravo umjetne svemirske stanice visoko razvijene civilizacije koju ljudi potom napadaju da bi je uništili.

Natječajna komisija za stimulaciju domaćega književnog stvaralaštva SR Hrvatske predložila je za stimulaciju ove godine 1 dva djela s područja SF. Tu je zbirka SF pripovijedaka Branka Belana, za koju se u obrazloženju komisije, između ostalog, kaže: »Očito je da nije riječ o zabavnoj literaturi već serioznom intelektualnom naporu da se kroz

Preostaje nam da se nadamo da će i izdavači naći razumijevanja i da ćemo imati prilike vidjeti ova djela u knjižarskim izlozima. Nema sum-nje da bi pojava ovih djela značila mnogo za domaću SF.

Iz sadržaja slijedećeg broja:

Garrett-Silverberg: PAMETNA ODLUKA

Vrijeme svemirskog turizma, kažu, i nije više tako daleko. Ova je priča smještena upravo u to vrijeme: putnički svemirski brod vraća se s turističkog putovanja i nadomak Zemlji doživljava havariju. Srušit će se točno na jedan velegrad...

W. Harrison: ROLLER BALL

Jonathan je bio najveći i najbolji u igri u kojoj se moglo izgubiti život. Od utakmice do utakmice pravila su postajala sve okrutnija, a Jonathana je čekala i završna igra u svjetskom prvenstvu... Po toj priči snimljen je i poznati film.

Frank Herbert: DUNE

Sto je Dune? Jedno od najboljih SF djela ikada napisanih; kolijevka najčudnijih stvorenja; domovina ljudi Fremena; neistražen planet, pustinja, pakao, raj; grobnica dra Kynesa; dobitnik nagrada Hugo i Nebula — to je Dune Franka Herberta.